

Põhifond.

EESTI AUTORID

KRISTIAN JAAK PETERSON

**LAULUD
PÄEVARAAMAT
JA KIRJAD**

Eesti Kirjanduse Seltsi Koolikirjanduse toimkond.

Noorsoo kirjavara nr. 54.

Eesti autorite seeria.

I A A K.

Derborn af A. III. XII

sündinud Riias 2^{mal} Mardi Kõupäeval 1801.

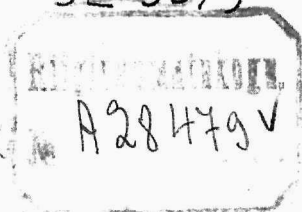
Kristian Jaak Peterson

Laulud, päevaraamat ja kirjad

Korraldanud ja redigeerinud

Aino Paltser

SE 5379

29. III 1922.

Yks. - 40

6. Kirj. Sell.

Eesti Kirjanduse Seltsi Koolikirjanduse toimkonna kirjastus

Tartus 1922.

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

Esisõna.

Äärmiselt kitsais XVIII aastasaja Eesti oludes oli paratamatuseni loomulik, et eestlane, suutes omandada kõrgema hariduse, oma rahvale kadus. Alles XIX aastasaja algul tutvume mehega, kes alt üles tõustes ei pelga rõhutada oma algupära, end igal pool avalikult eestlaseks tunnustab, ja Eesti kultuuri ärkamise esimest eelkäivat püüdu kehas tab kõrgema ning iseseisvama arenemise poole. See erilist austust ja tähelepanu teeniv esimene nooreestlane on Kristian Jaak Peterson. Ta tahtis kirjutada juba 1818. a. mitte ainult harimatule, vaid ka haritud lugejale; on esimene Eesti lüürik, kes „maakeelega“ sõandas teostada midagi uut ja julget, kel usku oli oma rahva ja keele tulevikku, ajal, kui seda veel kellelgi polnud ja kelle sarnast harva leida hili-semategi luuletajate juures möödunud aastasaja kestes.

Kristian Jaak Petersoni kodupaik on Viljandi kihelkonnas Karula vallas Kikka talus. Ent Kristian Jaak ei ole mitte enam siin sündinud, vaid „vana Kikka Jaak“, nagu ta oma isa ühes laulus nimetab, on pärispõlvest kuidagi lahti pääsnud ja Riia linna asunud. Sääl võtab omale Kikka Jaak sakste eeskujul priinime. Et vanaisa Peet on, saab poja priinimeks Peterson, ehk Petersohn, kuus tema Tartu ülikooli nimekirja registreeritakse ja nagu teda „Rigasche Stadtblätter“ esitab.

Isa on Riias juba vaba inimesena Saksa-Eesti Jakobi koguduse kirikuteenriks. Siin sünnib Kristian Jaak Peterson 2. märtsil 1801. aastal. Ta vendadest teame veel Jüri, sünd. 1803. a., ja Rudot, kellest ta tõis juttu.

Isa on elava loomuga, laulab, ja tantsib koguni, mida Kr. J. Peterson katkendis „Üks jutt“ kirjeldab. Kristian on isa laadi, väga ärksa vaimuga, varaküps, poisike-imelaps.

Esimese hariduse saab ta Jakobi kirikukoolis. Tal on hää pää, õpib jõudsasti, vanemad panevad ta sellepärast Riia kreiskooli. Hiljemini pääseb hoolas püüdja hääde inimeste kaasabil Riia kubermangugümnaasiumi.

Juba koolipõlves huvitavad Petersoni mõtte- ja kasvatusteadus, iseäranis aga keeled.

16-aastasena hakkab ta rootsi keele grammatikat kirjutama, käib Jakobi kirikus, kus ka rootsi keeles jumalateenistust peetakse, rootsi keelt õppimas.

Kuid lõppeksamite ettevalmistused gümnaasiumis nõuavad kõik aja, rootsi keele grammatika jääb pooleli, ja kui ta 1819. a. Tartu ülikooli astub, ajavad uued mõtted ja eluviisid selle grammatika meelest.

Ülikoolis kuulab Peterson teoloogiat toetajate soovil, omal puudub huvi, võtab vaid südilt osa üliõpilaste elust ja pidutsemisist, millest ta käsikirjas kaheksa värvilist pilti tolleaegsete üliõpilaste elust ja ülivormist ning on ka käesolevas väljaandes esitatud.

Kr. J. Peterson on väga elurõõmus, omapärane, käib sageli talutaadi riideis, äratades seega Riia sakslasis pahameelt ja peletades enesest palju sõpru, nagu ta oma päevaraamatus osutab. Petersonis avaldub suur eneseusaldus, ta on täiskarakter, ta püüab olude kiuste läbi raiuda otsekohesuse ja tõetundmise jooni, ei hooli palju sellest, mis tolleaegne seltskond temast arvab. Tulise, julge iseloomuna vabastub ta väliseist, rõhuvaist etiketi sundmuisist, näit. peab alpuseks linnarahva moodsaid ülikondi, peenemaid kombeid, läbikäimise kohustusi, isegi tantsu, millest samuti päevaraamatus üksikuid mõtteid leiame.

Elu ülimaks sihiks on temale tõde ja tarkus, ta lepib piskuga, ja miinimum-tarvidustega tõetsija on tema meelest õnnelikum inimene maailmas. Kõiges selles osutub ka ta päevaraamatu liig õpetlik keel. Kr. J. Peterson esitub siin meeleldi küünikuna ja Diogenese järeltulijana.

Kooli vaheajal käib ta Riias vanemate juures; sellest „Üks jutt“, mis üles kirjutatud umbes 1819. aastal ja Petersoni iseloomustab. Ta on kange piibusuitsetaja, milline pahe vist tema närvlikkusest.

Juba 1820. a. kevadel lahkub Kr. J. Peterson Tartu ülikoolist. See sünnib osalt ainelise puuduse, osalt lõhe tagajärjel tema ratsionalistlikkude vaadete ja usuteaduse dogmade vahel. Ka ei meeldi temale usuteadus tolleaegsete nõrkade professorite pärast.

Ta loobub sellest täiesti ja tegutseb ainult veel keelteuurimises ja kasvatusteaduses.

Millisel koduigatsuse-meeleolul ta Riiga tagasi läheb, tunnistab „Laul, kui ma Tartust läksin Ria pole, omma vannemad vatama; tehtud on se laul Tulekõrtsis“. Naiivsus, mis teisiski ta töis, läbistub ka siin.

Riias annab ta eratunde, pakkudes end heebrea, greeka, ladina, vene, inglise, saksa keele ja ka matemaatika õpetajaks.

Kr. J. Peterson on üldse üks anderikkamaist eestlasist. Eriti imetlemisväärilised on tema keeleanded. Oma dilettantlikul uudishimul uurib ta koguni Aasia ja Põhja-Ameerika pärisrahvaste keeli ning parandab Heymi Vene-Saksa-Prantsuse sõnaraamatut. Selle kõrval tõlgib ta Chr. Ganander Thomassoni „Mythologia Fennica“ saksa keele. Töö ilmub J. H. Rosenplänteri „Beiträge“ XIV andes ja on tähtsam Kr. J. Petersoni trükitud tooteist: XIX aastasaja 20. aastatega algavad laenuid Soome mütoloogiast, kõik Soome müüdid on Petersoni kaudu meile tulnud. Selles töös on üksikuid teateid ka Eesti muinasusust ja lisaks mõned ta oma üleskirjutatud Eesti rahvalaulud. Eratundidega loodab Peterson niipalju teenida, ei Tartu tagasi võib minna, või väljamaalegi pääseda, kuid ülejõu töötamine halvab ta tervise. Kui ta viimaks arstiabi otsib, on see liig hilja, — Petersonil leitakse tuberkuloos.

Kr. J. Peterson töötab siiski endiselt edasi. Pääle kõige muu on ta ka kirjanduslikult tegev: luuletab laule, kirjutab oma päevaraamatut, kuulub „Beiträge“ kaastööliste hulka, kirjutab sääl eesti keele nom., gen., acc. tarvitamisest ja muud grammatika alalt.

Kõige väärtuslikumad on aga tema luuletused, kuigi veel viimase ajani teda enam tuntakse teadusmehena, vana-varakorjajana ja keeleuurijana. Peterson on ainuke tol ajal, kes lähemas ühenduses klassikutega, kes olnud klassika mõju all, mille kõrgeis võrdluis ja paatoses tema tunnus ning suurim tähtsus. Temal pidi ühtlast olema klassikutega, — säält tema oodid. Teatavas mõttes on Peterson ise klassika järeleaimaja.

Tolleaegse kõrgema seltskonna kirjanduslik maitse liidab Kr. J. Petersoni vana Greeka luuletaja Anakreoni luuletustega armastusest ja viinast. Selle kajastusena on Petersoni erootilised laulud lillelise keelega. Ka on ta

eestistanud Anakreoni kaks laulu: „Ma pean jooma“ ja „Naised“.

Eelmise aastasaja Saksa anakreontiliste luuletajate (Hagedorni, Gleimi, Götzi j. t.) eeskujul loob ta hulga karjastidülle (Schäferidylle), milles ülistatakse vaikist, lihtsat maa-elu ja tagasipöördumist looduse rüppe.

Selle ajajärgu sentimentalism peegeldub Kr. J. Petersoni karjastelaules vahest selgemini, kui teisis tolle aja Eesti ilukirjanikes; neis puudub suurem süvenemine, nad on kaunis pinnapoolsed, mis vaid vabanduv Petersoni noorele eale, — ei olnud ta ju siis veel 20-ki aastat vana, kuna muidu tema südamlikkus vahekorras vanematega ja terves tema elus mitmel puhul tunduv; ka Riia Saksa lehe Kr. J. Petersoni nekroloogi kirjutaja konstateerib ta puhast südant, hääsoovlikkust, sügavtundlikkust ja kallimeelsust.

Kaks äärmust on Petersonis: kõrge pateetika ja magedad karjastelaulud. Oodis „Laulja“ esineb ta tõsisena maa-rahva laulikuna.

Petersoni luule ei võinud täisküpsust saavutada, ta näitab vaid, kui kõrgele võis tõusta Eesti luule möödunud aastasaja algul. Ta ise nimetab end literaadiks, meie vanemas luules on ta tõesti parim loodus-romantik. Peterson eraldub täiesti teisist tolleaegseist Eesti luuletajaist kui oma luulesisus nii välises kujus. Ta vabaneb kirjanduses senni ainumaksvaist didaktilisist ja moraliseerivaist sihest, mis iga vabama tundeavalduse maha suruvad, avaldab iseenda tundmusi ja mõttekujutusi, saab esimeseks iseseisvaks Eesti lüürikuks, kõigi inimlikkude tunnetega oma erootilisis laules, mida varemini eesti keeles pole näha:

„Ja rosilise pallega

Olli mull sülles

Ainus armastud Allo.“

Vormis püüb Peterson sageli Eesti rahvalaulu järele aimata, kuid keeles ei küüni ta rahva lüüriliste looduslauleni ning karjalaste lõõritusini.

Rahvalaulu vorm kunstluules on Saksa luuletaja-romantiku Herderi mõjul, mida teised Saksa romantika laulikud edasi õhutavad, kunni ta meilgi J. H. Rosenplanteri „Beiträge“ läbi hoogu saab.

Kristian Jaak Petersoni rahvalikku meelt olen juba eespool mitmel korral tähendanud. Seda tunnistab ka ta päevaraamat, mis eesti keeles kirjutatud. Petersoni üürikeses elus ja toodangus hõõgub haruldane kuumus Eesti

rahvale, tema keelele ning luulele. Aforism päevaramatus „Tubakas“ ütleb sellest rohkem kui pikk analüüs. Vähe on aga Peterson otsekohe oma rahvaga kokku puutunud. Ümbrus Riias oli võõrakeelne, millest tema eesti keele tunne mitte täiesti puhas, — teeb muu seas palju objektivigu, mis hilisemalgi kirjanikel tavaline puudus. Ainult Tartus ülikoolis õppides ja reisel Tartu-Riia vahet, mida ta osalt jala käis, võis ta maarahvaga lähemalt tutvuda.

Tema kogutud rahvalaulud on vist suuremalt jaolt omaste suust üles tähendatud, ta kõneleb oma isa laulmisest mitmes paigas; need laulud on pärit seega ühest kodumaa nurgast, see on Viljandi ümbrusest. Mõned teisendid neist on hiljemini ka mujal üles kirjutatud. Petersoni kogutud rahvalaule on 55 lehekülge; nad pakuvad suuremat tähelepanu juba sellepärast, et ülesmärkimise aja poolest kõige vanemast liigist.

Ränk vaimline töö katkestab lõpuks Petersoni viimase vastupanevuse, murrab täiesti noormehe tervise, ja juba 1822. aastal variseb hauda Eesti hommikuaio kirjanduse ülevaim püüd titaansuse ja klassilikkuse poole.

Oma lõpplaulus surma liginemist tundes ütleb ta vaikse valuga:

„Surma varjole minema
Peab maarahva laulja“ jne.

Säärane divinatoorlik surma etteaimamine olevat omane sügavhingelisile inimesile, nagu kirjanikele ja kunstnikele, ja seda oli Kr. J. Peterson. Traagiline tunne läbib kogu tema elust ja on kajastunud ka meie uuema aja kirjandusse. Ent siingi on ta Peterson, kui jätkab:

„Järrele jävad temma
Laulud armsale rahvale —
Järrele jääb lauludes
Armsa Allo nimmi,
Ella vannemate kitus.“

Kristian Jaak Petersoni lühikeses elueas on tema sulest trükkis ilmunud:

1. Ueber den Gebrauch des Nom., Gen. und Acc. bei einem Verb. Art. Rosenplänzer, Beiträge zur genaueren Kenntniss der ehstnischen Sprache. XII Heft, lhk. 145—148.

2. Ueber den Gebrauch der beiden Ablative im Ehstnischen. Säälsamas, lhk. 148—149.

3. Synonyme Ning und Ja. Säälsamas, lhk. 150.

4. Christfrid Ganander Thomasson's, Philos. Mag. Finnische Mythologie. Aus dem Schwedischen übersetzt,

völlig umgearbeitet und mit Anmerkungen versehen von Christian Jaak Peterson, Literat in Riga. Rosenplänter, Beiträge. XIV Heft, lhk. 1—128. See kirjatöö ilmus ka äratrükis Tallinnas 1821.

Ilukirjanduslisist töist on Kr. J. Petersonist järele jäänud käsikirjus:

1. Kristian Jaak Peterson, ehk se, mis ta mõtles ja teggi, ja kuidas ta ellas, ja mis ta teada sai omma ello sees, isseeneselt üllespandud 17-äl elloaasta seest, ellootsani.

2. Kristiani Jago Petersoni laulud Ria-linnas, 1818. Kristiani Jago Petersoni laulud Tartu-linnas, 1819.

3. Wihk käsikirju, mis õpetaja J. H. Rosenplänter lasknud hiljemini, 1833. a., kokku kõita ühise nime all: „Cristian Jaak Peterson's Literärischer Nachlass“. Selles koguköites leiame 23 numbrit mitmesuguselt alalt, nagu: Wörter, die mit dem Griechischen, Lateinischen und Hebräischen verwandt sind. — Aehnlichkeit in den grammatischen Formen, welche die ehstnische Sprache mit den alten Sprachen hat. — Das Charakteristische der Consonanten mit besonderer Hinsicht auf die ehstnische Sprache. — Etwas über die Ehsten, ihre Abstammung u. s. w. — Ilukirjanduslised tooted selles vihus on: eelmiste luuletuste 7 teisendit, neist 5 laulu Tartu murde inessiivi n-lõpuga ja veel üks laul „Karjaste laul, egga Jago leinalaul“ ning kiri õpetaja J. H. Rosenplänterile. Tähtsaim osa on vaid 55-leheküljeline rahvalaulude kogu.

Mitmesugused tundmused valdavad meeli, mõeldes, et see „armsale rahvale“ pärandatud vara nii vähe rahva kätte on pääsnud, vaid enam jagu senni Tartu Eesti Õpetatud Seltsi raamatukogus on kolletanud.

Esimesena avaldab mõned neist õpetaja Villem Reiman Eesti Üliõpilaste Seltsi Albumis VI, 1901. aastal, Kr. J. Petersoni 100-a. sünnipäeva mälestades, kuid nimetab neid keele ja sisu poolest karedaiks, kõheldes, et need proovid vaevalt „austatud lauliku“ nime Petersonile jõuavad muretseda, nagu ta ühes laulus enesest ütleb:

„Nii kui valguse allikas
Seisab austatud laulja“ jne.

Samasuguse otsuse hoopis valimatuil sõnul on teinud juba Eesti kirjanduse suurem autoriteet XIX aastasaja algul, kirikhärra O. W. Masing, kellele J. H. Rosenplänter Petersoni Anakreoni tõlked arvustada andis: „Vaat! Nenda

on nende jamsimised; nendaks vanna Holz, Frey, Wilmann jne. oma lugu laulavad.“

O. V. Masing on väga iseteadev oma luuleannist, kuna teisi, nagu Frey'd ja Kr. J. Petersoni maha teeb, — tema enda vemmälvärsid ei küündinud sugugi luuleni.

Nooreestlane . . . tähendab neid ridu lugedes („Võitluspäevil“, 1905):

„See vastand Petersoni ja nimetatud arvustajate vahel on üks avaldus igavesest vastandist „vana“ ja „noore“ vahel. . . Kaua pühitseb teoloogiline kõlblus ja keeleline purism võitu elu ja luule üle?..“

See tõde osutub ka meie päevil. Igatahes kaua on jäänud Kr. J. Petersoni ilukirjanduslised tööd trükkimata, nende luule, keel ja elurõõm ei meeldinud meie kirjanduse XIX aastasaja autoriteetidele, — tundus liig vabana, uuena.

Prof. G. Suitsi teene on, et meie Kr. J. Petersoni võime hiljemini teisiti tundma õppida ja teda õiglasemalt hinnata. Prof. G. Suits esitab „Noor-Eesti“ albumites ja oma Eesti Lugemisraamatus rea Kr. J. Petersoni laule; avaldab ka katkeid päevaraamatust. Tema uurib Petersoni eluloo teateid Riia arhiives ja raamatukogudes, saadab päevavalgele kaks senni tundmatut Kr. J. Petersoni kirja ja ühe kirja J. H. Rosenplänteri korraldatud Kr. J. Petersoni „Literärischer Nachlass'i“ käsikirjade vihust, kirjutab Petersoni üle senniseid otsuseid ümberhindavaid arvustusi koguväljaandes „Võitluspäevil“, oma esseede kogus „Sihid ja vaated“, „Noor-Eesti“ ajakirjas ja „Die estnische Literatur'is“, prof. G. Hinnebergi koguköites „Die Kultur der Gegenwart“ I, 9.

Ainult luuletaja võib luuletajat mõista, ainult tuli sütitab tuld:

„Just luuletajana helgib Petersoni nooruslik kuju läbi olude hämara — veel meiegi aega.

Heledalt loitis hämaras tema elutuli, loitis ja kustus. Siis jäi jälle kõik kauaks ajaks pimedaks. Sest ei olnud need ajad vabaduse ja luule pühatule ajad.

Kr. J. Peterson oli aga meie esimene luuletaja. Langegu tema mälestus noorisse südameisse!“ („Võitluspäevil.“)

Kr. J. Petersoni kirjavahetusest on teada esiotsa ainult eespool-tähendatud kolm kirja. Kõik muud otsiskelud autori eluloo ja hingeelu lisamaterjalide kogumises on jäänud resultaatita, välja arvatud mõned vähema tähtsusega eluloolised teated. Iga väiksemgi isikudokument pole huvitusega tema olemisega tutvumiseks, kelle haa juure Riia

Jakobi koguduse surnuaial enam ükski jalgrada ei juhata (Kr. J. Petersoni haud on arvatavasti juba ümber kaevatud), kelle välimustki meie kaua ei teadnud ja alles 1913. a. Eesti Kirjanduse Seltsi juhatusel õnnestas viimati Kr. J. Petersoni pilti saada, mis varemini prof. G. Suitsil ja teisel asjatuks katseks oli jäänud, kõigist järelekuulamisest hoolimata.

Pilt on Kr. J. Petersoni sõbra litograaf Dörbecki valmistatud, leitud selle aquatinta-lehest ja kujutab Petersoni laua juures, laual on raamatud ja leht paberit päälkirjaga „Veritas“. Allkiri: „Jaak. Sündinud Rias 2-mal Mardi ku päwal 1801.“

Pilt tuli Riia linnaraamatukogu hoidjalt Buschilt ühes saksakeelse kirjaga, mille originaali nende ridade kirjutajal käesoleval juhtumisel võimalik ei olnud üles leida.

Selle tõlge:

Riia, linnaraamatukogu.

Väga austatud härra!

Mineval aastal pöörsite Teie Riia linnaraamatukogu poole Eesti kirjaniku Chr. Jaak. Petersohni pildi pärast. Tema pilti ei olnud meie suures näopiltide kogus mitte. Et mul vahepääl korda on läinud üht Dörbecki aquatinta-lehte üles leida, siis saadan Teile ühe päevapildi.

Austusega Busch,

linnaraamatukogu hoidja.

Kõnealused kolm kirja ei valgusta midagi iseäranis tähtist Kr. J. Petersoni kiiresti kustunud elust, kirjutatutena isikuile, kellega hingeeluliselt tal lähesusvahekord puudus.

Esimeses kirjas on ometi eriti huvitav seletus Tartu murde n-lõpulisest inessiivist, mida ta tarvitab laulus „Sõprus“ parema vastavuse pärast oodi pidulik-pühalikule käigule.

Seega esineb Peterson ka Lõuna-Eesti ilusakõlalise murde esimese propageerijana ja Eesti moodsa keeleuuen- dusliikumise teeavajana. Õpetaja Villem Reiman arvas omal ajal, et Kr. J. Peterson olevat isesugusesse valgusesse, isesugusesse auastmesse tõstetud, kujutades teda uue aja inimesena. Tema iseäralisele lauluannile ei saavat keegi pääle G. Suitsi järele kiita, kui ka kõik Petersoni laulud täielikult trükitaks (Eesti Kirjanduse Seltsi aastaraamat, 1909). Aidaku käesolev raamat selle küsimuse lõplikuks lahendamiseks kaasa. Tänavu, Kristian Jaak Petersoni 100-a. surmapäeva

puhul, on meil võimalik tema töid esimest korda täielikult trükkis lugejatele avaldada. Selles raamatus mahutuvad ometi üksi tema ilukirjanduslised tooted; Kr. J. Petersoni teaduslikud uurimused ei kuulu selle väljaande ulatavuspiiri.

Esitatava väljaande siht on enne kõike pedagoogiline. Käesolev raamat püüab olla Eesti õppivale noorsoole õpivahendiks vanema eesti keele kirjandusega tutvumisel, tahtes samuti huvitada ka laiemaid ringkondi. Eesti Kirjanduse Seltsi Koolikirjanduse toimkonna soovil on väljaande lõppu lisana paigutatud ühtlasi Kr. J. Petersoni ilukirjandusliste tööde täpne tekst (ühes tema kogutud rahvalauludega), misläbi raamat ka teaduslikke huvisid võib rahuldada.

Redigeerimisel olen õigekeelsuse, meetrumi ja esteetiliselt nõudeid silmas pidanud niipalju vaid, kui võrd seda hädapärast vaja tundsin olevat keelepuhtust segavil kohtadel, germanismes, vääranaloogilisis ja ebastiililisis ütlusis, keeldudes isiklikust soovist palju muuta ja tunnustades tõsiasja, et minevikku ikkagi võimata olevikuna esitada. Kõik sõnalised väljajäted, lisad ja muutused on raamatu I jao lõpul märgitud, samuti tõlked Kr. J. Petersoni teisiteeritud võõrakeelseist lauseist ja sõnust ning selles esinõnas tarvitatud kirjandusallikad.

Julgen loota, et see juubeli-väljaanne sütitaks vastset mälestusi Eesti esimesest sündinud ja haritud luuletajast, Eesti esimesest uue aja inimesest ja vabamõtlejast, kelle surmaga „suur küllus kõlblikku kui ka vaimlikku jõudu, teadmiste ja lootuste varandusi“ nii varakult on hukkunud, nagu seda isegi Riia Saksa lehe nekroloogi kirjutaja tõestab.

Lõpetades avaldan sügavat tänutunnet kõigile, kes mind selle töö redigeerimisel nõu ja teoga tõlgetes avitanud.

Eriti tänan austatud prof. G. Suitsi, kes mulle asjatundlikke juhatusi annud ja tähelepanu-väärseid märkusi teinud Kr. J. Petersoni käsikirjade trükki korraldusel, samuti austatud lektor J. V. Veskit töö keelelise normeerimise eest.

Tartus, 10. VII. 22.

Aino Paltser.

12. Päev.

Loja minnoman, loja minnoman.
Kullase valgusega
Oled ja finni keele film.
Ni kui rohkead, ja
Pimedate uddon,
Iis Tuomala jälle
Tavasta tulleb,
Purman lillike
Nälgatab filmidest.
Nerda ärrakustuman
Oled ja niid Tuomala valgus!
Agga mitte pimedusest,
Kullase meren
Oled ja minnoman.

K. F. Peterson.

Kristian Jaak Petersoni käekirja näide.

Kristian Jaak Petersoni
laulud.

Riia linnas 1818.

Me doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo — — — — —
— — — — —
— — — — —

Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

Horat. Od. I, 1.

Jumalale.

Taeva ülem vaim!
Laulmas on su au
Allikas, mis ilusas
Lillises orus
Sinu võimuse läbi
Kalju sülesta tulles
Viluse kase jala all
Tasa on keerlemas.

Ja su nime on kiitmas
Meri, kui tulises,
Toredas koidupiires
Tema lained tulevat
Taeva sülesta päeva
Kulda teretavad.

Kiitmas sinu võimust,
Kui põhjamaa tuuled
Jäise rahesajuga
Mere laineid vaole
Ajades, vahuga
Kaetud neid üles
Taevani on viskamas,

Kus sa, müristaja,
Mustade rankude öös
Hirmsasti kõrgatamas,
Ajamas paistevat
Tulda, läigava käega
Väriseva oru koopasse,

Hirmulises pikses
Rääkides inimesega,
Kes kõige ülemat kuju
Kummardades sinu
Väge on armastamas,
Sind, ülem Jumal!

Jumal.

(Teisend.)

Ülem taeva vaim!
Laulman on su au
Allikas, mis ilusan
Varjulisen orun
Sinu võimuse läbi
Leinakase jala all
Kalju sülesta tullen
Tasa on keerleman.
Ja su nime on kiiteman

Meri, kui tulisen,
Toredan koidupiiren
Tema lained sinu
Põuesta tulevat päeva
Kulda on teretaman,

Ja sind tema on kiiteman,
Kui uluvad tuuled
Vägevan tuisun
Tema laineid vaole
Ajaden, vahuga
Katetud neid üles
Taevani tõstaman,
Kus sa, müristaja,

Mustade rankude öön
Hirmsasti kärgataman,
Viskaman paistevad
Tulda toreda käega
Väriseva oru koopasse,

Hirmulikun piksen
Rääkiden inimestega,
Kes kõige ülemaat kuju
Kummardaden sinu
Väge on armastaman,
Sind, ülem Jumal!

Karjaste laul.

Eelts ja Tiiu — karjased.

- Eelts: Hellakene, õekene,
Tere, tere hommikulta!
Kust sa karjaga tulemas?
- Tiiu: Orustagi tulen siia,
Tulen Võidu jõeltagi,
Sääl ma jootsin oma karja;
Tulen männimetsa seesta;
Pääl aga laulis pajulindu,
All aga kargas rohutirtsu.
Nüüd ma hommiku kaste'ella
Ajan karja mäele.
- Eelts: Kas on mäel heinakesta,
Heinakesta, selget vetta?
Terve kuu on mööda läinud,
Ei ma olnud mäe pääl.
- Tiiu: Küll on, minu hellakene,
Küll on mäel heinakesta;
Säält need rohukesed võtsin,
Mis sa näed lamba kaelas.
Vesi tuleb allikasta
Leinakase juure alta,
Leinakask sääl aga tõuseb
Minu ema haua päälta.
Sääl on ilus olemine,
Tule ligi, õekene!
- Eelts: Kuulsin mina mõnikorda
Oru sees sind laulevada,
Kui sa üksi tamme alla
Olid karja keske'ella.
Laula nüüd üks viisikene,
Siis ma tulen sinuga.

Tiiu: Küll ma hommiklaulu laulan:
Päev ju tõuseb merestagi,
Kullasesta koiduaimust,
Nii kui põllulillekene
Õitseb tulles pungastagi;
Tema paistab kaste pääle,
Mis meil ööse Jumal andis,
Allikate lainte pääle,
Rahulise talu pääle.
Lind ju hakkab liikumaie,
Päikest armast teretama.
Laula, laula, linnukene,
Tammemetsa varju alta.
Lenda, vaga pääsu armas,
Minu ema haua pääle.
Ikka nutan haua juures:
Tõuse üles, ema hella!
Ei ta tõuse, ei või tõusta:
Muld on alla, muld on päälla,
Muru katab ema rinda,
Kasvab leinakask murusta.
Mina, vaene lapsukene,
Päeva näen ma tõusevada,
Päeva looja minevada
Ilma armsa emata!

Eltis: Suur, o vaene, on su kurbus,
Jumal andku rõõmu sulle!

Elts ja Tiiu — karjased.

(Teisend.)

- Elts: Hellakene, õekene,
Tere, tere hommikulta!
Kust sa karjaga tulemas?
- Tiiu: Orustagi tulen siia,
Selge Võidu jõeltagi,
Sääl ma jootsin oma karja
Ilusa heinamaa kaldal.
Tulen pimedast metsastagi —
Pääl aga laulis pajulindu,
All aga kargas rohutirtsu —
Tulen siia, hellakene,
Ajan karja mäele.
- Elts: Kas on mäel heinakesta,
Heinakesta, selget vetta?
Terve kuu on mööda läinud,
Ei ma olnud mäe pääl.
- Tiiu: Küll on, minu hellakene,
Küll on mäel heinakesta.
Säält need lillekesed võtsin,
Mis sa näed mu rinna pääl.
Vesi keerleb allikasta,
Leinakase juure alta,
Leinakask sääl aga tõuseb
Minu ema haua päälta.
Sääl on ilus olemine,
Tule ligi, õekene!
- Elts: Kuulsin mina mõnikorda
Kaunisti sind laulevada,
Kui sa orus üksi olid. {

Laula nüüd üks laulukene,
Siis ma tulen sinuga.

Tiiu: Küll ma laulan hommiklaulu:
Päev ju tõuseb merestagi,
Kullase koidu piiresta,
Nii kui roosilillekene
Õitseb tulles pungastagi;
Paistab taeva kaste pääle,
Mis on ööse maha tulnud,
Allikate lainte pääle,
Rahulise talu pääle.
Hakkab lind ju laulemaie,
Päikesta teretamaie.
Laula, laula, linnukene,
Tammepuude varju alta.
Lenda, vaga pääsukene,
Minu ema haua poole.
Ikka mina nuttemaie,
Haua juures palumaie:
Tõuse üles, emakene!
Ei ta tõuse, ei või tõusta:
Muld on alla, muld on päälla,
Muru katab tema rinda,
Kasvab leinakask murusta.
Mina, vaene lapsukene,
Näen küll päeva tõusevada,
Päeva looja minevada,
Ilma armsa emata.
Aga Jumal ka mind aitab:
Ema võttis tema ära,
Lootust andis ta mu kätte!

Elts: Ole terve, õekene,
Ole terve laulemast!
Nüüd aga mingem mäele!

Jaak, Jüri — karjapoisid.

Jaak: Päev ju looja minemas,
Tulipunase väravasse.
Kuu tõuseb Emajõelta;
Öö valge kuningas
Vaatab ojakese pääle,
Mis siin jookseb allikasta
Vana musta kalju juures.
Kõik maailm on hingamas,
Ööpik tasa laulemas,
Linnud teised magavad
Varjulises kuusemetsas.

Jüri: Meie vana isakene
Juba heitis magamaie.
Nii kui valge lille pääle
Sügisel, mis ära närtsib,
Nõnda paistab akna läbi
Kuu ta halli pää pääle;
Nii kui põllukõrte läbi
Puhub tasa tuulekene
Tema valge juuste läbi.

Jaak: Maga, maga, isa kallis,
Jumal hoidku sinu päevi!
Sinu armsad silmakesed
Ikka rõõmu vaadaku,
Kaua ela meie seas:
Nii kui vana isatamme
Seisab kasvandiku varjus.

Jüri: Istugem siin oja juures
Selle musta kalju pääle.
Taevatähed ilusasti
Näitvad ennast oja vees,

Mööda minnes oja lained
Kalju vastu laksuvad.
Nõnda, nõnda, venda noori,
Jookseb mööda meie elu:
Täna oled sa veel rõõmus,
Juba homme haua süles!

Jaak: Juba näen ma koidutulda,
Kukk ju laulab kukereegu,
Lind ju hakkab liikumaie —
Nüüd on aeg koju minna.
Jumalal aga olgu tänu
Selle hää öö eesta!

Jaak ja Jüri.

(Teisend.)

Jaak: Päev ju looja minemas
Tulipunase väravasse,
Kuu tõuseb Emajõelta;
Kaunis öö kuningas
Vaatab ojakese pääle,
Mis siin jookseb allikasta
Selle musta kalju kõrval.
Kõik maailm on hingamas,
Ööpik tasa laulemas.
Teised linnud magavad
Varjulises kuusemetsas,
Meie, armas vennakene,
Valvame siin öö varjus.

Jüri: Meie vana isakene
Juba heitis magamaie.
Nii kui valge lille pääle,
Mis ära närtsimas sügisel,
Nõnda paistab akna läbi
Kuu ta halli pää pääle;
Nii kui põllukõrte läbi
Puhub tasa tuulekene
Tema valge juuste läbi.

Jaak: Maga, maga, isakene,
Jumal hoidku sinu päevi!
Sinu vagad silmakesed
Ikka rõõmu vaadaku.
Ela kaua meie seas,
Nii kui vana isatamme
Seisab kasvandiku sees.

Jüri: Istugem siin oja juures
Selle musta kalju pääle.
Taevatähed ilusasti
Näitvad ennast oja vees,
Oja lained mööda minnes
Kalju vastu laksuvad.
Nõnda, nõnda, venda noori,
Jookseb mööda meie elu:
Täna veel sa oled rõõmus,
Juba homme hingetu.

Jaak: Juba näen ma koidupiirta,
Kukk ju laulab kukereegu,
Lind ju hakkab liikumaie —
Nüüd on aeg koju minna.
Jumalal aga olgu tänu
Selle hää öö eesta!

Päeva loojaminek.

Looja minemas, looja minemas
Kullase valgusega
Oled sa, sinitaeva silm!

Nii kui rohuaias
Pimedas udus,
Mis Jumala sülesta
Taevasta tuleb,
Punane lilleke
Vilgatab silmadest:
Nõnda ära kustumas
Oled sa, Jumala valgus!
Aga mitte pimeduses —
Kullases meres
Oled sa ujumas.

Kui maailma ümber
Õöpimedus oli
Ning maha poomas
Õõ aimutu udu,
Ütles sulle Jehoova:
„Valgus ilmale paistku!“
Ja roosilise tulega
Üles tõustes pimedusest,
Paistad sa ilmale, päev.

Kallis õdangu agu,
Jumala maja
Iluvärvine värav
Kullatab sinu teeda.

Teisel taeva poolel
Kuu, üles tõustes
Hõbedastest pilvedesta,
Juhatab pimedust järele,
Pimeduses tähed.

Nende valguse all
Keerleb laksudes ojake
Kaljude läbi; tema
Lained on hüppamas
Lillista äärta mööda
Libeda kivide pääl.

Juba öö on tulnud;
Magamas öö varjus
On ju inimeste silmad.
Rahul, surelikud, olge!
Jumala silmad kuu
Ning tähtede valguses
On ka ööse valvamas.

Päev.

(Teisend.)

Looja mineman, looja mineman
Kullase valgusega
Oled sa, sinise taeva silm.
Nii kui rohuaian
Pimedan udun,
Mis Jumala sülesta
Taevasta tuleb,
Punane lilleke
Vilgatab silmadesta:
Nõnda ära kustuman
Oled sa nüüd, Jumala valgus!
Aga mitte pimedusen —
Kullasen meren
Oled sa ujuman.

Kui maailma ümber
Õöpimedus oli
Ning maha pooman
Õõ valgusetu udu,
Ütles sulle Jehoova:
„Valgus ilmale paistku!“
Ja roosilise tuléga
Pimedusest üles tõusten
Paistad sa ilmale, päev!

Kallis õdangu agu,
Jumala koja
Iluvärvine värav
Kullatab sinu teeda.

Teisel taeva poolel
Kuu, üles tõusten
Hõbedastest pilvedesta,
Juhatab pimedust järele,
Pimedusen tähed.

Nende valguse all
Keerleb laksuden ojake
Läbi kaljude ; tema
Lained on hüppaman
Lillista äärta mööda
Sileda kivide pääl.

Juba öö on tulnud ;
Magaman öö varjun
On nüüd inimeste silmad.
Rahul, surelikud, olge!
Jumala silmad kuu
Ning tähtede valgusen
On ka ööse valvaman.

Sügis.

Sügise lehed,
Mis haljas metsas
Kevadel õitsenud, teie,
Närtsinud külmas tuules,
Paadivärvilised,
Tammepuu ladvasta
Olete maha langemas
Kuivanud heina pääle,
Ja murelik seismas
Oled sa, ilus puu!

Sinu viluses varjus
Enam ei laulemas
Vagad taevalinnud,
Sest nad sügiseudus
Lõuna poole ju lendamas,
Kus soojema päeva tuli
Lillede pääle paistades
Meresta üles tõusemas.

Sureva aasta pärast
Nuttes, taevasta
Rankude lapsed,
Sügise kanged vihmad,
Kurvanäolise oja
Lainte pääle maha on
Tulemas; õhates
Suiaja surma pärast
Sügisetuuled on puhumas

Laanes ning paljas metsas;
Pilvede taga päev
Murega on leinamas.

Nõnda on närtsimas
Hallis vanaduses
Inimeste ilu!

Aga üles taevasse
Toredama päeva vastu,
Mis ikka kumades
Ilmas ära ei kustu,
Maised ihupaelad
Hauda varjule pannes,
Lendamas inimeste vaim;
Elamas, kus tähed
Siin ööse, säääl päeval,
Kus kuu hõbedases
Igaveses tulemeres,
Kus selges kullas
Päev on paistamas, — vaim,
Säääl oled sa elamas
Suure Jumala juures!

Sügiselaul.

(Teisend.)

Sügise lehed,
Mis varjulisen metsan
Kevadel õitsenud, teie,
Närtsinud külman tuulen,
Paadivärvilised,
Olete maha langeman.
Tammepuu ladva päältä
Kuivanud heina pääle,
Ja murelik seisman
Oled sa, ilus puu!

Sinu pimedan varjun
Enam ei lauleman
Vagad taevalinnud,
Sest nad sügiseudun .
Lõuna poole ju lendaman,
Kun soojema päeva tuli
Lillede pääle paisten
Meresta üles tõusman.

Sureva aasta pärast
Nutten, taevasta
Pilvede lapsed,
Kanged sügisevihmad
Kurvanäolise oja
Lainte pääle maha on
Tuleman; õhaten
Suiaja surma pärast
Sügisetuuled on puhuman

Laanen ning paljan metsan;
Rankude taga päev
Murega on leinaman.

Nõnda närtsiman
Hallin vanadusen
On ka inimeste ilu!

Aga üles taevasse
Ilusama päeva poole,
Mis ikka kumaden
Ilman ära ei kustu,
Maised ihupaelad
Hauasse jätten,
Lendaman on inimeste vaim;
Elaman, kun tähed
Siin ööse, säääl päeval,
Ning kuu hõbedasen
lgavesen tulen,
Kun selgen kullan
Päev on paistaman, —
Säääl on ta vaim
Elaman Jumala juuren.

Inimene.

Surema peab lilleke,
Mis ilusas kaseorus
Selge allika ääres
Hõbevetta juurega
Imedes, ujudes
Lehiga tasases tuules,
Päeva läigava silma all
Kaunisti on õitsemas.

Ja keerlemast lõpeb
Ilusas orus allikas,
Kui Jumala võimus,
Mis sinise mere
Tõusvad lained kivi
Äärega ümber piirab,
Kui Jumala võimus
Kalju süle, kust
Allikas orusse tulemas,
Kangesti kinni paneb.

Ära kaduma peab
Kõrge kaljumäe pää,
Mis pikserankudega
Kaetud, musta suitsu
Välgu kumava paistusega
Taeva müristamises
Maadest läbi on ajamas.

Mäega maha langemas
On kotka tuuline pesa,

Kes punase koidupiire
Katuse all elades
Varases päeva kullas
Kerge tiivaga suplemas.

Ära kustuma peab
Sinise taeva silma
Selge kullane valgus
Ning koidupiire lilleke
Viimati ära närtsima
Ja leinavarjaks saama,
Kui Jumala võimus
Nende vastu on tõusmas.

Aga sa, inimeste vaim,
Jumala vaimukuju,
Kui maailm põrutud
Sinu ümber müriseb:
Igaveses elus oled
Sina Jumalat vaatamas.

Inimeste vaim.

(Teisend.)

Surema peab lilleke,
Mis ilusan orun
Selge allika juuren
Hõbevetta juurega
Imeden, ujuden
Lehiga tasasen tuulen,
Päeva paisteva silma all
Kaunisti on õitseman.

Ja keerlemast lõpeb
Ilusan orun allikas,
Kui Jumala võimus,
Mis sinise mere
Vihased lained kivi
Äärega ümber piirab,
Kui Jumala võimus
Kalju süle, kust
Allikas orusse tuleman,
Kangesti kinni paneb.

Ära kaduma peab
Kõrge kaljumäe pää,
Mis pikserankudega
Kaetud, musta suitsu
Välgu kumava paistusega
Taeva müristamisen
Maadest läbi on ajaman.

Mäega maha langeman
On kotka tuuline pesa,

Kes punase koidupiire
Katuse all eladen
Varasen päeva kullan
Kerge tiivaga on supleman.

Ära kustuma peab
Sinise taeva silma
Selge kullane valgus
Ning koidupiire lilleke
Viimati ära närtsima
Ja leinaga varjuks saama,
Kui Jumala võimus
Nende vastu on tõusman.

Aga sa, inimeste vaim,
Jumala vaimukuju,
Kui maailm põrutud
Sinu ümber müriseb:
Igavesen elun oled sa
Jumalat vaatman!

Kuu.

Kas lauluallikas
Külmas põhjatuules
Minu rahva meelesse
Oma kastet ei vala ?

Kui siin lumises põhjas
Ilusa lõhnaga lilleke
Viluses kaljuorus
Ei või õitseda kaunisti ;
Kas siis meie maa keel,
Mis kui tasane ojake
Oma ilu tundmata
Läbi heinama sinise
Taeva kullases tules
Rahuga on joosklemas,
Ja toreda häälega,
Oma rammu tundmata,
Taeva müristamisega
Kui meri on hüüdmas ;

Kas siis selle maa keel
Laulutules ei või
Taevani tõustes üles
Igavikku omale otsida ?

Siis ma võtan teid,
Selge, sinise taeva
Tähed, maa päält
Kõrge isamaa poole
Rõõmuga vaadates, laulda ;

Siis ma laulan sind,
Öökuningas, kuu,
Kes sa pilvede sülesta,
Nii kui pungasta lilleke
Lõbusa valge palgega
Üles tõused taeva all,
Kus tulised tähed
Maha on langemas
Sinu eest musta,
Pimeda udu sisse.

Nõnda, inimeste vaim,
Oled sa udus ujumas,
Kui su mõte on otsimas
Jumalat tähtede alta.

Karjaste laul.

Ott ning Peedu.

Ott: Vaata kalli järve pääle,
Kuis see vesi on sinine!
Sinine kui taevalagi,
Kullane kui päike ilus.
Istugem siin järve ääres
Halja rohupädja pääle,
Võtkem laulda vastastikku.

Peedu: Aga kes on laulumõistja?

Ott: Sää! ju tuleb vana Aadu:
Kui ta laulis noorel eal,
Kui ta suupilli ajas,
Kuulsid teda metsalinnud. —
Kuule, Aadu, meie laulu,
Ütle, kes on parem laulja.

Aadu: Küll ma tahan kuulda teida,
Armsad noored poisikesed.

Ott: Ilusasti paistab
Kuu meil öö ajal,
Kui ta taevastagi,
Pilve põuestagi
Oma palet mõseb
Tasa oja kastes.

Peedu: Toredasti läigib
Päevavalgus meile,
Kui ta koidutulest
Musta mere pääle
Ajamas on kulda.

Ott: Kallis on see kaski:
Hõbe on ta ümber,

Tema juure alta
Laksub tasa oja,
Ta on pajulinnu
Varjuline maja.

Peedu: Haljas tamm säääl tõuseb ;
Pilvedes on tema
Latv, kuid jõe vahus
Seismas on ta jalad.
Tema oksa päälla
Laulab ilus ööpik.

Ott: Pesastagi lendab
Armas pääsu üles,
Üle tamme ladva.
Inimeste sõber
Olles laulab tema
Taeva selges tuules.

Peedu: Kalju päälta tõuseb
Kotkas päeva poole,
Pikse maja poole,
Ujub päeva kullas.
Inimeste silmad
Ei või teda näha.

Ott: Aiake on ilus,
Kus nii palju lilli,
Kui siin haljas metsas
Puude kändusida,
Kui säääl põllulagi
Vilja kõrresida.

Peedu: Ilusam on orgu,
Kus nii palju puida,
Kui on sõjapõllul
Mehi, kui on taeval
Selgeid tähtesida.

Aadu: Kuulge, poisid, mis ma ütlen :
Kumbki teista hästi laulab !
Aga sinu laul, o Otto,

On kui vaikne ojakene,
Vulisemas allikasta.
Sinu jälle, Peedu armas,
On kui suure jõe vesi
Kalju päältä langemassa ;
Sulle tahan pilli anda,
Sulle annan kauni sarve.

Sõprus.

Haljas metsas on kasvamas
Tammepuu tammepuu juures,
Ühe ema lapsed.
Tulevad nende juured
Selle ema viluses,
Lillises põues kokku,
Ja selges taeva tuules
Nende lehed on mängimas
Teineteisega ilusa
Päeva paistuse all.

Ja loomade ema,
Ehitud kuu aimuga,
Tuulista teeda käimas
Läbi taeva, valguse
Paisteva allika ümber.

Aga hingetu ei tunne,
Armastuseta ei maa
Armasta ilusat päeva,
Tammepuu ei oma venda.

Sa, inimeste vaim,
Ülem kui taeva tuulised
Päevad, kallim kui tähed,
Sa, kes nende teeda
Seadmas oled mõistuse
Läbi, mis tarkuse
Meresta Jumala käsi
Valanud on su meelese,

Sina, surmata vaim,
Teise vaimu kuju
Meele sügavuses kandes,
Ei sa karda vihase
Mere tõusvaid laineid,

Ei taeva müristamist,
Mis rankude sülesta
Paistevat tulda on viskamas
Nõdra sureliku pääle.

Igavesti elades
Oled sa igavesti
Armastamas oma
Armastavat sõpra!

Sõprus.

(Teisend.)

Haljan metsan on kasvaman
Tammepuu tammepuu juuren,
Ühe ema lapsed.
Tulevad nende juured
Selle ema vilusen,
Lillitsen põuen kokku,
Ning taeva selgen tuulen
Nende lehed on mängiman
Teineteisega valguse
Ilusa allika lainten.

Ja loomade ema on,
Kaunistud kuu aimuga,
Tuulista teeda käiman
Valguse allika ümber.

Aga hingetu ei tunne,
Armastuseta ei maa
Armasta kaunista päeva,
Tammepuu ei oma venda.

Sa, inimeste vaim,
Kallim kui taeva tuulised
Päevad, ülem kui tähed,
Sa, kes nende teeda
Oma mõistusega,
Mis tarkuse meresta
Jumal su meesse valand,
Targasti oled seadman,

Sina, surmata vaim,
Tunned õndsana südamen
Armastuse õnnistust,
Sest rõõmuga meelen
Teise surmata vaimu
Armastud kaju kanden
Ei sa karda vihase
Mere tõusevaid laineid,
Ei taeva müristamist,
Mis rankude sülesta
Paistevat tuld viskaman
Nõdra sureliku pääle.
Igavesti elaman,
Igavesti armastaman
Oled sa oma elu
Sõpra siin ja taevan!

Ma pean jooma.

Lauluke.

Põllumaa on joomas,
Maada joovad metsad,
Oja annab juua
Sinimeri suule ;
Päev on joomas merda,
Kuu on joomas päeva.
Mind mu sõber sõimab,
Et ma tahan juua.

Naised.

Härgadel on sarved,
Kabjad hoostellagi,
Jänesella jalad,
Karulla on hambad,
Ujumas on kala,
Lendamas linnukene,
Meestella on mõistus.
Kus siis naised jäänud?
Mis on naistel? Ilu —
Mõõga asemella,
Oda asemella.
Naine, ilus olles,
Võidab tulda ära.

Lootus.

Kui kullase tulega
Päeva silm on ujumas
Halja metsa varjusse
Ja maha minemas
Maailmalooja sülesse :
Siis veel õdangu agu
Roosilise merega
Päeva pimedat hauda
Ilusti on katmas.

Ja kui valguse allikas
Meresta üles tõustes
Õõ silmade aimu
Oma kullaga
Ära on ajamas :
Siis veel koidutähti,
Õõ viimane silmake,
Oma vendade teeda
Kullase sõrmega
Meile on näitmas.

Nõnda, o inimene,
Kui kurbuse udu
Sinu ümber on ujumas
Ning hauasse langemas
Rõõmu kullane valgus :
Siis su silmade ette,
Taevalaps, Jumala
Juurest, lootus, on astumas,
Mis kullase sõrmega
Näitmas on sinule
Vaimude isamaa valgust.

Alo ning Jaak.

Karjaste laul.

Alo: Paista, paista, päike armas,
Minu lillekeste pääle.
Anna, anna, taevas sini,
Anna vihma, sooja ilma
Täiestagi sülestagi.
Ilusasti õitsemaie,
Kena lõhna laskemaie
Saavad lillelehekese
Minu armsale Jaagule.
Siis ma võtan sirbikese,
Sirbikese, noakese,
Tulen hommiku kaste'ella,
Kaste'ella, vilulla,
Üle heina nobedasti
Lillekesi niitemaie,
Jaagu kätte andemaie.

Jaak: Tere, tere, Alo armas,
Tere lilli seademasta.
Sina oled lillepoissi,
Mina olen laulumeesi.
Olen teinud uue laulu
Valge kasesilla juures,
Kalli karja keske'ella —
Uue laulu sinule.

Alo: Lase kuulda oma laulu,
Mina pilli ajamaie,
Siis on kuulda oru seessa
Torupill ning lauluhääli.

Jaak: Lilleke on ilus,
Roosike on kaunis,
Kui ta pääle paistab
Päeva silmakene.
Koidupiir on ilus,
Kui ta merestagi
Hakkab üles tõusma,
Päeva põues kandes.
Kaunis on ka ööse
Taeva tähekene,
Kui ta pilve läbi
Tasakesi uimab:
Ilusam on minu
Armsa Alo pale,
Kui ta roosihuuled
Laskvad laulu kuulda.
Ilusam on minu
Kalli Alo pale,
Kui ta silmakesed
Paistvad minu pääle.
Karjal on küll magus
Oru heinakene,
Põllu rohukene,
Küll on linnul magus
Allikate vesi;
Liblikas küll imeb
Heina selget kastet,
Mesilane lendab
Paju-urbe vastu:
Mina aga lendan
Alo palge vastu
Suukest otsimaie
Roosiallikasta.
Kuusemetsa varjus
Hingab kari armas
Oja rohukaldal.

Männi kõrges ladvas
Linnukene magab
Oma pesa seessa:
Mina aga magan
Oma Alo süles. —
Nõnda, armas Alo,
Olen mina õnnis,
Sest mu Alokene
Armastab mind ikka.

Olen jälle õnnis.

Tõuse üles mu rõõmu
Laulu tuline oja,
Rõõmuga üles taevani,
Kus armastuse isa,
Sõpruse looja,
Jumal on elamas.

Surmavarju võttis
Tema mu südamest ära,
Ilusa sõpruse
Lillekese päältä,
Ajas mu maja päältä
Udu, mis mu rõõmu
Päeva all oli ujumas.

Kurbuse meri
Laksus mu vastu,
Jumal aga ütles:
„Valgus sinule olgu!“

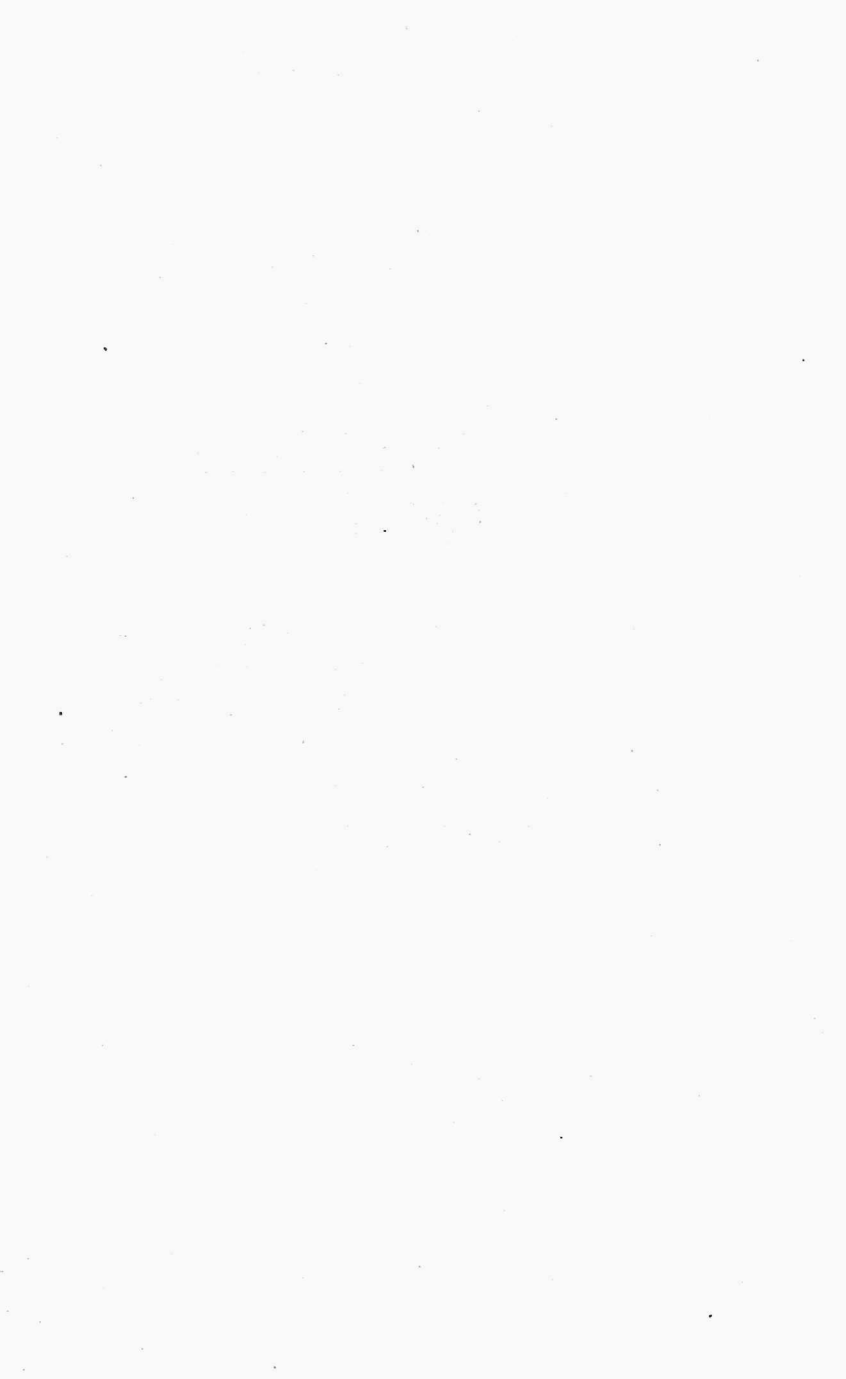
Ja roosilise palgega
Oli mul sülessa
Ainus armastud Alo.

Kristian Jaak Petersoni
laulud.

*Ἀναξιοφόρμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεόν, τίνα ἥρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;*

Pind. Ol. II.

Tartu linnas 1819.

Rõõmulaul.

Ei nüüd leinahääl tule
Enam mu suusta välja!
Nii kui allikasta
Selged lained on keerlemas,
Nii kui päeva põuesta
Valgus maha on tulemas:
Nõnda mu meelesta tulevad
Ilusad rõõmulaulud.

Kaunil kevade ajal
Lilled on õitsemas
Haljas, pimedas metsas,
Oja kaldal, kalli
Põlluheinte vahel.
Ehk küll sügise tuleb
Valge põhja sülest,
Lilled närtsitab ära:

Siiski Jumala võimus
Inimestele rõõmuks
Kutsub kevadelilled
Tagasi heinamaale.

Nõnda kutsus tema
Sõpruse lilli
Jälle mu aiasse tagasi.
Igavesti saab lilleke
Õitsema mu meeles,
Saavad igavesti
Minule paistemaie
Armsa Alo silmad!

Ole rõõmus, mu meel,
Sest su õnn nüüd seisab
Nii kui kalju meressa!

Laul,

kui ma Tartust läksin Riia poole, oma vanemaid vaatama; tehtud on see
laul Tuule kõrtsis.

Jumalaga nüüd, meie maa!
Ei ma nüüd kõnni
Sinu kasemetsadessa,
Kus lilled on õitsemas
Ja laulemas linnud
Ilusti puude varjulla.

Sagedasti itsin
Tasase oja kaldal,
Mõteldes teie pääle,
Mu hallid vanemad!

Sinu halli päake
Tuleb ikka mu meele,
Kui päike õitsemas üles,
Kui päikse silm on minemas
Suure Looja sülle,
Armas isakene!

Emakene, vend ja õde,
Teie juure nüüd tulen.
Jumalaga, meie maa,
Ilusam päeva mulle paistab
Hella vanemate majas.

Laulja.

Nii kui vahuse jõe
Mürisevad lained,
Mis kalju päältä
Langevad oru sisse,
Nii kui taeva pikne
Musta pilvede alla
Hirmsasti kärgatab:
Nõnda on jooksmas laulu
Ilus tuline oja.

Nii kui valguse allikas
Seisab austud laulja
Oma vendade keske'ella.
Kärgatab pikne —
Ja metsad on vait:
Laulja on tõstamas
Oma häält, valamas
Hingesta laulukastet.
Ja tema ümber,
Vait kui merekaljud,
Rahvad on kuulamas.

Enn ning Ellu.

Karjaste laul.

- Enn : Ellukene, hellakene,
Sügisetuuled ju tulevad,
Lillekesed närtsivad ;
Juba puuleht langeb maha.
Nüüd on mööda rõõmuaega.
- Ellu : Hellakene, poisikene,
Ajagem kari kojuje :
Ei saa enam heinakesta,
Mäe päälta, oru seesta.
- Enn : Ei ma saa nüüd enam kuulda
Sinu suusta laulukesi ;
Ei ma suga enam istu
Halja tamme varju alla,
Suuda sulle ande'essa.
- Ellu : Ikka saan ma armastama
Sind, mu ainus hellakene ;
Ja kui kevad jälle tuleb,
Saan ma jälle laulemaie
Orussagi, sinu kõrval,
Kirju karja keske'ella.
- Enn : Siis kui vana Kikka Jaaku
Laulab oma maja eessa :
„Teele, teele, linnukene!“ *)
Siis ju kured tulemassa,
Kevade siis metsadessa ;
Siis ma, hella Ellukene,

---

*) See on minu isa laul.

Ajan karja sinu kõrval.
Nüüd aga mine, karjakene, *)
    a la lu la,
Mine kalli ulu alla,
    a la lu la lu lo!
Orus pole enam heina,
    a la lu la,
Pole enam rohukesi,
    a la lu la lu lo.
Mine välja orustagi,
    a la lu la,
Orgu on nüüd talvemaja,
    a la lu la lu lo,
Vait on karjalaste pilli,
    a la lu la.
Mine, kari, kodu poole,
    a la lu la lu lo!

---

*) Seda saab laulda maarahva karjaste viisi järele.

Ööpiku laul.

Minu isa ütleb, et ööpik laulab nõnda:

Otsin orja, otsin härja;

Ori läks põldu kündemaie,

Ader läks katki — krr, krr, krr!

Jaagu laul.

Ta istub üksi mäe pääl.

Neiukene, noorekene,
Sind ma tahan võttada
Lilleks oma voodielle,
Päikseks oma südamele.
Sa ju oled peenikene
Nii kui noori metsa tamme,
Mis siin kasvab vilulla.
Juuksed sul on kuldaojad;
Hella palge on nii valge
Kui on talve lumehange,
Tema pääle aga paistab
Kõige noorem koidupiire.
Suu on nii kui roosilille,
Suu on laulu allikas.
Nii kui mesilane lendab
Kena roosi lõhna poole:
Nõnda tahan mina lenda
Suuda sulle andemaie.
Silmakesed sinised,
Teie seessa minu õnni;
Teie sees mu elu elab.
Neiukene, noorekene,
Sind ma tahan võttada
Lilleks oma voodielle,
Päikseks oma südamele.
Sinu valged rinnakesed
On kui talve lumemäed,
Päike paistab nende pääle.
Sinu hella käekene

Pehme on kui lillelehti --
Ilusam võib küll see olla,
Mis sa kannad varju'ella.
Oh, et võiksid armastada
Mind, mu kallis hellakene,
Siis ma oleks rõõmus poissi,
Kõige õndsam noorimeesi!

Martin Lutheruse päeval.

Sellesama päikse valgus
Paistamas on sellel tunnil
Mulle ja armsale Aole:
Ja seesama sõpruse
Lilleke kena lõhnaga
On ikka õitsemassa
Meie kahe keske'ella.

Kui on ära kustumas
Valguse allika
Viimane tuleoja
Ja koidupiire roosililli
Närtsimas surma varju'ella,
Siiski jääb igavesti
Armastuse valgus
Minu ja Alo meelese.

Surma varjule minema
Peab maarahva laulja.
Järele jäävad tema
Laulud armsale rahvale,
Järele jääb lauludes
Armsa Alo nimi,
Hella vanemate kiitus.

Kristian Jaak Petersoni kirjanduslik pärandus.

Laul vihust:
„Literärischer Nachlass“

Karjaste laul ehk Jaagu leinalaul.

Rõõmulaulu ma ei leia,
Sest mu ainus ilusakene
Ei mind enam armasta.
Varjus seisab minu maja,
Leinavarjus minu süda.
Kus on hella armukene?
Sinu pärast nuttessagi
Näen ma aga surmakuju
Oru sees ja oja kaldal.
Kus nüüd on su kaunid silmad,
Ilusad kui taevatähed?
Kus nad on nüüd paistamas?
Kus su ilus lillesuu on,
Kus ta nüüd on laulemas?
Puhu tasa, tuulekene,
Tema kulda juuste läbi,
Kanna minu leinalaulu
Õhkudes ta meele vastu.
Lenda, lenda, pääsukene,
Tema hella palge ette,
Ütle talle minu kurbust.
Veel siin õitsvad minu aias
Tema vaeva lillekesed,
Veel ma kuulen laulevada
Tema pajulinnukesta.
Veel ma valan silmastagi
Leinakastet tema pärast!
Tule jälle minu juure!
Küll ma annaks suud su suule
Annaks kätt su käele,

Kui sa, minu hellakene,
Oleksid mu sülessagi.
Koidupiir, oh kuule minu,
Kuule minu leinahäälta;
Siia too mu ilusada,
Ilusada, hellakesta, —
Ikka olen armastamas
Oma ainsat armukesta !

Kristian Jaak Peterson,

ehk see,

mis ta mõtles ja tegi, ja kuidas ta elas, ja mis ta teada sai oma elu sees 17-dast eluaastast eluotsani.

Ἐν ἀνδρῶν, ἔν θεῶν γένος ἐκ
Μεῖς δε πνέομεν
Ματρὸς ἀμφοτέρῳι.

Pindar. Nem. εἶδος ζ'.

Riia linnas,
1818.

Kord ütles minu õde, kui ta veel lapsukene oli: *Lapsetarkus*, „Kui inimestel taevas on, siis peab loomadel ehk elajatel ka taevas olema, sest neil on ju ka hing sees.“ Teinekord ütles ta: „See ei ole ju mitte tõsi, et maailm on loodud, sest mis oli siis enne maailma? Oleks enne maailma vesi olnud, kust siis see vesi tuli?“

Seda ütles üks lapsukene, ja tähtsad kirjatundjad näitavad seda kõige suurema vaevaga. *Vide Bidderi dissertat. de cogitat. aetern.*

„Kui sa ristiinimene oled, miks tahad sa siis *Künism.* paganate õpetaja (*Διογενής*) õppija olla?“ küsis üks tarkusetundja minu käest. „Sellepärast,“ ütlesin, „et ma ei või saada nii hääks, kui Kristus oli, aga küll ikka nõnda, kui Diogenes. Kristust eeskujuks võttes tahan selle küüniku kommete järele elada.“

Kalliks pidama oma aega olen palju inimesi õpe- *Aeg.*
tanud.

Mul oli palju sõpru, aga talupoja-kuuega tõde *Tõde.* võttis nad ära minu käest. Ehk sagedasti küll inimesed ütlevad: „Meie ei vaata mitte kuue pääle, vaid selle pääle, kes kannab teda,“ siiski oma südames nad mõtlevad: „Ilus kuub on ikka parem kui sant kuub.“ „Aga ole vait, Jaak! mis sa räägid? Kui neil rahakott on käes, siis ei vaata ju nad mitte koti pääle!“

Milton,
Klopstock.

Kui laulutegija elavast vaimust räägib, siis on tema nõu meile teada anda, kui suur selle vaimu hääduš või kurjus on. Sellepärast, kui Milton Jumala ja Klopstock Messiasse suurust ning pühadust meile näidata tahavad, siis loovad nad parema tõetundmise pärast ühe kurja vaimu, mida nad, sest et see nimi ju kõigile teada on, kuradiks nimetavad, ja lasevad kui Jumalat, nõnda ka kuradit inimese viisil rääkida, sellepärast, et nad inimestele kirjutavad.

Kui aga laulutegijad inimestele kirjutades neid vaimu inimeste kommetega meile näitavad, aga suurematena ja ülematena kui meie, siis räägivad nad ka nende sulastest ja paigast, kus need vaimud elavad, see on taevast ja põrgust. Kui aga see nõnda peab olema, siis ei ole ju mitte seda laita, kui Milton ning Klopstock häädest ja kurjadest inglitest räägivad, nõnda kui Voltaire ütleb:

„Les François riaient encore quand on leur disait que l'Angleterre avait un poëme épique, dont le sujet était le diable combattant contre Dieu, et un serpent“ etc.

Kasvatus.

Vanad kasvatasid üles inimesi, meie kasvatame aga vaimu üles, nõnda kui oleks lastele vaja ainult vaimu, ja ei mitte ka ihu. Ja see, mis nüüd ihule antakse, ei ole, kui see küll peaks olema, rammu ning tervis, vaid need on ilusad naiste kombat, mis rumala moe pärast on, ja nõrkus, mida ikka sakste elumajades näha võime. O, õpetatud maailm!

Moekombed.

Meie ajal arvavad inimesed moekombeid hääduš olevat, ja mõnd, kes küll hää mees on, arvatakse kurjaks, sest et ta teiste tühjade kommete järele ei ela. Nõnda on lugu ka minuga, sellepärast, et mul tühjade kommete õppimiseks aega ei ole, kui ma tarkust tahan õppida.

Kuuldes inimesi tantsima õppivat, pean ma ikka *Tantsuõpetus.*
naerma: mispärast ei õpi nemad ka magama? Meil
on ju küll elurõõme, miks siis veel õppida rõõmus
olema?

Kui Kristusest öeldakse: „Ta oli ὁ μονογενῆς *Υἱὸς Θεοῦ*
υἱὸς Θεοῦ, see tähendab, Johannes oma evangeeliumis
kirjutades: „Ὅσοι δε ἔλαβον αὐτὸν (τὸν λόγον), ἔδωκεν
αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι (see on: kes tõe
vastu võtab ja tõe pärast elab, on Jumala laps) kir-
jutab pärast: Kristus oli ὁ μονογενῆς *υἱὸς*, see on,
tema oli kõige suurem ning kõige parem nende ini-
meste seast, kes kui τέκνα Θεοῦ Jumala meele pärast
elasid.

Kui ma Riia linnas olin, tuli üks sõber meie *Tubakas.*
maalt, tubakat ligi tuues, mis sääl oli kasvanud.

Seda tubakat, sest et ta meie maalt oli, tarvita-
sin ma ainult pühapäeval!

Kas ristiinimestel ei ole häbi öeldes: „Nach und *Unterjochen.*
nach ward in dieser Periode ganz Sibirien — unter-
jocht?“ — Vaata: pag. 223 Handbuch der Geschichte
des Kaisertums Russland. 8. Göttingen, 1802.

Noori, ilusaid mehi väga armastades, võtsin neid *Mina.*
omale sõpradeks, tarkust ning häädust neile õpetades.
Aga võta tuli üles ning otsi! Tõesti, küünikut sa
ei leia.

See ep ole mitte hää vara ette võtta noorusele *Ladina keel.*
ladina ja greeka keelt õpetada, ja kõige enam on
see lugu ladina keelega. Parema oleks, et nad enne
oma emakeele hästi ära õpiksid, ja siis, keeleõpetuse

sõnu ja asju teades, võtaksid ette teise maa keele. Mõni, ei teades ega aru saades, mis verbum activum on, loeb Nepost ja Aisopose jutte.

Mina. Mõnikord sain ma kõigi asjade pärast, mis mu meele järele ei olnud, väga vihaseks, teinekord jälle võiks kõik mu meele vastu olla, — ei ma saanud sugugi vihaseks.

Ἐχθρα τοῦ Θεοῦ. Mis Jakobus ütleb oma raamatus. 4. päätükis: Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε: n. t. s. ning jälle: οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; See on väga tõsi! Meie ihu on meie vaimu rist, või tema sulane, kes kõike seda peab tegema, mis vaim mõtleb ja tahab. Et ta võiks seda, peab tervist, rammu ning kaitsmist temal olema, — et aga inimesed oma ihu ja tema rõõmud nii suureks peavad, unustavad nad oma vaimu ära, ning mõeldes otsustavad ainult ihu kasuks. Vaimul, kui ta oma ihuga nõrgendatud ja orjaks orja meelelega tehtud ep ole, ei ole neid rikkusi ega nende kommete pärast rõõme tarvis. Ta on aga siis õige vaba oma ihuga, kui tal ainult väikest asja tarvis läheb, mis Jumal igaühele annab, ja on siis kõige vabam, kui seda maad ja seda ihu oma himudega enam ei ole temal.

Tühi mõte. Mõni usub, et ta üht asja teab, nõnda kui, et inimene peab häädust armastama; aga küsi tema käest: „Mispärast peab see nõnda ja mitte teistviisi olema?“ — siis tema ei tea midagi. See tuleb sellest, et nad puud ilma juureta seavad.

Онъ зналъ. See, mis vene keeles praeteritum kutsutakse, nõnda kui: *зналъ* on üks praeteriti partici-

pium, sest et teda mitte verbi viisi pärast, vaid ad-
jektiivivi (verbalis) kombel pööratakse: онъ зналъ
(mehesugu); она знала (naisesugu); оно знало (asja-
sugu). Siin on seesama lugu, mis Juuda- ja teiste Aasia-
maa keeltes on: קִיְשָׁל, קִיְשָׁלָה; pluralis: יִם, יִת —
ning araabia keeles: قَابِلٌ. قَابِلَةٌ n. t. s., kui nad
käesolevat aega tahavad tähendada.

Greeklased, roomlased ning Juudamaa rahvas *Laulusugu.*
laulsid oma laules nõnda, kuis nende maa, nende
keel, nende rahva seadused ja usk ning see, mis nende
seas oli sündinud, laulusajad neile kätte andis. Sel-
lepärast võime ka nüüd rääkida nende rahvaste iga-
ühe laulusugudest. Kas seesama lugu on rahvastega
ka meie ajal? — Kust see tuleb, et saksa mees mi-
dagi ei tea oma isade kommetest ning teistest asja-
dest, mis neile omased olid? Kuidas see võib sündida,
ei alam ning mitte õpetatud saks — ja see tuleb ka
samuti teisel rahval kätte, — et ta nendest laulest,
mis tema keeles on kirjutatud, õieti aru ei või saada?
— See tuleb sellest, et võõrasmaade lilled nende aeda
on seatud, mis, paremalt maalt olles, nende maal ei
või üles kasvada. Greeklane ning heebrealane mõis-
tis, mis laulja neile ütles, teades, mis see oli, saks
aga, võõraid asju lugedes, ei või neist aru saada.

Olen jälle leidnud ühe sõbra, ning temas — o *Sõber.*
suur ime! — ühe küüniku, kes, vaene olles kui mina,
paremini võib aru saada, et inimene väikeste tarvidus-
tega on kõige vabam ning kõige õndsam.

Nõnda kui noor õunapuu vana õunapuu soo pä-
rast, kelle seemnest ta üles kasvas, peab olema, nõnda
peame meie, kui Jumal on ja kui meie Jumalast
oleme, tema soo pärast olema ning elama, see on:
olema hääd inimesed!

Goldsmith.

„I find that much has been given man to enjoy,
yet still more to suffer,“ ütleb Goldsmith oma raamatus: „The vicar of Wakefield“. Aga ei ma usu selle tõe olevat, sest inimeste elu ei oleks nii õnneja rõõmutu, kui nad hästi õpiksid, mis õige õnn ja õige rõõm on. Õige õnn on minu arvates see kallis rahu, mis hädusest tulles igauhe meeles on elamas. Aga kuidas see rahu neil võib olla, kui igauks tühi asi, nõnda kui rikkus ja au, ja kõik need tühjad kombekesed, nende meele segaseks teevad kui jõe, mis ei tea, kuhu ta peab jooksma.

Franzén.

O, kui hää oleks, et igauks maa sellega rahu võ oleks, mis temal on, sest Jumal ju andis Itaaliale pomerantsimetsad, andis Põhjamaale uhked tammepuud, ja neist on igauks ilus oma soo pärast. Sellepärast on see väga tõsi, mis laulab Rootsi mees (Franzén):

Ingen Erato på Tules fjällar
Gratierna böd till dans. Der klang
I dess stormbebodda hällar
Ingen Lesbisk sång. Blott Rota sprang
Tjutande kring heden; och i spåren
Döden flög från rad till rad.
Barden stod på klippans brant: och håren
På hans hjessa reste sig. Han quad:
Såsom nordanvinden skarpa
Stormade hans ljud: och på den harpa,
Der hans djerfra finger lopp
Stänktes blod af slagna kämpars tropp.

Pärast ütleb tema:

Och ren gro på Mälarns strand
Pindens blommor. Ack! men de förtv. na
Undan världen, Stjernhjälm, af din hand.
Främlingar här under Polen,
Sakna de den eld, som stänks af solen
Öfver Mantuas lagerlund,
Öfver Lesbos myrtenkrönta sund.

Tõlge:

Ükski erootiline muusa Thule mägismaail
ei kutsunud graatsiaid tantsule. Ei kõlanud
sääli tormiasutud paestikus
mingit Lesbose laulu. Ainult (sõja)vanker jooksis
uludes mööda nõmme; ja jälil
surm lendas reast reani.

Laulik seisis kalju äärel, ja juuksed ta päälael
tõusid püsti. Ta laulis.

Nagu põhjatuul läbitungivad
tormitšesid ta helid, ja sellele kandlele,
mida ta julged sõrmed jooksutasid,
pisardus löödud vägilaste salga verd.

Pärast ütleb tema:

Ja juba võrsub Mälari kalda!
Pindose lilli. Ah, aga need kiratsevad
su käe hoolitsusest hoolimata, Stjernhjelm.
Võõrad siin pooluse all,
vajavad nad seda tuld, mida puistab päike
üle Mantua loorberhiie,
üle Lesbose mürtidekroonitud väina.

Rootsi keelt õppides sõnaraamatut minu käes
polnud ühtegi, ja ehk ma küll kõik sõnad, mis eest
leidsin, teistest keeltest pidin otsima, olen siiski
selle keele nii hästi ära õppinud, et lugedes ning
rääkides kõik mõistan. *Rootsi keel.*

Vene keele laules on pea kõik jalad spon- *Vene keele*
deused, sellepärast et see keel väga hääletute tähte- *spondeused.*
tega on täidetud, nõnda kui:

Други́й проны́рствами отъ нихъ опасти́сь умѣ́ль.

Aadu: Mina, ning ka muud inimesed, ei võinuskuda, et tõesti imetegusid olevat. Ja see, mis Kristus on teinud, pole tehtud nõnda, kui evangelistid ütlevad.

Jaak: Kas nad on siis valetanud?

Aadu: Pole mitte valetanud, vaid nad on eksinud oma silmadega.

Jaak: Võib küll olla. Aga anna mulle vastus selle pääle: Mis tähendab see sõna: imetegu?

Aadu: See on kõik see, mis maailma seaduse järele ei või sündida.

Jaak: Kes siis on teinud need seadused?

Aadu: Jumal.

Jaak: Kui meie ühest seadusest räägime, siis räägime ühest asjast, mis teisel ehk teisel ajal on seatud. Aga Jumalal pole mitte aega, sest ta on igavene. Meie, elades maa pääl, tunneme oma aegast, et maa enese ning päikese ümber jookseb. Jumal, kes kõiges maailmas elab, on igavene, nii kui maailm ilm piirita on. Eks see ole nõnda?

Aadu: Minu arvates.

Jaak: Kui meie nüüd Jumala seadustest räägime, siis peavad need seadused igavesed olema.

Aadu: Küll ikka.

Jaak: Nüüd on küsida, kas Jumal kõik asjad on seadnud.

Aadu: Mis siis?

Jaak: Sest tuleb, et tal pole tarvis enam midagi teha?

Aadu: See on nõnda.

Jaak: Siis ta ei tee midagi, ja kui tema seadused on igavesed, siis ta ei teinud igavesti midagi, ning kõik, mis maailmas sünnib, peab iseenesest sündima.

Aadu: See ei või mitte olla.

Jaak: Ei? — No vaata! Küll peavad siis ka su seadused tühjad olema. Ja Jumal, igavesti elades, peab ka igavesti (kui see sünnib öelda nõnda) maailmas oma tööd tegema, see on valitsemata. Seepärast, mis iial sündimas, see on sündimas ei mitte ta seaduse, vaid ta tahtmise läbi.

Aadu: Seda pean küll vastu võtma.

Jaak: Sa ütlesid aga: kui seadused on, siis ei või mitte imetegused olla. Aga su seadused on ju surma käes, mis siis?

Aadu: Aga kuidas võivad olla need imeteod?

Jaak: See on üks teine küsimus! Meie ei või kõike teada, aga seepärast, et meie ei tea, kuidas see on, võib see teadmatu asi olla küll. Kas inimeste sugu on ikka olnud maa peal?

Aadu: Polnud mitte.

Jaak: Ütle siis, kuidas tuli hing loodud ihu sisse?

Aadu: Ei või.

Jaak: Seesama lugu on sul ning mul imetegudega. Jää jumalaga!

Meie silmis on üks asi imelik, sest et ta palju *Imelik.* tuhat aastat pole sündinud. Jumalal aga on see aeg kui silmapilk.

Siim: Ma tean küll, armas sõber, et inimesed *Üks jutt Siimuga.* siin maa peal on, aga miks nad elavad, seda ei tea ma; sest mõned ütlevad hääks, mõned õndsakssaamise pärast.

Jaak: No sa näed ju, et kõik tahavad häid päevi kätte saada. Aga ütle minule, kui üks asi on, kuidas küll tahaks Jumal, et see asi peaks olema?

Siim: See asi peaks küll kõige paremal viisil olema.

Jaak: Seda usun ka mina. Kui siis meie ka olemine ehk elamine, kuidas meie elu peab olema?

Siim: Meil peab ka siin maa pääl kõige parem osa olema.

Jaak: Aga nüüd on küsida: mis on see kõige parem osa, mis võime kätte saada?

Siim: Minu arvates õnnistus.

Jaak: Sest tuleb, et meie siin õndsakssaamiseks elame?

Siim: See on küll nõnda.

Jaak: Aga mis on õndsakssaamine?

Siim: Seep see on, mida ma ei tea.

Jaak: Kui sa ei tea, siis ma usun seda nõnda kätte saada: Kas võiks küll üks puu hästi kasvada, kui tema juureta on? Ehk kas see puu võiks olla kõige paremal viisil?

Siim: Seda pole mitte uskuda.

Jaak: Miks ei?

Siim: Seepärast, et tal üks tarvilik asi puudub.

Jaak: Kui meil midagi puudub, mida meie tarvis läheb, kas võiksime siis õndsad olla?

Siim: Ei mitte.

Jaak: Hää küll! Aga ütle minule, mispärast puul läheb juurt tarvis.

Siim: Seepärast, et ta ilma juureta ei või olla.

Jaak: Siis on kõike seda tarvis, mis ühe asja olemise võimaldab, ja meil on kõike seda tarvis, mis meie olemise võimaldab; eks see ole nõnda?

Siim: On küll.

Jaak: See, mis meie olemise võimaldab, peab, kui meie igavesed oleme, igavesti meile jääma; seepärast läheb aga seda meile tarvis, mis igavene on, nõnda kui mõistus. Eks see ole nõnda?

Siim: Ma ei või midagi vastu öelda.

Jaak: Aga kas su mõistus alati jääb nõnda, kui ta on, või saab ta ikka paremaks?

Siim: Tema saab ikka paremaks ning suuremaks.

Jaak: Kui meie ikka seda soovime, mis parem on ning täielisem, kas siis ei pea me vaeva nägema, et meie mõistus ning kõik meie olemine päev-päevalt täielisemaks saaks?

Siim: Ma usun seda nõnda olevat.

Jaak: Kui sa siis ikka täielisemaks saad, kas siis ei kasva ka su õnnistus?

Siim: Peaks küll kasvama.

Jaak: Sest on arvata, et meie, täielisemaks saades, õndsad oleme. Aga meie oleme ilmale tulles kui elajad; ei midagi iseenesest teades, magame ema põues. Meie mõistus on nõder, ja kõik meie olemine on kui lillekesel pungas. Kes siis meie eest hoolt kannab, kes kasvatab meid üles?

Siim: On teada küll, et teised inimesed.

Jaak: Kui inimene üksi oleks, kas siis tema võiks küll saada täielisemaks?

Siim: Ei või.

Jaak: Siis ta ei või ka õnnistust kätte saada. Ja kui ta seda tahab, siis peavad teised inimesed temale appi tulema. Eks see ole nõnda?

Siim: Tõsi küll.

Jaak: See püüd, et inimene teiste õnnistuseks elab, on häädus, ja kõigest sellest on teada, et meie iseene ja teiste õnnistuseks peame elama. Nõnda on ka Jumal kõigi elajate õnnistuseks maailma valitsemas, ja kui meie ka nõnda teeme, siis oleme tõesti, nagu Kristus ütleb, tema lapsed.

Mul oli üks sõber, kes, ehk ta küll ei armasta mind enam, ometi ikka minu südames elab, sest ta on mulle kõigest minu sõpradest kõige armsam. Teised küll naeravad sellepärast, aga mina mõtlen nõnda: Kui mu armas sõber oleks ilma silmita, kas siis ei peaks teda armastama? Nüüd tal pole mitte meelega silmi, sest ta ei tunne mind õieti mitte; mis ma nüüd pean tegema? Kas pean lõpetama teda armastamast? — Ei! Ma mõtlen teda surunud olevat, ja ikka teda meeles pidades ning kõige haledama südamega teda armastades, loodan temaga teises maailmas jälle kokku saada, kus tema silmad lahti on läinud.

*Mu sõber
H . . .*

Jaak: Tere, tere, Enn! Kuhu sa nüüd lähed? *Kas inimes-*

Enn: Kuhu ma lähen? Otsin metsast vabadust kätte saada. *tel on vaba-
dus?*

Jaak: Mis see on? Kas sa oled orjaks saanud?

Enn: Küll tahan öelda sulle. Ei ma tea õieti mitte, kas olen vaba või ei; see on: kas ma kõik, mis ma teen, oma tahtmise läbi teen, või teen ma seda sellepärast, et teistviisi ei või teha. Nüüd, armas Jaak, tule minule appi ja näita, kuhu pean vabaduse poole minema.

Jaak: Ma usun, et su vend Siim on öelnud sulle, mispärast siin maa pääl elame, ja küll sa seda tead.

Enn: Eks see ole, et õndsakssaamiseks elame?

Jaak: Õige küll! Aga ütle, kas sa tunnend üht inimest, kes ei soovi õndsaks saada?

Enn: Ei tunne, sest kõik ju püüavad õnnistust kätte saada.

Jaak: Sina, sinu vend Siim ning mina oleme, päev-päevalt täielisemaks saades, õndsad, aga kas kõik inimesed samuti arvavad kui meie?

Enn: Ei.

Jaak: Mis siis?

Enn: Üks arvab rikkust õnnistuse olevat, teine au, teine jälle muid asju.

Jaak: Aga kas see on õige õnnistus?

Enn: Pole mitte.

Jaak: Kui Jumala tahtmise järele kõik inimesed õigeks õndsakssaamiseks peavad elama, kuidas siis võib see sündida, et mõni mitte ei ela nõnda? Küll siis peab nende käes niisugune võimus olema, et võivad nõnda elada, kui hääks arvavad, see on: nad peavad vabad olema. Eks see ole nõnda?

Enn: Peab küll olema!

Jaak: Aga vaata! Meie võime oma vabaduse ka teistviisi kätte saada. Ütle minule, mispärast on Jumal meile mõistuse annud?

Enn: Sellepärast, minu arvates, et mõistuse läbi võiksimme omale õndsakssaamise saada.

Jaak: Küll sa tead kõik targasti, vana Enn! — Aga kui meie pole mitte vabad, mis oleme siis?

Enn: On teada küll, et orjad.

Jaak: Siis peame kõik, mis mõistus juhtub meile ütlema, sellepärast tegema, et meie teistviisi ei või teha. Aga eks see ei ole mitte nõnda, et teisel inimesel enam, teisel jälle vähem mõistust on?

Enn: See on nii!

Jaak: No vaata, kes enam mõistab, peab enam tegema, ja sedaviisi on see, kes tark, orjem kui see, kes rumal. Sellepärast peab see kõige targem ka kõige orjem olema, ja kes on targem kui Jumal?

Enn: Oi, oi, ma vaene, see ei või mitte olla.

Jaak: Ei? Siis sa oled küll metsast oma vabaduse leidnud. Jää terveks!

Martin Lutheruse päev on mul iga aasta püha-*Suur püha-*
päevaks, sest siis olen ma oma kõige parema sõbra *päev.*
leidnud; aga kas ta mind veel tuletab meele?

Jaak, ole mees! Sest see on tõsi: Kõik on häa, mis Jumal teeb!

Maavalitseja peab oma alamate hääks elama. *Maavalit-*
Hää küll, seda tean mina ka; eks sa näe, kui suur *sejad.*
on kuningate himu alamate eest hoolt kanda, sest nad pole ju mitte nendega rahul, kes nende all on, vaid inimeste verd valades tahavad ka teiste maade inimesed oma aujärje varju alla panna.

Kristus tuli sellepärast, et inimesi õpetada, kui-*Teoloogid.*
das nad peavad mõistuse läbi õndsaks saama ning teisigi armastama, see on, ka teiste õnnistuseks elama. See oli tema suur Jumala õpetus! — Kui siis tema mõistuse tähelepanemist neile tahtis õpetada, siis peame need kirjad, mis tema õppijate käest meie kätte saanud, nõnda ära seletama, kui meie ajal inimesed räägivad. Sest kuidas võib põhjamaa mees kõigest sest, mis lõunapoolne mees omal viisil ütleb, õieti aru saada? Kui vesi allikas üles tõuseb, ütleb juudalane: „Taeva ingel ajab seda vett üles.“ Põhjamaa mees seda lugedes usub ka, et see oli üks ingel; ja nõnda rumala usuga peab tema mõistus ikka nõdremaks saama, ja kui tal midagi on teha, siis ta ootab senni, kui Jumala ingel taevast peab maha tulema ja teda aitama. Aga mis sest on rääkimist? Niikaua kui teoloogid pole mitte filosoofid, niikaua kui nad ise, ehk küll uhked oma mõistuse pääle, siiski omal viisil ebausklikud on ja

mõned nende seast enam oma suure kõhu kui pisu-
kese koguduse eest, mis nende all on, hoolt kannav-
vad, — niikaua ei saa selle asja lugu mitte teist-
viisi olema.

---

*Vaim ning
ema-asi.*

Maailmas on kaks olemist igavesti olnud; üks
on vaim, teine ema-asi (materies). See igavene vaim
on Jumal, aga igavesest ema-asjast on maailm sün-
dinud. Kõik maailm on elutu, ja kõik, mis sääb sün-
nib, see, et maa päikse ümber kõnnib, see, et maa
pääs puud kasvavad, see, et kõik on elamas, ei või
iseenesest, ega, kui ilmatundjad arvavad, ema-asja
võimudest sündida, vaid see on Jumal, kes kõik
seda teeb.

---

*Jumal ning
maailm.*

Mart: O, kui rõõmus on minu süda neid ilu-
said taevatahti nähes, mõeldes, et ka sääb elavad vai-
mud on õndsasti elamas. O, kui suur peab Jumal
olema, kes kõik selle on loonud!

Jaak: Jumal on küll loonud need taeva asjad.
Aga ütles mulle, sõber armas: kui maailm polnud
veel loodud, mis oli siis?

Mart: Kuidas ma võin teada seda!

Jaak: Tahan küsida nõnda: kui sa näed üht
maja, siis sa ütled: „see on puust tehtud“, nähes üht
torni, ütled sa: „see torn on kivist tehtud.“ Samuti
peab igäühel asjal, mis on, veel üks asi olema, kust
ta tulnud ja mis juba enne on olnud. Kust siis see
maailm on tulnud?

Mart: Minu arvates Jumalast.

Jaak: See vastus tuli küll usinasti! Aga Jumal
on ju üks vaim; kuidas võib see, mis pole mitte vaim-
line, vaid ihulik asi, vaimust tulla? — Ja kus midagi
ei ole, säält ei või ka midagi saada.

Mart: Kas siis maailm on igavene?

Jaak: Maailm ise pole igavene mitte, vaid see, millest maailm on tehtud, mida meie, sellepärast et ta kõigi asjade allikas on, võime ema-asjaks kutsuda. Nõnda, vana sõber, on see asi!

Tartu
linnas 1819.

Kõik on hää, mis Jumal teeb — sest ma sain oma armsa sõbra tagasi, ta armastab mind jälle, ja saab igavesti mind armastama.

Lootus.

Minu õppija (pag. 83), see mees, keda arvasin künniku olevat, läks ka ära minu käest. Oi, ma vaene, pean naerma: ha, ha, ha!

Õppija.

Inimene pole mitte, nii kui teised ütlevad, ihust ja vaimust kokku seatud, sest kuidas see võib olla? Ega Jumal ei ole maailmaga kokku seatud; siiski tema muidugi maailmas teeb, mis ta tahab. Maailm ise ep ole Jumal, vaid ta on Jumala vaimu riist. Samuti on lugu ka meie ihuga. Mitte ihu pole inimeseks arvata, vaid tema on inimese, see on vaimu riist. Sest on teada, et see pole õnneks, mis ihule juhtub tulema, ja vaim võib ikka õnnis olla, kui ta ise tahab,

Inimene.

Viljandimaa.
Võidumaa:

Siin on minu
sugu:

Kikka:

Tamme:

Enn † Pavel †

Peet †

Tõnis †

Jaak — Märt

Jaak † — Jaan † — Käärika Tõnis

1801 1803

Jaak — Jüri — Rudo.

Minu sugulaste küladest on seda leida: Musta veski-Vall-Küüt, kaks õunapuud, Laastiku heinamaa,

kus vall on — Audra- ja Labamägi — Külm allik —
Linderaro, Märdi heinamaa nimi.

*Talveaeg,
ehk isa oma
pojaga.*

Vana talupoeg Peet istus üksinda oma majas
ahju juures; juba hallid olid tema juuksed, kui põllu-
maa sügisajal. Aga veel paistsid tema silmakedes
selgesti, ja ta vaatas rõõmuga oma ainsa poja Jaagu
pääle, kes õues lõbusasti mängis naabrilastega. Jaak
tuli tuppa ja ütles oma isale:

Või, papakene, külm on väga kange. Kõik
lilled on nüüd ära närtsinud ja metsalinnukesed ei
jaula enam. Jumal seda teab, kuhu nemad nüüd on
jäänud?

Isa: Mõni, armas pojakene, istub oma pesa
sees, mõni läks ära võõrale maale ja tuleb kevadel
jälle tagasi meie juure. Küll oled sa näinud, kui
pääsukesed oma pesi tegid meie majakese katuse
all, ja kured tulevad ka igal aastal meid vaatama.

Poeg: Aga mispärast ei jää nad ikka meie
juure?

Isa: Sest et talveajal neil ei ole kogunisti
mitte leida pätoidust meie juurest. Sellepärast Ju-
mal saadab neid võõrale maale lendama, kust nad
seda, mis tarvis, võivad leida. Sellest sa näed, armas
pojakene, et taevane isa ka loomade eest väga palju
hoolt kannab.

Poeg: Aga parem, isakene, oleks küll, et sui
ikka jääks.

Isa: Kui sa päeva ajal oled mänginud ehk kar-
jaga orus käinud, ja kui päike juba hakkab looja minema,
eks sa siis taha ka õõajal magama heita, ja kui valge
tuleb, jälle üles tõusta? Sina teed enese siis riidest
lahti ja lähed omale aset tegema. Samuti tahavad
hingata ka põllumaad, metsad ja heinamaad, kui
nende hingamisaeg tuleb. Puulehed langevad siis
maha, lilled ja rohukesed närtsivad ära, ja lumi
katab neid.

Nõnda kõneles vana Peet sagedasti oma pojaga, ja Jaak pani tähele kõik isa sõnad. Ja kui tema ise juba oli vanaks jäänud, siis kõneles tema samuti oma majas, piibuke suus, oma lastega.

Talv oli juba maale tulnud. Linnud olid vait. Külm tuul puhus metsas ja ajas lund hange. Metsas, lumise männipuu all, pisukese tule juures istus Jaak, kes linna läks oma armsaid vanemaid vaatama. Ta oli üksi metsa sees; tuleleek tõusis üles ja puu rakusus põledes. Jaak, teekäimisest väsinud, võttis oma piibu ja tubakakoti, ja piipu põlema pannes hakkas ta iseeneses sedaviisi mõtlema:

O Jumal! Kaugel veel on mu armsad vanemad, ja nende poeg on üksi siin suures metsas talve käes. — Küll nüüd mu vana isakene ajab juttu ema, õe ja vennaga, ja küll tema küsib ka: „Kus on nüüd meie armas Jaak?“ — Ei nemad tea seda mitte, et Jaak ikka lähemale nende poole jõuab. O, kui rõõmsad nad on, kui nende silmakesed näevad mind tuppa tulevat. Siis loen jälle oma laule nende juures, ja isakene hakkab laulma ja tantsima. Ema heidab pärast magama, ja siis ajan mina vana isaga hääd juttu, pudel õlut ees ja piibud suus.

Nõnda mõtles Jaak, tõusis üles, kustutas tule ära, pani oma punga jälle selga, mõõk rabises tema kõrval. Siis hakkas minema, sennikui oma vanemate juure sai. Kui suur tema ning nende rõõm oli, seda võib igaüks ise arvata, mina seda ei suuda siin kirjutada.

Siin on, armas sõber, kõik minu studendiriided!

1. Siis sain rebaseks.
2. Siis olin ka veel rebane.
3. See on tulirebane.
4. See ka.
5. Vanapoiss.
6. Vanapoiss.

Esimene läheb kolleegiumi õppima.

Teine läheb aga metsa kõndimaie,

Hommikulta huljumaie.

Kolmas on kommersipoissi,

Neljas aga maademarssija.

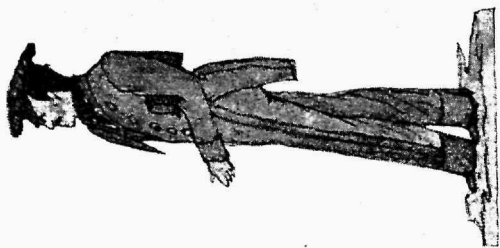
Viies seisab sääil paraad-riides ilma rahata.

Kuues mõtleb iseeneses: Kuradi päralt! nüüd
pean ka vilistlaseks saama!

Jumalaga, Tartu — muusalinn!

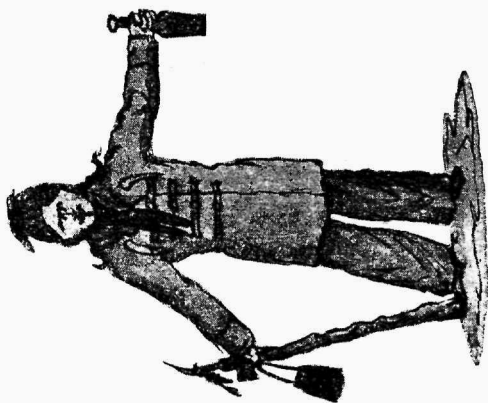
Naergu, kes tahab.

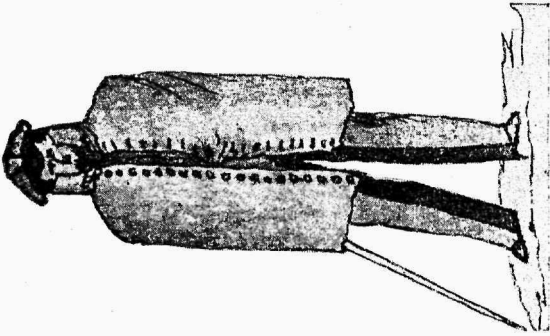
1

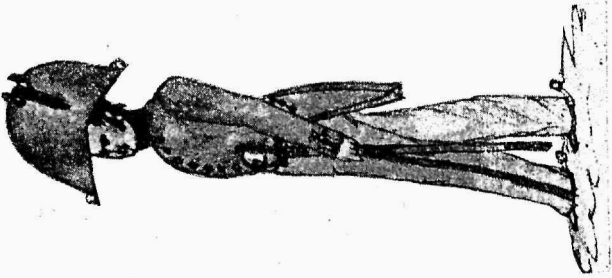
2

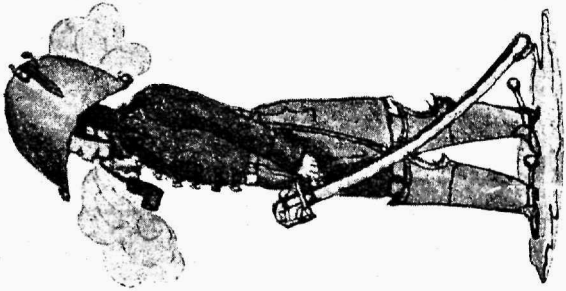
3

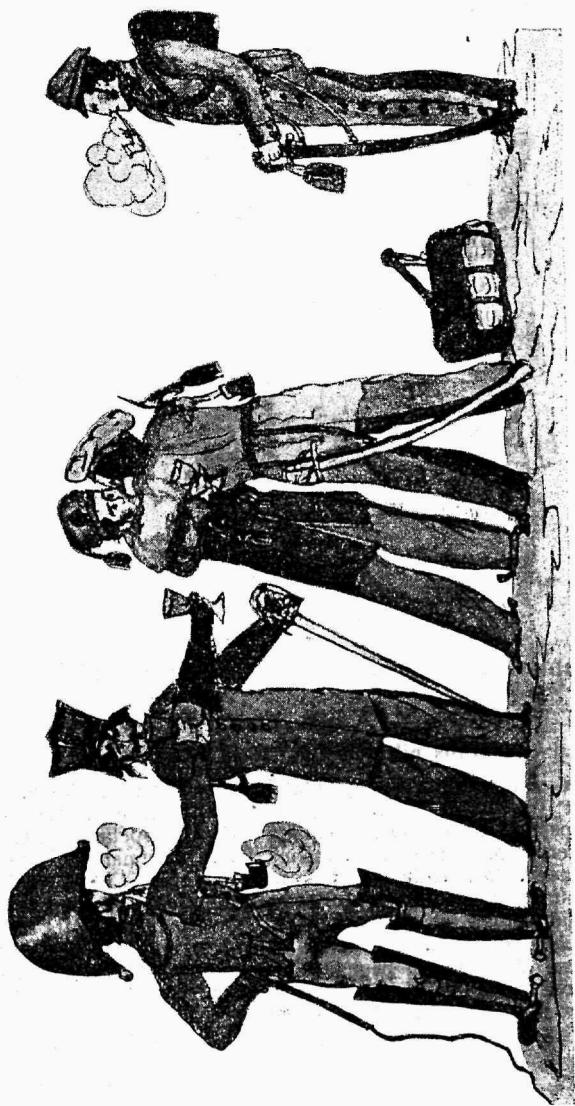
6

5

4

Drum sei's, ihr Brüder, weil es muss,
Das letzte Glas, der letzte Kuss.

Ade! ade! ade!

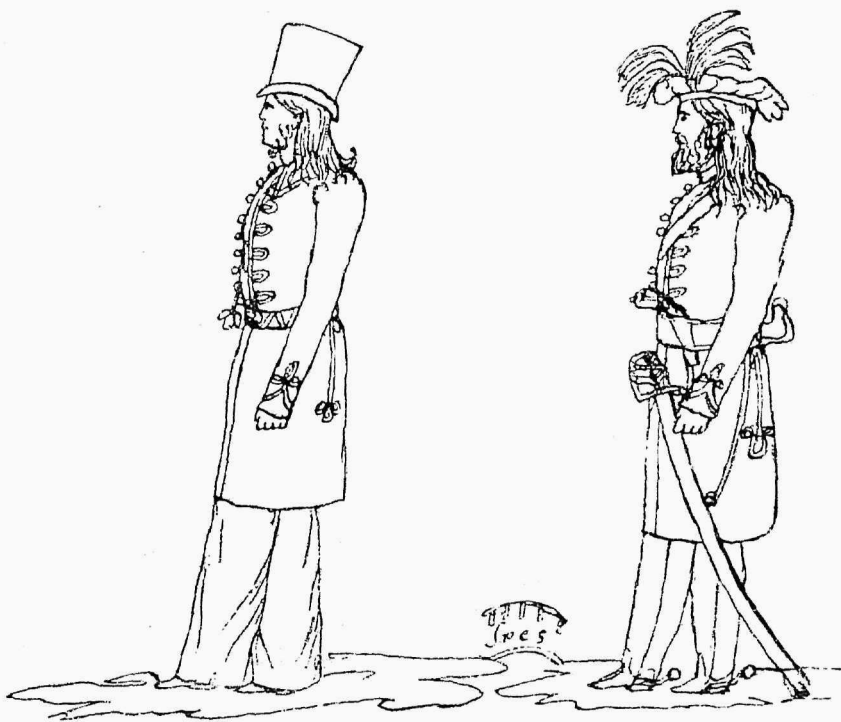

Schammerdiener, Flausch, im Philisterlande!

Märkus piltidele leh. 97 ja 98.

Pildid on vanemaile lugejaile juba tuttavad „Tallorahva Postimehest“ (1859. a., nr. 32), kus selle lehe toimetaja, Väandra õpetaja Karl Körber, nad ära trükkis Õpetatud Eesti Seltsi konservaator akadeemia kunstnik H. E. Hartmanni valmistatud klischeedest. Nende piltide varal heidetakse lehes nalja Tartu üliõpilaste üle, kuigi neid Tiroomi studentideks nimetatakse, kes raamatud kõrvale visates sõjariistad võtavad, Itaalia sõtta rahvale abiks lähevad, kuid prantslaste vahvusest ehmununa igäüks oma mamma juure tagasi pagevad. Humoorselt sääb K. Körber lõpuks Tiroomi studentidele eeskujuks meie maa 622 üliõpilast, kes kindlasti prantslased kotti oleks pistnud.

(„Tallor. Post.“ järele A. P.)

Zu Ende des 1820-ten u. zu Anfang des 1821-ten Jahres ging er in dieser estnischen Tracht, aber nicht immer öffentlich.

Diese Tracht dagegen war eine für die Zukunft projektierte, sie sollte in gewisse kommende Verhältnisse hineinpassen. Aber ein später gefasster ernstere Plan verdrängte diese Spielerei müßiger Stunden.

(J. H. Rosenplänter.)

Kristian Jaak Petersoni
kirjad.

Geehrter Herr Pastor,

Für die gütige Uebersendung der letzten Hefte danke ich ergebenst. Sie werden aber auch verzeihen, wenn ich Sie mit der Frage belästige: „Worauf zielt das disce grammaticam, das Sie mir durch meinen Freund Karl sagen liessen?“ — Die Beantwortung dieser Frage, und ferner auch Ihr Urtheil über die Gedichte (sie sollen Oden sein), die ich Ihnen nun schicke, wünschte ich, wenn es Ihre Zeit erlaubt, sobald als möglich zu erfahren. Ich habe in denselben manche dörptsche Form gebraucht, die dem feierlichen Gang einer Ode angemessener schien als die revalsche.

Indem ich sie schrieb, hatte ich nicht bloss den ungebildeten Ehsten im Sinne, sondern auch den, der schon auf einige Bildung Anspruch macht, so wie auch Deutsche, die Ehstnisch verstehen. Was das Versmass betrifft, so ist es zwar frei; es scheint mir jedoch für Versuche dieser Art passender zu sein, als manche andere.

Beehren Sie mich übrigens mit einer Antwort, sobald es möglich ist. In der Hoffnung darauf bin ich

Ihr ergebenster

K. J. Peterson.

Riga, den 20. Oct. 1818.

Dorpat, d. 7. Januar 1819.

Ew. Magnificenz versprochen mir eine Unterstützung zu meinen Studien zu sammeln. Jetzt, da ich derselben bedarf, wende ich mich an Sie mit dem Versprechen, dass dasjenige, was Ihre Güte mir zu Theil werden lässt, gewiss von mir gut angewendet werden wird. Auch hoffe ich, dass Ew. Magnificenz es nicht übelnehmen wird, wenn ich Sie um ein Hebräisches Wörterbuch bitte, das ich jetzt brauchen werde. Ich wohne beim Schulinspector Anders.

In dem Vertrauen auf Ihre Güte bleibe ich
Ew. Magnificenz dankbarer

C. J. Petersohn.

Ew. Magnificenz!

Den 10 dieses Monats hatte ich die Ehre Dero Brief von dem Herrn Collegienrat Parrot zu erhalten. Ich danke für die in diesem Briefe gegen mich geäußerte Güte und Theilnahme. Aber was soll der Dank? Bestreben will ich mich vielmehr ein so nützlich Mann zu werden, als Ew. Magnificenz und andere Theilnehmer es wünschen. Hiermit schliesst

Ew. Magnificenz dankbarer

C. J. Peterson.

Dorpat, d. 13. Februar 1819.

Tõlked.

Leh. 17: Mind ülendavad õpetatud luuletajate otsaesiste võidutunnistused, eefeupärjad, kõrgete jumalateni, mind eraldab rahvast jahe muusade hiis ja nümfide ning saatürite heljuvad ringtantsud. — — — —

Ja kui sa mind lüüriliste poetide hulka arvad, siis tõstan ma kunni tähtedeni üleva pää.

Horat. Od. I, 1.

Leh. 59: Lüüral helisevad hümnid, millist jumalat, millist kangelast, millist meest me ülistame.

Pind. Ol. II.

Leh. 77: Üks inimeste, üks jumalate sugu; meie mõlemad oleme elu saanud ühest emast.

Pindar. Nem. *Εἶδος* 5'.

Leh. 79, rida 8: Vaata Bidderi dissertatsioon igaviku mõtteist.

Leh. 79, rida 11: Diogenes.

Leh. 80, rida 18: Prantslased naersid veel, kui neile kõneldi, et Inglismaal on eepiline poem, mille aineks oli Jumalaga võitleja kurat, ja madu j.n.e.

Leh. 81, rida 5: Jumala poeg. (gr. k. äärmärkus)

Leh. 81, rida 5: Jumala ainusündinud poeg.

Leh. 81, rida 10: ainusündinud poeg.

Leh. 81, rida 12: Jumala lapsed.

Leh. 81, rida 18: Orjastama (äärmärkus).

Leh. 81, rida 18: Vähehaaval oli selles ajajärgus terve Siber orjastatud? — Vaata: leh. 223 Vene riigi ajaloo käsiraamat, 8, Göttingen, 1802.

Leh. 82, rida 8: Jumala vihkamine (gr. k. ääremärkus).

Leh. 82, rida 9: Kust on teil sõjad ja võitlused? Kas mitte teie naudinguist, mis võitlevad teie liikmeis? Teie ihaldate, ja teie ei ole: n. t. s., ning jälle: kas teie ei tea, et sõprus ilmale on vaen jumalale?

- Leh. 83, rida 5: Surmav, partic. m. sugu, surmav, partic. n. sugu. (heebrea k.).
- Leh. 83, rida 5: Mehesugu mitmuse nomeni lõpp, naise-sugu mitmuse nomeni lõpp (heebrea k.).
- Leh. 83, rida 6: vastuvõtja m. s., vastuvõtja n. s., (araabia k.).
- Leh. 83, rida 1: Ma leian, et palju on antud inimsoole rõõmeks, kuid veel rohkem kannatusiks.
- Leh. 84, rida 3: Vikaar Wakefield'ist.
- Leh. 85, rida 3: Teine, kavalam, oskas hoiduda neist.
- Leh. 99, rida 1: Nii siis oleme teie sõbrad, nagu olema peab, Viimane klaas, viimane suudlus. Jumalaga! jumalaga! jumalaga!
- Leh. 100, rida 1: Toapoiss, Flausch, vilistrimaal.
- Leh. 101, rida 1: 1821. a. lõpul ja 1822. a. algul käis tema neis eesti rahva riideis, kuid mitte alati avalikult.
- Leh. 101, rida 1: Need riided sellevastu olid tuleviku jaoks mõeldud, nad pidid teatavate tulevaste oludele kohastuma. Aga hilisem, tõsisem plaan sundis unustama selle vabade tundide kavatsuse.

1.

- Leh. 105, rida 1: Austatud pastorihärra, Viimaste vihkude lahke saatmise eest tänan kõige alandlikumalt. Saate aga ka vabandama, kui ma Teid küsimusega tülitän: Millele on sihitud see grammatikanõue, mis Teie mulle minu sõbra Karli läbi öelda lasete? — Selle küsimuse vastust kui ka Teie otsust nende luuletuste kohta (need peavad oodid olema), mis ma Teile nüüd läkitan, sooviksin ma, kui Teil aeg lubab, niipea kui võimalik teada saada. Ma olen neis mitu Tartu sõnakuju tarvitanud, mis mulle oodi pidulik-pühalikule käigule rohkemini näivad vastavan kui Tallinna omad.

Neid (luuletusi) kirjutades ei pidanud ma mitte ainult harimata eestlast silmas, vaid ka seda, kes juba teatud hariduse kohta nõuet avaldab, kui ka sakslasi, kes eesti keelt mõistavad. Mis värsimõõtu puutub, siis on see küll vaba; see näib mulle seda laadi katsete jaoks ometi sündsam olevate, kui mõni muu.

Austage mind ikkagi oma vastusega, nii pea kui see võimalik on. Seda lootma jäädes

Teie kõige alandlikum

K. J. Peterson.

Riias, 20. okt. 1818.

2.

Tartus, 7. jaanuaril 1819.

Leh. 105, rida 24: Teie Suurausub lubasid mulle toetust koguda minu stuudiumide jaoks. Nüüd, kus mul seda vaja, pööran ma Teie poole lubamisega, et ma seda, mis Teie lahkus mulle osaks laseb saada, omalt poolt tõesti hästi tahan tarvitada.

Ka loodan ma, et Teie Suurausub seda mitte pahaks ei pane, kui ma Teilt heebrea keele sõnaraamatut palun, mida ma nüüd vajan. Ma elan kooliinspektor Andersi juures.

Usaldusega Teie lahkuse pääle jään ma
Teie Suuraususele tänulik

C. J. Petersohn.

3.

Leh. 106, rida 1: Teie Suurausub!

10. selle kuu päeval oli mul au Teie kirja härra kolleegianõunik Parrotilt kätte saada. Ma tänan selles kirjas minu kohta avaldatud lahkuse ja osavõtmise eest. Aga mis tähendab tänu? Püüda tahan ma seda enam nii kasulikuks meheks saada, nagu Teie Suurausub ja teised osavõtjad seda soovivad.

Sellega lõpetab

Teie Suuraususele tänulik

C. J. Peterson.

Tartus, 13. veebruaril 1819.

Sõnalised väljajätted, lisad ja muutused.

Leh.: rida:

- 19., 19. ülevalt Mere laineid pro tema laineid
 23., 13. alt näed se' lamba kaelas — se' välja jäetud.
 23., 2. „ Laula nüüd pro lase üks
 26., 1. ülev. Laula nüüd üks viisikene — nüüd
 juure lisatud
 26., 17. ülev. haa pääle pro haa poole
 31., 2. alt Iluvärvine värv pro iluskarvane värv.
 33., 2. „ Iluvärvine värv pro iluskarvane värv.
 35., 6. ülev. Paadivärvilised pro paadikarvalised
 35., 11. alt Lillede pääle pro mirtide pääle
 36., 4. ülev. Nõnda on närtsimas — on juure lisatud
 36., 5. „ Hallis vanaduses on ka — on ka
 välja jäetud.
 36., 9. alt Lendamas inimeste vaim pro On siis
 lendamas inimeste vaim
 36., 4. „ selges kullas pro päeva kullas
 37., 7. ülev. Paadivärvilised pro paadikarvaga
 38., 9. alt Lendaman on siis inimeste vaim — siis
 välja jäetud
 39., 8. „ Kõrge kaljumäe pää — pää alumiselt realt
 üles toodud
 39., 2. „ Mäega maha langemas pro Temaga maha
 langemas
 40., 5. ülev. Ja ära kustuma peab — ja välja jäetud
 40., 6. „ Sinise taeva silma pro ilusa taeva silma
 40., 9. alt Jaleinavarjuks saama pro Varjuks saama
 leinaga
 41., 8. „ Kõrge kaljumäe pää — pää alumiselt
 realt üles toodud
 43., 7. ülev. Ilusa lõhnaga pro ilusa haisuga
 43., 12. „ Oma ilu tundmata pro oma ilu ei tundes
 43., 14. alt Oma rammu tundmata pro oma rammu
 ei tundes
 43., 8. „ Igavikkku pro igavust otsida.
 45., 13. ülev. Kui ta suupilli ajas pro Ega kui ta
 pilli ajas

- 46., 7. ülev. Latv, kuid jõe vahus — kuid juure lisatud
- 46., 9. „ Tema oksa päälla pro Tema otsa päälta
- 46., 13. „ Üle tamme ladva pro üle tamme otsa
- 46., 2. alt Kumbki teista hästi pro Iga teista ilust'
- 47., 1. ülev. Vaikne ojakene pro tasa ojakene
- 47., 2. „ Vulisemas pro mis on jooksmas
- 48., 14. „ Tuulista teeda on käimas — on välja jäetud
- 50., 7. „ ema vilusen, lillitsen — lillitsen järgmisele reale üle viidud.
- 55., 9. „ Kena lõhna pro kena haisu laskemaie
- 57., 1. „ Männi kõrges ladvas pro männi kõrges otsas
- 61., 16. „ Valge põhja sülest ja — ja välja jäetud.
- 62., 9. alt Kui päike on õitsemas üles — on väija jäetud
- 63., 4. „ Hingesta laulukastet pro suusta laulukastet
- 67., 14. „ Kena roosi lõhna pro kena roosi haisu
- 67., 9. „ Teie sees mu elu elab — mu juure lisatud.
- 68., 2. „ rõõmus poissi pro õnnis poissi
- 69., 2. ülev. Paistamas sellel tunnil pro paistamas sellel päeval
- 69., 6. „ Lilleke kena lõhnaga pro lilleke kena haisuga
- 75., 1. alt iseeneselt üles pandud 17-dast eluaast.,
iseeneselt üles pandud välja jäetud
- 75., 1. „ 17-dast eluaastast pro 17-dast eluaatasta seest
- 79., 1. ülev. Kord ütles pro ükskord ütles
- 79., 4. „ See ju ei ole ju — esimene ju väljajäetud
- 79., 7. „ tähtsad kirjatundjad pro suured kirjatundjad
- 79., 15. „ kommete järele pro kommete pärast
- 79., 6. alt Ehk sagedasti pro et sagedasti
- 79., 1. „ ei vaata koti pääle pro ei näe koti pääle.
- 80., 3. ülev. Häädus või kurjus pro häädus ehk kurjus
- 80., 5. „ üles näidata — üles välja jäetud
- 80., 5. „ loovad nad — nad juure lisatud
- 80., 5. „ parema tõetundmise pro parema ülesnäitamise pärast
- 80., 8. „ lasevad nii kui Jumalat — nii välja jäetud
- 80., 10. „ need laulutegijad inimestele — need välja jäetud

- 80., 13. ülev. ka nende sulastest ja paigast — sulastest ja juure lisatud
- 80., 14. " ja nende sulastest — lause lõpust välja jäetud.
- 80., 12. alt oleks lastele vaja — vaja juure lisatud.
- 80., 12. " ainult vaimu pro aga vaimu
- 80., 10. " kui see ju peaks küll, — ju välja jäet., küll juure lisatud
- 80., 9. " vaid need on ilusad pro see on ilusad
- 80., 4. " kommete järele pro kommete pärast
- 80., 3. " Nõnda on see lugu ka — see välja jäetud.
- 81., 2. ülev. sest mispärast ei õpi — sest välja jäetud.
- 81., 16. " tarvitasin ma ainult pro jõin ma aga
- 81., 6. alt võta tuli üles pro lõõ tuli üles
- 82., 5. ülev. meele järele pro meele pärast
- 82., 8. " 4 päätükis pro 6 pääjäos
- 82., 13. " vaimu rist või pro vaimu rist ehk
- 82., 14. " mis vaim ära mõtleb — ära välja jäetud.
- 82., 16. " ja tema rõõmud pro ning tema rõõmud
- 82., 15. alt mõeldes otsustavad ainult pro mõeldes mõtlevad aga
- 82., 13. " Neid rikkusi ega pro Neid rikkusi ning
- 82., 11. " ainult väikest asja pro aga väikest asja
- 82., 10. " ja on siis kõige vabam pro saab olema kõige vabam
- 83., 2. ülev. kombel pööratakse pro kombel veeretakse
- 83., 7. " käes oleva aega pro nüüd olevat aega
- 83., 10. " usk ning kui see — kui välja jäetud.
- 83., 16. alt samuti teisel rahval pro nõndasamuti teisel rahval
- 83., 11. " laulja neile pro laulja temale
- 83., 7. " aru saada, et pro aru saada, mis see on:
- 84., 13. ülev. andis Itaaliale pro andis Itaalia maale
- 85., 8. alt minu käes polnud ühtegi pro minu käes polnud midagi
- 85., 8. " ehk ma küll pro et ma küll
- 85., 6. " nii hästi ära õppinud — ära juure lisatud.

- 85., 2. alt täidetud nõnda kui siin — siin välja jäetud.
- 86., 2. ülev. või uskuda, et tõesti — et juure lis.
- 86., 10. „ maailma seaduse järele pro maailma seaduse pärast
- 86., 18. „ päikese ümber jookseb pro päeva ümber jookseb
- 86., 3. alt see on sündimas ei mitte ta — mitte juure lisatud
- 87., 19. ülev. maa pääl on elamas — elamas välja j.
- 87., 19. „ miks nad elavad pro miks nad on elamas
- 87., 6. alt see kõige parem osa pro see kõige parem lugu
- 87., 4. „ õndsakssaamiseks elame pro õnnistuseks elame
- 88., 9. ülev. kui meil siis midagi — siis välja jäetud
- 88., 16. „ asja olemise võimaldab pro asja olemise teeb
- 88., 17. „ asja olemise võimaldab pro asja olemise teeb
- 88., 19. „ asja olemise võimaldab pro asja olemise teeb
- 88., 19. „ mõistus alati pro mõistus ikka
- 88., 18. alt või saab ta pro või on saamas
- 88., 14. „ kas siis ei pea me — me juure lisatud.
- 88., 13. „ päev-päevalt enam täielisemaks — enam
- 88., 11. „ Ma usun seda nõnda olevat — seda juure lisatud
välja jäetud
- 88., 10. „ enam täielisemaks saad pro enam täielisemaks oled saamas ja — enam välja jäetud.
- 88., 5. „ ilmale tulles nõnda kui elajad — nõnda välja jäetud
- 88., 3. „ nõnda kui lillekesel — nõnda välja jäetud.
- 88., 2. „ kasvatab meid üles pro kasvatab meie olemise
- 89., 1. ülev. üksi oleks pro üksi on elamas
- 89., 8. „ see püüd pro see püüdmine
- 89., 13. „ nagu Kristus pro kui Kristus:
- 89., 14. „ ehk ta küll pro et ta küll

- 89., 15. „ südames elab pro südames on elamas
 89., 13. alt lahti on saanud pro lahti on läinud
 89., 11. „ kuhu sa nüüd lähed pro kusa nüüd lähed
 89., 4. „ mis ma teen pro mis ma olen tegemas
 89., 2. „ appi ja näita üles — üles välja jäet.
 90., 2. ülev. maa pääl elame pro maa pääl oleme elamas
 90., 4. „ õndsakssaamiseks pro õnnistuseks
 90., 12. „ samuti arvavad pro nõndasamuti arvavad
 90., 15. „ üks arvab pro teine arvab
 90., 19. ülev. Jumala tahtmise järele pro Jumala tahtmise pärast
 90., 20. „ õigeks õndsakssaamiseks pro õigeks õnnistuseks
 90., 14. alt omale õndsakssaamise pro meile õndsakssaamise
 90., 13. „ küll sa tead pro küll oled teadmas
 90., 6. „ see on nii pro see on ka
 90., 2. „ ka see kõige — see välja jäetud.
 91., 6. ülev. tuletab oma meele — oma välja jäetud
 91., 12. „ nendega rahul pro nende meestega rahul
 92., 1. „ suure kõhu eestkui — eest välja jäetud.
 92., 6. „ üks on vaim pro teine on vaim
 92., 16. „ Jutt äärmärkusel välja jäetud
 92., 15. alt kui see maailm polnud — see välja jäetud.
 92., 10. „ samuti peab pro nõndasamuti peab
 93., 4. ülev. on see asi pro saab see asi
 93., 16. alt samuti on lugu pro nõndasamuti on lugu
 93., 15. „ Sest mitte ihu pole — sest välja jäetud.
 93., 13. „ pole õnneks arvata — arvata — välja jäetud
 94., 6. ülev. ja ta vaatas pro ja ta nägi
 94., 7. „ lõbusasti mängis pro rõõmsasti mängis
 94., 11. „ Kes Jumal seda teab — kes välja jäetud.
 94., 14. alt Küll sa sellest — küll välja jäetud.
 94., 5. „ samuti tahavad pro nõndasamuti tavkaad
 95., 3. ülev. samuti oma majas pro nõndasamuti oma majas
 95., 8. „ kes ühtelinna läks — ühte välja jäetud.
 95., 12. „ iseeneses sedaviisi pro iseeneese juures sedaviisi

95., 11.	alt	ikka lähemale nende poole — lähemale juure lisat.
95., 11.	"	rõõmsad nad on pro rõõmsad saavad olema
95., 10.	"	silmakesed näevad pro silmakesed saavad nägema
95., 8	"	isakene hakkab siis laulma — siis välja jäet.
95., 1.	"	ei suuda kirjutades pro ei või kirjutada
99., 4.	"	paraad-riides pro prae-riides
66., 3.	"	mõtleb iseeneses pro mõtleb iseene juures
96., 2.	"	vilistlaseks saama pro filistriks saama.

Esisõnas tarvitatud kirjandusallikad :

- V. Reiman : 1. Eesti Ül. S. Alb. VI, 1901.
2. Eesti Kirjand. Seltsi aastaraamat, 1909.
- G. Suits : 1. Võitluse päevil 1905.
2. Sihid ja vaated 1906.
3. „Noor-Eesti“ ajakiri 1909--1910.
4. G. Suitsi Eesti Lugemise raamat I j., 1916.
5. „Die estnische Literatur,“ prof. G. Hinnebergi koguköites „Die Kultur der Gegenwart“ I, 9.
- V. Grünthal-Ridala : Märkused Eesti kirjandusloenguil keskkooliõpetajate Ülikooli suvekursusil 1919. a.
- Fr. Tuglas : Kriitika I, 1919.
- M. Kampmann : Eesti kirj. peajooned I, 1912.
- M. A. Hermann : Eesti kirjanduse ajalugu.
- Kr. Körber : „Tallorahva Postimees“ 1859 a. nr. 32.
Rigasche Stadtblätter 1822, nr. 32.
- Kuukiri Eesti Kirjandus VIII, 1913.

Järjestik :

	Leh. :
Esisõna	5
Kr. J. Petersoni käekirja näide	14
Kr. J. Petersoni laulud Riia linnas 1818	
Horat. Od. I, 1.	17
Jumalale	19
Jumal (teisend)	21
Karjaste laul. Elts ja Tiiu — karjased	23
Elts ja Tiiu — karjased (teisend)	25
Jaak, Jüri — karjapoised	27
Jaak ja Jüri (teisend)	29
Päeva loojaminek	31
Päev (teisend)	33
Sügis	35
Sügiselaul (teisend)	37
Inimene	39
Inimeste vaim (teisend)	41
Kuu	43
Karjaste laul. Ott ning Peedu	45
Sõprus	48
Sõprus (teisend)	50
Ma pean jooma. Lauluke	52
Naised	53
Lootus	54
Alo ning Jaak. Karjaste laul	55
Olen jälle õnnis.	58
Kr. J. Petersoni laulud Tartu linnas 1819	
Pind. Ol. II	59
Rõõmulaul	61
Laul, kui ma Tartust läksin Riia poole oma armsaid vanemaid vaatama ; tehtud on see laul Tuule kõrtsis	62
Laulja	63
Enn ning Ellu. Karjaste laul	64
Õöpiku laul	66
Jaagu laul. Ta istub üksi mäe pääl	67
Martin Lutheruse päeval	69

Kr. J. Petersoni kirjanduslik pärandus	
Laul vihust: „Literärischer Nachlass“	
Karjaste laul ehk Jaagu leinalaul	73
Kr. J. Petersoni päevaraamat:	
Pindar. Nem. <i>Εἶδος</i> ζ'	77
Lapsetarkus	79
Künism	79
Aeg	79
Tõde.	79
Milton, Klopstock	80
Kasvatus	80
Moekombed	80
Tantsuõpetus	81
<i>Υἱὸς Θεοῦ</i>	81
Tubakas	81
Unterjochen	81
Mina	81
Ladina keel	81
Mina	82
<i>Ἐχθρα ἰοῦ Θεοῦ</i>	82
Tühi mõte.	82
Онъ зналъ	82
Laulusugu	83
Sõber	83
Õnapuu	83
Goldsmith	84
Franzén	84
Franzén'i tõlge	85
Rootsi keel	85
Vene keele spondeused	85
Üks jutt imetegudest	86
Imelik	87
Üks jutt Siimuga	87
Mu sõber H.	89
Kas inimestel on vabadus	89
Suur pühapäev	91
Maavalitsejad.	91
Teoloogid	91
Vaim ning ema-asi	92
Jumal ning maailm	92
Lootus	93

	Leh.:
Õppija	93
Inimene	93
Siin on minu sugu.	93
Talveaeg, ehk isa oma pojaga	94
Üks jutt	95
Märkus piltidele	100
Kr. J. Petersoni kirjad	
1. kiri	105
2. kiri	105
3. kiri	106
Tõlked	107
Sõnalised väljajäted, lisad ja muutused	111
Esisõnas tarvitatud kirjandusallikad	116

Lisa.

Kristian Jaak Petersoni ilukirjan-
dusliste tööde algtekst.

Me doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis: me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo — — — — —
— — — — —
— — — — —

Quod si me Lyricis vatibus inseris
Sublimi feriam sidera vertice.

Horat. Od. I, I.

Kristiani Jago Petersoni laulud.

Ria linnas, 1818.

Jummalale.

Taeva üllem vaim!
Laulemas on so auo
'Allikas, mis illusas
Lillitses orros,
Sinno voimusse läbbi
Kaljo süllesta tulles
Villose kasse jalla al
Tassa on keerlemas.
Ja so nimme on kiitmas
Merri, kui tullises
Torredas koidopires,
Temma laesed tullevat
Taeva süllesta päva
Kulda terretavad:
Kidamas sinno voimust,
Kui pohjamaa tuled
Jease rahhe saoga
Temma laesed vaole
Aiades, vahtoga
Kattetud neid ülles
Taevani on viskamas,

Kus sa mürristaja
Musta rangude öses
'Irmaste kärkatamas,
Aiamas paistavat
Tulda, läigava käega,
Värriseva orro kopasse,

'Irmolikkus pitknes
Rägides innimessega,
Kes keigeüllema kuio
Kummardades sinno
Vägge, on armastamas
Sind, üllem Jummal!

Karjaste-laul.

Elts ja Tio, karjatsed.

E l t s.

Ellakene, õekenne,
Terre, terre 'ommikulta!
Kust sa karjaga tullemas ?

T i o.

Orrostagi tullen sia,
Tullen Voidojõeltagi :
Seäl ma jootsin omma karja :
Tullen männametsa seesta ;
Peäl agga laulis paiolinda,
Al agga kargas rohhotirtsa.
Nüüd ma 'ommiko kasteella
Aian karja mäele.

E l t s.

Kas on mäel 'einakesta,
'Einakesta, selge vetta ?
Terve kuu on möda läinud :
Ei ma olnud mäe peal.

T i o.

Kül on, minno ellakenne,
Kül on mäel 'einakesta,
Seält need rohhokessed votsin,
Mis sa nääd se lamba kaelas.
Vesse tulleb 'allikasta

Leinakasse jure alta,
Leinakask seäl agga touseb
Minno emma 'aua peälta.
Seäl on illus olleminne,
Tulle liggi õekenne!

E l t s.

Kuulsin minna monnikorda
Orro sees sind laulevada ;
Kui sa üksi tammi alla
Ollid karja keskeella.
Lasse ühhe visikesse,
Siis ma tullen sinnoga.

T i o.

Kül ma 'ommikolaulo laulan. —
Pääv jo touseb merrestagi
Kullasesta koidoaimust,
Ni kui põllo lillikenne
Õitseb tulles pungastagi :
Temma paistab kaste peäle,
Mis meil õsel Jummal andis ;
'Allikaste laeste peäle,
Rahholisse tallo peäle.
Lind jo 'akkab ligumaia
Päikest armsat terretamai.
Laula, laula linnokenne
Tammimetsa varjo alta.
Lenna vagga päso armas
Minno emma 'aua peäle.
Ikka nuttan 'aua jures :
Touse ülles emma ella !
Ei ta touse, ei voi tousta.
Muld on alla, muld on peäle.
Murro kattab emma rindo,
Kasvab leinakask murrosta.
Minna vaene lapsokenne ;
Päva nään ma tousevada,
Päva loja minnevada,
Ilma armsa emmata !

E l t s.

uur o vaene! on so kurbdus ;
Jummal andko rõmo sulle.

Jaak, — Jürri, karjapoisid.

J a a k.

Pääv jo loja minnemas,
Tullepunnase värravasse.
Kuu touseb Emmajõelta ;
Öse valge kuningas.
Vadab oiakesse peäle,
Mis siin joseb 'allikasta
Vanna musta kaljo jures,
Kõik mailm on 'ingamas,
Õpitk tassa laulemais.
Linnud teised maggavad
Varjolisses kusemetsas.

J ü r r i.

Meie vanna isakenne
Jubba 'eitis maggamaie.
Ni kui valge lilli peäle,
Süggises mis ärranärtsib :
Nenda paistab akna läbbi
Kuu ta 'alli pea peäle.
Ni kui põllo kõrte läbbi,
Puhhub tassa tulekenne
Temma valge juuste läbbi.

J a a k.

Magga, magga issa kallis !
Jummal 'oidko sinno pävad.
Sinno armsad silmakessed
Ikka rõmo vadago.
Kaua ella meie seas :
Ni kui vanna issatamme
Seisab kasvandikko varjus.

J ü r r i.

Istugem siin oia jures
Selle musta kaljo peäle.
Taeva tähhed illusaste
Näitvad ennast oiavees.
Mödaminnes oia laesed
Kaljo vasto laksuvad.
Nenda, nenda venda nori
Joseb möda meie ello :
Tänna olled sa veel rõmus ;
Jubba 'ommen 'aua sülles !

J a a k.

Jubba nään ma koidotulda;
Kuk jo laulab kukkerogo:
Lind jo 'akkab ligumai —
Nüüd on aeg koio minna.
Jummalal agga oi'go tänno,
Selle 'ea öse eesta!

Päva loja-minneminne.

Loja minnemas, loja minnemas
Kullase valgussega
Olled sa sinni taewa silm!

Ni kui rohhoaedas
Pimmedas uius,
Mis Jummalal süllesta
Taevasta tulleb,
Punnane lillike
Wilgatab silmadest:
Nenda ärrakustumas
Olled sa Jummalal valgus!
Agga mitte pimmedusses,
Kullases merres
Oled sa uiomas.

Kui mailma ümber
Öse pimmedus olli;
Ning mahha pomas
Öse aimoto uddo; —
Ütles sulle Jehova:
Valgus ilmale paistko
Ja rosilisse tullega
Üllestoustes pimmedussest,
Paistad sa ilmale pääw.

Kallis öddango 'aggo,
Jummalal maia
Illuskarvane värav,
Kullatab sinno teed.
Teisel taeva polel,
Kuu üllestoustes
'Öbbedastest pilvedesta,
Juhhatab pimmedust järrele,
Pimmedusses tähhed.

Nende valgusse al
Keerleb laksudes oiake
Kaljude läbbi, temma
Laesed on 'üppamas
Lillista äärta möda
Libbeda kivvede peäl.

Jubba ö on tulnud ;
Maggamas öse varjus
On jo innimeste silmad
Rahhul surrelikud olge !
Jummala silmad, kuu
Ning tähhede valgusses
On ka ösel valvamas.

Süggise.

Süggise lehhed,
Mis 'aljas metsas
Kevvadel õitsinud, teie
Närtsinud külmas tules,
Padi karvaga,
Tammipuu ladwasta
Ollete mahha langemas
Kuiwato 'eina peäle ;
Ja murrelik seismas
Lilled ja illus puu !

Sinno villoses varjus
Ennam ei laulamas
Vaggad taeva linnud ;
Sest naad süggise uius
Lounapole jo lendamas,
Kus sojema päva tulli
Mürtide peäle paistades
Merresta üllestousmas.

Surreva aasta pärrast
Nuttes, taevasta
Rangode lapsed
Süggise kanged vihmad,
Kurva näolisse oia
Laeste peäle mahha
Tullemas ; öhkudes
Suiiaia surma pärrast

Süggise tuled on puhhumas
Lanes ning paljas metsas,
Pilvede tagga pääv
Murrega on leinamas

Nenda närtsimas
'Allis vannadusses on ka
Innimeste illo! —

Agga ülles taevasse
Torredama päva vasto,
Mis ikka kummades,
Ilmas ära ei kustu,
Maised ihho paelad
'Audasse varjole pannes,
On siis lendamas ta vaim;
Ellamas kus tähhed
Siin ösel, seal päval,
Kus kuu 'öbbedasses
Iggavesses tulle merres,
Kus päva kuldas
Pääv on paistamas; vaim!
Seäl olled sa ellamas
Sure Jumjala jures!

Innimene.

Surrema peab lillike
Mis illusas kasseorros
Selge 'allika ääres
'Öbbevetta jurega
Immedes, uides
Lehtega tassas tules,
Päva läigava silma al
Kauniste on õitsemas:

Ja keerlemast lõppeb
Illusas orros 'allikas,
Kui Jumjala voimus,
Mis sinnise merre
Tousevad laesed kivvi
Ärega ümberpirib —
Kui Jumjala voimus

Kaljo sülg, kust
'Allikas orrosse tullemas
Kangeste kinni panneb.

Ärrakaddoma peab
Kõrge kaljose mäe
Pea, mis pitknerangudega
Kattatud, musta suitsu
Välgo kumava paistussega
Taeva mürristamisses
Made läbbi on aiamas.

Temmaga mahha langemas
On kotka tuline pessa,
Kes punnase koidopire
Kattuse al ellades
Varrases päva kuldas
Kerge tivaga suplemas.

Ja ärrakustuma peab
Taeva illusa silma
Selge kullane valgus,
ning koidopire lillike
Vimati ärranärtsima
Ja varjus sama leinoga:
Kui Jummalta voimus
Nende vasto on tousmas.

Agga sa innimeste vaim
Jummalta vaimo kuio,
Kui mailm pörrotud
Sinno ümber mürristab:
Iggavesses ellus olled
Jummalat vaatmas sinna!

Kuu.

Kas laulo 'allikas
Külmas pohja tules
Minno rahva melesse
Omme kaste ei valla?

Kui siin lummises pohjas
Illusa 'aisoga mürtike
Villoses kaljoorros
Ei voi öitseda kauniste:

Kas siis meie maa keel,
Mis kui tassa oiake
Omma illo ei tundes
Einama läbbi, sinnise
Taeva kullases tulles
Rahhoga on jookslemas;
Egga torreda 'eälega,
Omma rammo ei tundes
Taeva mürristamisega
Kui merri on 'üüdmas:

Kas siis selle maa keel
Laulo tules ei voi
Taevani toustes ülles
Iggavust ommale otsida?

Siis ma vottan teid
Selge, sinnise taeva
Tähhed, maa peält
Kõrge issamaa pole
Römoga vadates, laulda;
Siis ma laulan sind
Õse kuningas, kuu!
Kes sa pilvede süllesta,
Ni kui pungasta lillike,
Lõhbusa valge pallega
Üllestoused taeva al,
Kus tullised tähhed
Mahha on langemas
Sinno eest musta
Pimmeda uio sisse. —
Nenda innimeste vaim!

Olled sa uios uiomas
Kui so mõtte on otsimas
Jummalat tähhede alta!

Karjaste-laul. Ot ning Pedo.

O t.

Vada kalli järve peäle,
Kui se vessi on sinnine!
Sinnine kui taeva laggi
Kullane kui päike illus.

Istugem siin järve äres
'Alja rohho padja peäle.
Võtkem laulda vastastikko.

P e d o.

Agga kes on laulomoistja ?

O t.

Seäl jo tulleb vanna Ado ;
Kui ta laulis norel eal,
Egga kui ta pilli aias.
Kuulsid tedda metsa linnud —
Kule, Ado meie laulud,
Ütle, kes on parrem laulja

A d o.

Kül ma tahhan kuulda teida
Armsad, nored poisikessed.

O t.

Ilusaste paistab
Kuu meil' öse aial
Kui ta taevastagi
Pilve pouestagi,
Omma palle mösseb
Tassa oia kastes.

P e d o.

Torredaste läigab
Päva valgus meile,
Kui ta koidotullest,
Musta merre peäle,
Aiamas on kulda.

O t.

Kallis on se kaske ;
'Öbbe on ta tumber ;
Temma jure alta
Laksub tassa oia :
Ta on paiolinno
Varjolinne maia.

P e d o.

'Aljas tam seäl touseb ;
Pilvedes on temma
Ladvas, jõe vahtus
Seismas on ta jallad.

Temma otsa peältä
Laulab illus õpitk.

O t.

Pessastagi lennab
Armas päso ülles,
Ülle tammi otsa ;
Innimeste söbber
Olles, laulab temma
Taeva selges tules.

P e d o.

Kaljo peältä touseb
Kotkas päva pole,
Pitkse maia pole ;
Uiub päva kuldas ;
Innimeste silmad
Ei voi tedda nähha.

O t.

Aiake on illus,
Kus ni paljo lilla,
Kui siin 'aljas metsas
Pude kännusida,
Kui seäl põllulagi
Vilja kõrresida.

P e d o.

Illusam on orgo
Kus ni paljo puida,
Kui on söapöllul
Mehhi, kui on taeval
Selgi tähhesida.

A d o.

Kuulge poisid mis ma ütlen :
Igga teista illust laulab.
Agga sinno laul, o Otto !
On kui tassa oiakenne
Mis on jooksmas 'allikasta ;
Sinno jälle, Pedo armas,
On kui sure jõe vessi
Kaljo peältä langemais.
Sulle tahhan pilli anda,
Sulle annan kauni sarve.

Sõbradus.

'Aljas metsas on kasvamas
Tammipu, tammipu jures.
Ühhe emma lapsed,
Tullevad nende jured
Selle emma villoses
Lillitses poues kokko;
Ja selges taeva tules
Nende lehhed on mängimas
Teine teiseiga illusa
Päva, paistusse al.

Ja lomade emma
Ehhitud kuu aimoga,
Tulista teda on käimas
Taeva läbbi, valgusse
Paistava 'allika ümber.

Agga 'ingeto ei tunne,
Armastusseta ei maa
Armasta illusat päva;
Tammipuu ei omma venda.

Sa innimeste vaim,
Üllem kui taeva tulised
Pävad, kallim kui tähhed,
Sa, kes nende teda
Seädmas olled, moistusse
Läbbi, mis tarkusse
Merresta, Jummalä kässi
Valland on so melesse;
Sinna surmato vaim,
Teise vaimo kuio
Mele süggavusses kandes;
Ei sa karda vihhase
Merre tousevad laesed;

Ei taeva mürristamist,
Mis rangode süllesta
Paistavat tulda on viskamas
Nõdra surrelikko peäle.

Iggaveste ellades,
Oiled sa iggaveste
Armastamas omma
Armastava sõbra!

Ma pean joma. Lauoke.

Põllo-maa on jomas,
Mada jomad metsad.
Oia annab jua
Sinni merre sule;
Pääv on jomas merda,
Kuu on jomas päva.
Mind mo söbber söimab,
Et ma tahhan jua.

Naesed.

'Arjadel on sarved
Kabjad 'oostellagi,
Jännesella jallad,
Karrula on 'ambad,
Uiomas on kalla,
Lendmas linnokenne;
Meestella on moistus.
Kus siis naesed jänud?
Mis on naestel? -- Illo,
Moõga assemella,
Oa assemella.
Naene, illus olles,
Voitleb tulda ärra.

Lotus.

Kui kullase tullega
Päva silm on uiomas
'Alja metsa varjusse,
Ja mahha minnemas
Mailma loja süllesse:
Siis veel öddango 'aggo
Rosilisse merrega
Päva pimmeda 'auda
Illuste on katmas.

Ja kui valgusse 'allikas
Merresta üllestoustes,
Õse silmade aimo,
Omma kullaga

Ärra on aiamas:
Siis veel koidotähte,
Õse vimane silmake,
Omme vendade teda
Kullase sõrmoga
Meile on näitmas.

Nenda o innimenne!
Kui kurbdusse uddo
Sinno ümber on uiomas,
Ning 'audasse langemas
Rõmo kullane valgus:
Siis so silmade ette,
Taeva laps, Jummal
Jurest, lotus on astumas,
Mis kullase sõrmoga,
Näitmas on sinnule
Vaimude issamaa valgust.

Allo ning. Jaak. Karjaste laul.

Allo.

Paista, paista, päike armas!
Minno lillikeste peäle.
Anna, anna, taevas sinni!
Anna, vihma, sojet ilma,
Täiestagi süllestagi.
Illosaste õitsemaie
Käanna 'aiso laskemaia
Savad lillilehhekesed
Minno armsale Jagole!
Siis ma vottan sirbikesse,
Sirbikesse, noakesse;
Tullen 'ommiko kasteella,
Kasteella, villula,
Ülle 'eina nobbedaste,
Lillikessed nidamai
Jago kätte andemaie.

Jaak.

Terre, terre, Allo armas!
Terre lilla seädemasta.

Sinna olled lillipoisi,
Minna ollen laulomesi.
Ollen teinud ue laulo
Valge kassesilla jures,
Kalli karja keskeella, —
Ue laulo sinnole!

A l l o.

Lasse kuulda omma laulo,
Minna pilli aiama: :
Siis on kuulda orro seessa
Torropil ning laulo 'eäle.

J a k.

Lillike on illus,
Rosike on kaunis,
Kui ta peäle paistab
Päva silmakenne.
Koidopiir on illus,
Kui ta merrestagi
'Akkab üllestousma
Päva poues kandes.
Kaunis on ka ösel
Taeva tähhekenne,
Kui ta pilve läbbi
Tassakeste uimab: —
Illusam on minno
Armsa Allo palge,
Kui ta rosi-'uled
Laskvad laulo kuulda;
Illusam on minno
Kalli Allo palge,
Kui ta silmakessed
Paistvad minno peäle.
Karjal' on kül maggus
Orro 'einakenne
Pöllo rohhokenne
Kül on linnul maggus
'Allikaste vessi;
Liblikas kül immeb
'Eina selget kaste;
Messilanne lennab
Paiourbe vasto: —
Minna agga lennan

Allo palle vasto,
Sukest otsimai
Rosi 'allikasta.
Kusemetsa varjus
'Ingab karri armas,
Oia rohhokaldas.
Männa kõrges otsas
Linnokenne maggab
Omma pessa seessa :
Minna agga maggan
Omma Allo sülles. —
Nenda, armas Allo!
Ollen minna õnnis,
Sest mo Allokenne
Armastab mind ikka.

Ollen jälle õnnis.

Touse ülles mo rõmo-
Laulo tulline oia ;
Rõmoga ülles taevani,
Kus armastusse issa
Sõbradusse loja,
Jummal on ellamas :
Surma varjo vottis
Temma mo süddamest ärra
Illusa sõbradusse
Lillikesse peälta ;
Aias maia peälta
Uddo, mis mo rõmo
Päva al olli uiomas
Kurbdusse merri
Laksus mo vasto ;
Jummal agga ütles :
Valgus sinnule olgo !
Ja rosilisse pallega
Olli mul sülles
Ainusarmastud Allo !

Kristiani Jago Petersoni laulud.

Ἀναξίφορμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεόν, τίν' ἦρωα,
Τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;
Pind. Ol. II.

Tartolinnas, 1819.

Römolaul

Ei nüüd leino-'eäl tulle
Ennam mo suusta välja !
Ni kui 'allikasta
Selged laesed on keerlemas,
Ni kui päva pouesta
Valgus mahha on tullemas : —
Nenda mo melesta tullevad
Illusad römo laulud.

Kaunil kevvide aial
Lillid on öitsemas
'Aljas, pimmedas metsas,
Oia kaldas, kalli
Põllo-'einade vahhel.
Ehk kül süggise tulleb
Valge pohja süllest ja
Lillid närtsitab ärra :

Siiski Jummalaga voimus
Innimestele rõmuks
Kutsub kevvide lillid
Taggasi 'einamale !

Nenda kutsus temma
Sõbradusse lilli
Jälle mo aedasse taggasi.
Iggaveste saab lillike
Öitsema mo meles ;
Savad iggaveste
Minnul paistamaie
Armsa Allo silmad !

Olle rõmus ! mo meel :
Sest so õn nüüd seisab
Ni kui kaljo merressa !

Laul,

kui ma Tartust läksin Ria pole, omma vannemad vatama ; tehtud on
se laul Tulekõrtsis.

Jummalaga nüüd meie maa !
Ei ma nüüd kõnni
Sinno kassemettsadessa,

Kus lilled on öitsemas,
Ja laulemas linnud
Illuste puude varjoella.

Saggedaste istsin
Tassa oia kaldas
Mötteldes teie peäle,
Mo 'allid vannemad!

Sinno 'alli peake
Tulleb ikka mo melesse,
Kui pääv on öitsemas ülles,
Kui päva silm on minnemas,
Sure loja süllesse, —
Armas issakenne!

Emmake, vend ja õdde
Teie jure nüüd tulen!
Jummalaga meie maa,
Illusam pääv mulle paistab
Ella vannematte maias.

Laulja.

Ni kui vahtose jõe
Mürrisevad laened,
Mis kaljo pealta
Langevad orro sisse;
Ni kui taeva pitkne
Musta pilvede alla
'Irmsaste kärkatab:
Nenda on jooksmas laulo
Illus tulline oia.

Ni kui valgusse 'allikas,
Seisab auustud laulja
Omna vennade keskeella.
Kärkatab pitkne,
Ja metsad on vait:
Laulja on tõstamas
Omna 'eäle, vallamas
Suusta laulo kaste,
Ja temma ümber,
Vait kui merre kaljud
Rahvad on kulemaies.

En ning Ello, karjaste laul.

E n.

Ellokenne, ellakenne,
Süggise tuled jo tullevad,
Lillikessed närtsivad ;
Juba puu-leht langeb mahha :
Nüüd on möda rõmo-aega.

E l l o.

Ellakenne, poisikenne
Aiagem karja koiole ;
Ei sa enam 'einakesta
Mäe peältä, orro æesta.

E n.

Ei ma sa nüüd enam kuulda
Sinno suusta laulokessi ;
Ei ma soga enam istu
'Alja tamme varjo alla,
Süda sulle andeessa.

E l l o.

Ikka saan ma armastama
Sind, mo ainus ellakenne ;
Ja kui kevvai jälle tulleb
Saan ma jälle laulemaie
Orrossagi, sinno kõrval,
Kirja karja keskeella.

E n.

Siis kui vanna Kikka Jago
Laulab omma maia eessa :
„Tele, tele, linnokenne“ *) — ;
Siis jo kurred tuleessa,
Kevvade siis metsadesse :
Siis ma ella Ellokenne
Aian karja sinna kõrval. —
Nüüd agga minne karjakenne **)
a la lu la —
Minne kalli ullo alla
a la lu la lu lo — —

---

*) Se on minno issa laul.

**) Se saab laulda marahva karjaste visi järrel.

Orros polle ennam 'eina
     a la lu la —
 Polle ennam rohhokessi
     a la lu la lu lo — —
 Minne välja orrostagi
     a la lu la —
 Orgo on nüüd talve maia
     a la lu la lu lo — —
 Vait on karjalaste pilli
     a la lu la —
 Minne karri koio pole
     a la lu la lu lo — —

Minno issa ütleb et öpik laulab nenda :

Otsin orja, otsin 'ärja ;
     Orri läks põldo kündamaie,
 Adder läks katki, krr, krr, krr —

Jago-laul.

Ta istub üksi mäe peäl.

Neiokenne, norekenne,
     Sind ma tahhan vottemai
 Lilleks omma vodielle,
     Pävaks omma süddamelle.
 Sa jo olled penikenne
     Ni kui nori metsa tamme
 Mis siin kasvab villula.
     Juuksed sul on kulda-oiad,
 Ella palge on ni valge
     Kui on talve lummeango,
 Temma peal agga paistab
     Keigenorem koidopire.
 Su on ni kui rosililli,
     Su on laulo 'allikas.
 Ni kui messilanne lennab
     Känna resi 'aiso pole :
 Nenda tahhan minna lenda
     Suda sulle andemaie,
 Silmakessed, sinnikesed,
     Teie sihhes minno õnne

Teie sihhes ello ellab.
Neiokenne, norekenne,
Sind ma tahhan vottemai
Lilleks omma vodielle
Pävaks oma süddamelle.
Sinno valged rinnokesed
On kui talve lumme-mäed,
Päike paistab nende peäle.
Sinno ella käekenne
Pehme on kui lillilehte.
Illusam kül võib se olla
Mis sa kannad varjoella.
O et voiksid armastama
Mind mo kallis ellakenne.
Siis ma olleks õnnis poisi
Keige-õnsam nori mesi!

Mardi Lutterusse päval.

Sellesamma päva valgus
Paistamas on sel päval
Mulle ja armsale Allole:
Ja sesamma sõbradusse
Lillike, kanna 'aisoga,
On ikka öitsemaies
Meie kahte keskeella.

Kui on ärrakustumas
Valgusse 'allika
Vimane tulle-oia,
Ja koidopire rosililli
Närtsimas surma varjoella:
Siiski jääb iggaveste
Armastusse valgus
Minno ja Allo melesse.

Surma varjole minnema
Peab maarahva laulja:
Järrele jävad temma
Laulud armsale rahvale;
Järrele jääb lauludes
Armsa Allo nimmi,
Ella vannematte kitus.

Üllesnaitja.

L. k.	Assi.
123	— Jummalale.
124	— Elts ja Tio.
126	— Jaak ja Jürri.
127	— Pääv.
128	— Süggise.
129	— Innimenne.
130	— Kuu.
131	— Ot ning Pedo.
134	— Söbradus.
135	— Ma pean joma.
135	— Naesed.
135	— Lotus.
136	— Allo ning Jaak.
138	— Ollen jälle õnnis.
141	— Rõmolaul.
141	— Laul.
142	— Laulja.
143	— En ning Ello.
144	— Öpikko laul.
144	— Jago laul.

Kristian Jaak Peterson's Literärischer Nachlass

Gesammelt und mit einem Register versehen von J. H. Rosenplänter.

Pernau im August 1833.

12. Pääv.

Loja minneman, loja minneman
Kullase valgussega
Olled sa sinnise taeva silm.
Ni kui rohhoaedan,
Pimmedan uddon,
Mis Jummalä süllesta
Taevasta tulleb,
Punnane lillike
Vilgatab silmadest:
Nenda ärrakustuman
Olled sa nüüd Jummalä valgus!
Agga mitte pimmedussen;
Kullasen merren
Olled sa uioman.

Kui maailma ümber
Öse pimmedus olli,
Ning mahha poman
Öse valgusseto uddo;
Ütles sulle Jehova:
Valgus ilmale paistgo!
Ja rosilisse tullega
Pimmedussest üllestoustes,
Paistad sa ilmale, pääv!

Kallis öddango 'aggo,
Jummalä koio
Hhskarvane värrav
Kullatab sinno teed. —
Teisel taeva polel
Ku üllestoustes
'Öbbedastest pilvedesta,
Juhhatab pimmedust järrele,
Pimmedussen tähhed.

Nende valgusse al
Keerleb laksudes oiake,
Kaljude läbbi, temma
Laesed on 'üppaman
Lillista äärta möda
Silleda kivvede peäl.

Jubba ö on tulnud;
Maggaman öse varjun
On nüüd inimeste silmad.
Rahhul surreiikkud olge!
Jummala silmad, kuu
Ning tähhede valgussen,
On ka ösel valvaman.

13. Süggise-laul.

Süggise lehhed,
Mis varjolissen metsan
Kevvadel öitsind, teie
Närtsinud külman tulen,
Padi karvaga
Ollete mahha längeman
Tammipu ladva peält,
Kuivato 'aina peäle;
Ja murrelik seisman
Olled sa illtis pu!

Sinno pimmedan varjun,
Ennam ei laulaman
Vaggad taeva linnud,
Sest naad süggise uiun
Louna pole jo lendaman,
Kus sojema päva tulli
Lillide peäle paisten
Merresta üllestousman.

Surreva aasta pärrast
Nutten, taevasta
Pilvede lapsed,
Kanged süggise vihmad
Kurvanäolisse oia
Laeste peäle mahha on

Tulleman; õhkuden
Suiiaia surma pärrast
Süggise tuled on puhhuman
Lanen, ning paljan metsan.
Rangude tagga pääv
Murrega on leinaman.

Nenda närtsiman
'Allin vannadussen
On ka innimeste illo.

Aga ülles taevasse,
Illusama päva pole,
Mis ikka kummaden
Ilmas ärra ei kustu,
Maised ihho-paelad
'Audasse jätten,
On siis lendaman ta vaim,
Ellaman, kus tähhed
Siin ösel, seäl päval,
Ning kuu 'öbbedassen
Iggavessen tullen,
Kus selgen kullan
Pääv on paistaman;
Seäl on ta vaim
Ellaman Jummal jures.

14. Jummal.

Üllem taeva vaim!
Laulaman on so auo
'Allikas, mis illusan
Varjolissen orron,
Sinno voimusse läbbi
Leinakasse jalla al
2 Tassa on keerleman.
1 Kaljo süllesta tullen
Ja so nimme on kidaman
Merri, kui tullisen
Torredan koidopiren
Temma laesed, sinno
Pouesta tullevat päva
Kulda on terretaman;

Ja sind temma on kidaman
Kui ulluvad tuled
Väggevan tuison
Temma laesed vaule
Aiaden, vahtoga
Kattatud, neid ülles
Taevani tõstaman,
Kus sa mürristaja

Musta rangude ösen
'Irmsaste kärkataman,
Viskaman paistavat
Tulda torreda käega
Värriseva orro kopasse,
2 Rägiden innimestega,
1 'Irmolikkun pitknen
Kes keigeüllema kuio
Kummardaden sinno
Vägge, on armastaman
Sind, ülem Jummal!

15.

Innimeste vaim.

Surrema peab lillike
Mis illusan orron
Selge 'allika jures
'Öbbevetta jurega
Immeden, uioden
Lehtega tassin tulen,
Päva paistava silma al
Kauniste on öitseman.

Ja keerlemast lõppeb
Illusan orron 'allikas,
Kui Jummal voimus
— Mis sinnise merre
Vihhased laesed kivvi-
ärega ümberpirib —
Kui Jummal voimus
Kaljo sülgel, kust
'Allikas orrosse tulles,
Kangeste kinni panneb.

Ärrakadduma peab
Körge kaljose mäe
Pea, mis, pitknerangudega
Kattatud, musta suitso
Välgo kumava paistussega,
Taeva mürristamissen,
Madest läbbi on aiaman.

Mäega mahha langeman
On kotka tuline pessa,
Kes punnase koidopire
Kattusse al elladen,
Varrasen päva kullan
Kerge tivaga on supleman.

Ärrakustuma peab
Sinnise taeva silma
Selge kullane valgus,
Ning koidopire lillike
Vimati arranärsima
Ja leinaga varjus sama:
Kui Jummal voimus
Nende vasto on tousman.

Agga sa innimeste vaim,
Jummal vaimo kuio,
Kui mailm pörrotud
Sinno ümber mürristab:
Iggavessen ellun olled
Sinna Jummalat vaatman!

18.

Eltis ja Tio, karjatsed.

Eltis.

Ellakenne, öekenne,
Terre, terre 'ommikulta!
Kust sa karjaga tullemas?

Tio.

Orrostagi tullen sia,
Selge Voidojelta;
Seäl ma jootsin omma karja,
Illusa 'einama kallal.
Tullen pimmeda metsastagi —

Peäl agga laulis paiolinda,
Al agga kargas rohhotirtsä —
Tullen sia, ellakenne,
Aian karja mäele.

Elts.

Kas on mäel 'einakesta
'Einakesta, selge vetta? —
Terve ku on mödaläinud, —
Ei ma olnud mäe peäl.

Tio

Kül on, minno ellakenne,
Kül on mäel 'einakesta.
Seält need lillikessed votsin,
Mis sa nääd mo rinno peäl.
Vessi keerleb 'allikasta
Leinakasse jure alta.
Leinakask seäl agga touseb.
Minno emma 'aua peälta.
Seäl on illus olleminne:
Tulle liggi ökenne!

Elts.

Kuulsin minna monnikorda
Kauniste sind laulevada,
Kui sa orros üksi ollid.
Laula ühhe laulokesse,
Siis ma tullen sinnoga.

Tio.

Kül ma laulan 'ommikolaulo —
— Pääw jo touseb merrestagi,
Kullase koidopiresta;
— Ni kui rosilillikenne
Öitseb, tulles pungastagi, —
Paistab taeva kaste peäle,
Mis on ösel mahha tulnud;
'Allikaste laese peäle,
Rahholisse tallo peäle.
'Akkab lind jo laulemaie,
Päikesta terretamaie.
Laula, laula, linnokenne
Tammipude varjo alta.
Lenna, vagga päsokenne

Minno emma 'aua pole.
 Ikka minna nuttamaie
 'Aua jures pallumaie:
 Touse ülles emmakenne!
 — Ei ta touse — ei voi tousta —
 Muld on alla, muld on peäle,
 Murro kattab temma rindo
 Kasvab leinakask murrosta.
 Minna vaene lapsokenne,
 Nään kül päva tousevada,
 Päva loja minnevada,
 Ilma armsa emmata.
 Agga Jummal ka mind aitab!
 Emma vottis temma ärra,
 Lotust andis ta mo kätte!

E l t s.

Olle terve, öekenne,
 Olle terve laulemasta.
 Nüüd agga mingem mäele.

19.

Jaak ja Jürri.

J a a k.

Pääv jo loja minnemas,
 Tulle-punnase värravasse;
 Ku touseb emmajöelta.
 Kaunis öse kunningas,
 Vatab olakesse peäle,
 Mis siin joseb 'allikasta,
 Selle musta kaljo kõrval.
 Keik ma-ilm on 'ingamas,
 Öpitk tassa laulemas;
 Teised linnud maggavad
 Varjolisses kusemetsas.
 Meie, armas vennakenne,
 Valvame siin öse varjus.

J ü r r i.

Meie vanna issakenne
 Jubba 'eitis maggamaie.
 Ni kui valge lilli peäle,

Mis ärranertsimas süggises :
Nenda paistab akna läbbi
Ku ta 'alli pea peäle.
Ni kui põllo kõrte läbbi,
Puhhub tassa tulekenne
Temma valge juuste läbbi.

J a a k.

Magga, magga, issakenne!
Jummal 'oidko sinno pävad.
Sinno vaggad silmakessed
Ikka rõmo vadago.
Ella kaua meie seas :
Ni kui vanna issatamme
Seisab kasvandiko sees.

J ü r r i.

Istugem, siin oia jures,
Selle musta kaljo peäle.
Taeva tähhed illusaste
Näitvad ennast oiavees.
Oialaesed mõdaminnes
Kaljo vasto laksuvad.
Nenda, nenda venda nore,
Joseb möda meie ello.
Tänna veel sa olled rõmus, ---
Jubba 'ommen 'ingeto.

J a a k

Jubba nään ma koidopiirta ;
Kuk jo laulab kukkerogo ;
Lind jo 'akkab ligumaia : —
Nüüd on aeg koio minna.
Jummalal agga olgo tänno
Selle 'ea öse eesta!

20.

Gehrter Herr Pastor,

Für die gütige Uebersendung der letzten Hefte, danke ich ergebenst. Sie werden aber auch verzeihen, wenn ich Sie mit der Frage belästige: worauf zielt das disce grammaticam, das Sie mir durch meinen Freund Karl sagen liessen? — Die Beantwortung dieser Frage und ferner auch Ihr Urtheil über die Gedichte (sie sollen Oden sein), die ich

Ihnen nun schicke, wünschte ich, wenn es Ihre Zeit erlaubt, sobald als möglich zu erfahren. Ich habe in denselben manche dörptsche Form gebraucht, die dem feierlichen Gang einer Ode angemessener schien als die revalsche. Indem ich sie schrieb, hatte ich nicht bloss den ungebildeten Ehsten im Sinn, sondern auch den, der schon auf einige Bildung Anspruch macht, so wie auch Deutsche die Ehstnisch verstehen. Was das Versmaass betrifft, so ist es zwar frei; es scheint mir jedoch für Versuche dieser Art passender zu sein, als manche anderè. Behren Sie mich übrigens mit einer Antwort, sobald es möglich ist. In der Hoffnung darauf bin ich

Ihr ergebenster

K. J. Peterson.

Riga, den 20. Oct. 1818.

21. Sõbradus.

'Aljan metsan on kasvaman jaggo a.

Tammipu, tammipu jures.

Ühhe emma lapsed

Tullevad nende jured

Selle emma villosen, lillitsen

Pouen kokko,

Ning taeva selgen tulen

Nende lehhed on mängiman

Teine teisega valgusse

Illusa 'allika laesten;

Ja lomade emma on

vastojaggo. a.

Kännitud ku aimoga

Tulista teda käiman

Valgusse 'allika ümber.

Agga 'ingeto ei tunne

jaggo b.

Armastuseta ei maa

Armasta kaunista päva,

Tammipu ei omma venda.

Sa, inimeste vaim,

otslaul.

Kallim kui taeva tullised

Pävad; üllem kui tähhed,

Sa kes nende teda

Omna moistussega

Mis tarkusse merresta

Jummal so melesse valland,

Targaste olled seädman,
 Sinna surmato vaim
 Tunned õnsan süddamen
 Armastusse õnnistust;
 Sest rõmoga melen
 Teise surmato vaimo
 Armastud kuio kanden,
 Ei sa karda vihase
 Merre tousevad laesed,
 Ei taeva mürristamist,
 Mis rangode süllesta
 Paistava tulda viskaman
 Nõdra surreliko peäle;
 Iggaveste ellaman,
 Iggaste armatseman
 Olled sa omma ella
 Sõbra siin ja taevan!

22. Karjaste laul, egga Jago leinolaul.

Rõmolaulu ma ei leia,
 Sest mo ainus illusakenne
 Ei mind ennam armasta —
 Varjus seisab minno maia,
 Leinovarjus minno südda. —
 Kus sa ella armokenne?
 Sinno pärrast nuttessagi
 Nään ma agga surma kuio
 Orro sees, ja oia kaldas.
 Kus nüüd on so kaunid silmad,
 Illusad kui taeva tähhed?
 Kus naad on nüüd paistamas?
 Kus so illus lillisu on,
 Kus ta nüüd on laulemais?
 Puhhu tassa tulekenne,
 Temma kulda juuste läbbi;
 Kanna minno leinalaulo,
 Õhkudes ta mele vasto.
 Lenna, lenna päsokenne

Temma ella pale ette,
 Ütle talle minno kurbdust. —
 Veel siin õitsvad minno aedas,
 Temma vaeva lillikessed;
 Veel ma kulen laulevada
 Temma paolinnokesta;
 Veel ma vallaan silmastagi
 Leinokaste temma pärrast! —
 Tulle jälle minno jure! —
 Kül ma annaks suud so sule
 Annaks kät so käele,
 Kui sa minno ellakenne
 Olleksid mo süllessagi.
 Koidopiir, o kule minno,
 Kule minno leinoheäle;
 Sia to mo illusada,
 Illosada ellakesta; —
 Ikka ollen armastamas
 Omma ainsat armokesta!

Poesien der Esthen

23. Joulo laul.

Jesu läks agga söitemaie
Jõulu öse esmisselle
Maria Marta õhta alla
Sõitis Madlie maiaje
Sallerpigade *) pidduje. —
Anna Madli süakseni
Ja veel peäle juakseni.
Madli varsti vasta kostis :
Mis annal Jesul' süakseni
Ja veel jure juakseni ?
Leib on armas hallitanud
Kibbo kullles **) kuivetanud
Vannemad kirriko teela
Võttemed vannema vööla. —
Jesu Madlid ähvardanud
Oot, oot Madli, noh, noh Madli!
Kül ma näggin mis sa teggid,
Kolmeed wodeed maggasid,
Ühhed so ennese vodeed
Toised ristivenna voded.
Madli lassi põlvelissa,
Lõi russika rindoje,
Kui se tammise kurrika
Hõbbedasse pärjelauda ***).
Anna andeks Jesukenne
Lasse lahjaksi ****) Jummal
Sedda teggin hullutassa
Ruttasin rummalutassa !
Jesu läks siis söitemaie
Joulo öse esmisselle
Marri Marta õhtaalla.
Tullid vasta Judamehhed,
Pilatusse pitkad poiad,
Sure Rodusse sullased.
Jesus kinnivoeti,

Ärra Jesus tappeti
Jesus haudaje maeti.
Jusu hauasta kõnneles :
Kui te' lähte linna pole,
Kallage kidroni pole
Vige mo issale teada
Andke teada audujalle
Et on poega pooksessa
Illus ilma sambaassa, +
Armas hua kalda alla ! ■
Ei siis uskund Mariani
Et olli poeg pooksessa
+
■
Härg on lahhitud laesse
Kuk on kulda vardaassa.
Lammas on panni peäl praesta
Härg läks ammudes mäele
Lammas läks mängides kässale.
Kuk läks lakka lauledesse,
Hõbbedaste örta möda,
Kullaste kõrrendot möda,
Vaskista värravat möda.
Siis vask uskus Mariani,
Et on poega pooksessa
+
■ ———
Nurga naene, vaene naene !
Tunni käib toa vahheta
Saddakorda sauna teda
Vööta, võ pihhusa,
Tannota, tanno käessa,
Otsib ahjusta abbida,
Kerrikselta kinnitusta. —

*) Schlank.

**) Kuld kibbo.

***) das Brett worauf der Kopf ausgekämmt wird.

****) lahti

Nurga naene, vaene naene!
 Ei sind ahhi avvita!
 Ei sind kerris kinnitelle!
 Lee paas ei leppitelle!
 Nurga naene, vaene naene
 Otsib puuda puaksina,
 Vibbo lakka vinnadelle.
 Jesus hüdis ukse taggant,
 Maria kõrvalta kõnneles:
 Pu polle lodud naese pua,
 Vibbo naese vinnodelle!
 Pu on lodud hora pua,
 Vibbo vardia veddada!
 Perre nuttis pingi alta,
 Lapsed nuttid laua alta
 Kasa nuttis kamberista:
 Tulle tuppa Jesukenne
 Akkenast Jummalokenne!
 Peästa naene vaevadesta!
 Jesus kulas ukse taggant
 Maria kõrvalta kulas,
 Loja varjulta vatas.
 Jesussel ölled sülles,sa,
 Marial põhhud pihhussa
 Lojal kangas kaendelassa.
 Siis tulli tuppa Jesukenne.
 Akkenast Jummalokenne.
 Tõi kärüd tullessana,
 Peästis need punnased paelad,
 Arrotelles aia lõnga *).
 Känas naese vodeeie
 Kaksi peada padja peäle,
 Nelli jalga vodeeie.
 Misse loja meile lonud?
 Loja lonud tütterida,
 Annud astja pessiaida.
 Misse loja meile lonud?

*) er entkleidete sie

Loja lonud kündiaida,
 Kündiaida, külviaida,
 Musta mulla põraja,
 Semene seggalajaida. —
 Perre siis naeris pingi alta
 Lapsed naerid laua alta
 Kasa naeris kamberista:
 Aitumma! Jummal tännatud
 Kes peäst' naese vaevadesta!

Nüüd on suvvi soja aega,
 Kässa künni lõritelles *)
 Nüüdab lehhi lehtepuusa,
 Lehhi puussa, rohto maassa,
 Haljendab arrola heina,
 Nõtkub nõmmessa peddakas,
 Kigub soossa kaskijalga,
 Elgib **) ounad ounapuussa,
 Elgib pähkeliid sallussa,
 Lauli tütterid tallussa. —

Lähheb suvvi, saab süggise —
 Vikkati viib arrulda heina
 Nugga nõmmelta peddaka,
 Kirves ralub kaskijalga,
 Hal ***) viib ounad ounapuusta
 Väik viib pähkeliid sallusta,
 Mesi viib tütterid tallusta. —

Nutma jävad nurme nurgad,
 Iggatsema metsa äred,
 Hirnuma issa hobboosed,
 Innisema eide lehmad,
 Ammuma jäid venna härjad,
 Sedda heada sõtiaida,
 Sedda heada jotiaida,
 Targa tasselejaida ****).
 Se olii hommiko ussine,
 Enne valgeet varrane.

*) schwätzen

**) glänzen, funkeln.

***) das Reif

****) bescheiden, besorgen.

Käis ta läbi karjalaudad,
 Lendas läbbi lehmalaudad,
 Ilma eide teadematta,
 Ilma tadi teadematta.
 Pihhusta pistis heinaad,
 Kammalulda kandis kaerad.
 Eit ei teädnud hingestagi,
 Taat ei targa melestagi.

Ei minna villula vere,
 Egga kaljo*) kasteella
 Egga pouala porrise.
 Vikkati villula vereb,
 Rauda kaljub kasteella,
 Sirpi pouala porriseb.
 Vikkati vihhane rauda
 Helle rauda heitelikko***)
 Välja rauda väändelikko***)
 Se vöt' verre vennaltane,
 Punna pohla leheltane,
 Karva ainelta kautas.
 Jäi mo vennake verretta,
 Pohla lehheke punnata,
 Karvata koddokannane. —
 Oot, oot venda! noh, noh venda!
 Lass' lääb suvvi, saab süggise,
 Tulleb kaupamees küllaje,
 Poe pois tulleb vainiulle,
 Ostan tingata ölluta,
 Munnakorella mödduda,
 Margale sea lihhada,
 Veringil ma vottan voida;
 Södan venda, jödan venda,
 Viin venna villule maggama,
 Kannan külma kamberie,
 Pannen padjaje maggama,
 Siis saab vennake verrele,
 Pohla lehheke punnale,
 Karvale koddokannane.

*) für karju

**) das unzuverlässige glän-
 zende Eisen

***) das gekrümmte Feldeisen.

Teme öhtale illuda*)
 Päva minnesse mönnoda
 Illo kulub Hiomale,
 Mönno meie moisaaie.
 Herra ärkab vodeesta,
 Proua kallis kaendelasta,
 Pihla peekrid pihhusta.
 Kohhala kused kummavad
 Prohhala kassed kaebavad,
 Levvala leppad näivad **)
 Kohhalas on kused sured
 Prohhalas kassed jämmedad,
 Levvalas on leppad laiad. —
 Seält jooksis jöggi kõvvera,
 Seäl jões kallad kavvalad,
 Siad sured, seljad mustad,
 Lõhhed laiad, laugud otsas,
 Haugid pitkad, pead jämmedad
 Need seisid selle merresse
 Lippi lappi laenedesse
 Virro külmissa vessissa,
 Harja külma hallikassa
 Jerva jookseva jõessa.

Moistke, moistke mehhed nored ○
 Teädke, teädke naesed targad: ⊙
 Mis seält touseb soost sinnine +
 Soost sinnine, maast punnane, =
 Ülle metsa ümargunne, ■
 Tagant taevaja tassane? ||
 Minna moistan, miks ei moista: ^
 K u u seält touseb soost sinnine +

=

■

||

○

⊙

Kesse joob merresta vetta, +
 Katsub vetta kaevustana, =

*) Freude.

**) paistavad.

Maitseb Marti hallikasta   ✱
^
Vikkerkaar kui logokenne,
Seeb se joob merresta vetta   +

=

■

○

⊙

Kesse kõnnib kõrta möda,
Pigub pillirogo möda,
Ilma pimata ellakse,
Ilma voita võronakse?

^

Errilanne ellakenne,
Messilanne linnokenne,
Kärbene koddokannane,
Seeb se kõnnib kõrta möda,
Astub aia äarta möda,
Ilma pimata ellakse,
Ilma voita võronekse?

Moiske, moiske, öed ellad,   +
Mis seält mäelta paistab?
Minna moistan, miks ei moista: ^
Ouna puu mäelta paistab.

+

Mitto oksa õunapuussa?

^

Kolm on oksa ounapuussa.

+

Mitto õilet oksa peäla?

^

Kolm on õilet oksa peäla.

+

Mitto ouna õila peäla.

^

Üks on ouna õila peäla.
Se ouna monnesuggune:
Virropoolt on virolinne,
Harjopoolt on augulinne,

Päva poolt punnasikenne,
Merre poolt on mustokenne,
Maa poolt maggusikenne

Aitumma hüvväni Herra,
Aitumma hüvväni Proua,
Höbbe pitsi preilikenne,
Kuldo nuppo nored Herrad!
Sedda teggi mis tootas;
Tootas törre õlluta
Vadi vina vihhada, *)
Ankus heada ädikaida.
Ärratappis selle härja,
Ais polle põlvel põllo künnud,
Künnel aastal mada künnud,
Egga ilmas ikke kannud;
Mis mullo murrul mõrrises
Tunna ammu akkenasta,
Tuhhat sülda turja pitka,
Sadda sülda sarved laiad.
Õ jooksis orravikenne,
Härja selja rodo möda;
Päval lendas päsokenne,
Härja sarveda vahhelta.

Meie kubjas kullakenne,
Höbbedane Herra orja,
Kuldene kunninga orja,
Vaskine Vannema orja,
Kulda keppi kigutaja,
Höbbe piitsade piddaja!
Lasse lapsed louneelle
Kullad keskehommikulle!
Lapsed lounata palluvad,
Kullad keskehommikuda.
Jo Virrussa süa **) lounata.
Ammogi Allotaggani,
Tuhhat korda Türgimale
Sadda korda Saksamale!
Meie sirgud sömattagi

*) bitter

**) süakse

Hanned aiva heineetta *)
 Leokessed louneetta
 Kallamarjad **) maitsematta
 Minna selle sömissella
 Mis eita koddona sötis!
 Mina selle jomissella
 Mis eita koddona jotis!
 Part ollen neilla paeludella
 Mis eita koddona panni!
 Hanni neilla riettella,
 Mis eita koddona ehhitas!

Läksin merde kikumaie,
 Suurte saarte soudemaie,
 Ounapuusse õiskamaie.
 Pannin helmed heinamale,
 Kee pitka kare peäle,
 Sörmukse sömmera peäle,
 Lindi laia liva peäle.
 Tulli haugi alta vetta
 Päsokenne peälta vetta
 Peamusta ***) mudda seesta
 Viis mo helmed heinamaalta
 Kee pitka kare peälta,
 Sörmukse sömmera peälta,
 Lindi laia liva peälta. —
 Minna koio nuttedesse.
 Vastas eite, vastas tati:
 Mis sa nuttad tüttar vaene?
 Mis ma nuttan eidekenne?
 Läksin merde kikumaie
 u. s. w. bis:
 Lindi laia liva peälta.
 Kohhe kostis eidekenne:
 Lass' lääb suvvi, tulleb süggise,
 Savad saned söitemaie,
 Koddarad kollisemaie,
 Tulleb kaubamees küllaje

-
- *) Bissen
 **) Strömlinge
 ***) Bluteigel.

Poepois tulleb vainiuulla;
 Ostan helmed heina karva,
 Kee pitka kulla karva,
 Sörmukse sömmera karva
 Lindi laia liva karva
 Pähhe pärge päva kirja!

Perretüttar, neitsikenne,
 Kui kuleb pühha tullema,
 Aiad kallimad aiama,
 Lihhavöttes liugemaie,
 Hakkab kulda kürimaie
 Hõbbedaioa hörumaie.
 Kuda kürib kuldesida,
 Ö hõbbe helmesida,
 Päva lükki perrilida. —
 Minna vaene orjalapsi,
 Kui kuled pühhad tullema,
 Aiad kallimad aiama,
 Lihhavöttes liugemaie,
 Pessen puised puhtaasta,
 Luised lumme valgeasta.
 Pannin kaevo kane peäle;
 Möda läksid moisa mehhed
 Kaugelt käisid kannusjallad,
 Mötlesid ku kumama
 Mõttid päva paistemaie
 Kumasivad kulbivarred,
 Hellisivad kanno kaned! —
 Isse lään lendes leppikuie,
 Alladelles havikuie;
 Seäl ma niun ninedeie *),
 Pannen paio koredeie **).
 Kused toon kuldased tubbaje,
 Kassed valged kamberie,
 Leppad aida ukse ette. —
 Siis lään kules kuuskeleni,
 Kallis kasseladvaeni,

-
- *) da gürt' ich mich mit Bast.
 **) schmücke mich mit Weiden-
 rinde

Lind lään leppa oksa peäle.
 Seäl soen sullasta päida,
 Harrin armotunde päida,
 Kassin karja laste päida,
 Sugga kuldeni käässa
 Hõbbedane pärje lauda. —
 Sugga sulpsatas *) merresse,
 Pärje lauda laeneteie.
 Ma lään Petri palveelle :
 Oh Peter pühha sullane
 Pavel loja palgalinne !
 Minne to sugga merresta,
 Pärje lauda laenetesta !
 Ei läind Peter, ei läind Pavel.
 Läksin isse hillockenne,
 Tassa teda tillockenne,
 Möda maad maddalokenne.
 Läksin võni veddeje,
 Kaelani kalla kuddoje
 Helmini Emmajõggeje. —
 Mis mo põlve putunekse ?
 Moõka põlve putunekse.
 Mis mo kaela karganesse ?
 Keno **) kaela karganekse. —
 Vottin möoka põlvistana,
 Visin möõga Moisaeni,
 Pannin saksa laua peäle.
 Sestab Saksad moistatasid,
 Nored herrad naeratasid :
 Kust se moõk on seia tulnud ?
 Se moõk on sõassa käinud,
 Sõamärgid sõrva peäla
 Vaeno kirjad küllessana.
 Minna kohhe kostin vasta :
 Se möõka merresta tulnud,
 Merre livala ihhutud,
 Merreveel on haljastatud.

*) plumpen

**) keed, Halskette.

Minno ella eidekenne,
 Seitse tüttarta sinnula.
 Keik said naeseks näidetudki,
 Üks jäi naeseks näitematta.
 Marreta kõrreta *) neido
 Se jäi naeseks näitematta.
 Se läks mängides mäele
 Lehte lües leppikuie.
 Annus Paresaksa poega,
 Se läks Marreta järrele,
 Pistis penningid **) pihhuie,
 Kulda naastud alla kurgo,
 Hõbbe naastud alla hõlma,
 Vaski naastud alla Vammusse.
 Hakkas siis maggatamaie,
 Maggatas sallo seessa
 Sallo kere keskeella,
 Meie metsade vahhele. —
 Marreta kõrreta neide,
 Se tundis tussad ***) tulles
 Hädda pävad peäle käima.
 Panni poia poesaaie,
 Lapse laudiste vahhele. —
 Se Madli maddala vaimo,
 Se läks karja satemaie,
 Pühhapäila pävadella,
 Leidis poia poesaasta
 Lapse laudiste vahhelta.
 Vottis se lapse sülleje,
 Mähkis lapse mähkieie,
 Linnase louendie,
 Viis siis neidode seggaje,
 Perge peade keskeelle,
 Küssitelles, kannatelles :
 Natsikessed, neiokessed !
 Kelle se omma olleakse ?
 Kelle se poega pärralta ?
 Kelle süüiks te' teggite,

*) hochmütig.

**) Gold

***) Geburtswehen.

Kelle pattuks te' pannite ?
Üks jo vandus, tõine vandus :
Marreta kõrreta neido,
Se vandus vägga kõvvaste :
Pea ta vandus jo paddaje,
Kehha keva kattelaie,
Käed külmie vessie. —

Se Madli maddala vaimo,
Vottis se lapse sülleje
Viis siis peigode seggaje,
Kabopeada keskeelle,
Küssitelles, kannatelles :
Peiokessed poisikessed !
Kelle se omma ollekse ?
Kelle se poega pärralta ?
Üks jo vandus, teine vandus,
Annus, Saresaksa poega
Se vandus vägga kõvvaste,
Pea ta vandus paddaje,
Kehha keva kattelaie,
Käed külmie vessie. —

Se Madli maddala vaimo,
Vottis se lapse sülleje,
Piddi viskama tullesse.
Mis seäl tulle eessa ?
Marreta punnane põlle.
Se Madli maddala vaimo,
Vottis se lapse sülleje,
Piddi viskama veddeje.
Mis seäl vee eessa ?

Annukse sinnine kube. —
Jummal löi siis lapsel' kele,
Lapsel' kele, lapsel mele ;
Hakkas lapsi käkimaie :
Kes jäneb minno emmaksi ?
Mareta kõrreta neido,
Se jäneb minno emaksi.
Kes jäneb minno issaksi ?
Annus Saresaksa poege,
Se jäneb minno issaksi ! —

Marreta kõrreta neido,
Hakkas Annust vandumaie :
Kui sinna minno maggatid,
Maggatid sallo seessa,
Sallo kero keskeelle,
Meie metsade vahhelda,
Pistid penningid pihhoje,
Kulda naastud alla kue,
Hõbbe naastud alla hõlma,
Tootid tõeste võtta,
Vinad vissiste veddada,
Kihlad kõvvast' kinnitada, —
Ma ollin hullo uskumaie,
Nõdra nouu vottemaie !
Ma tunnin tussad tulleva
Häda pävad peäle käima,
Pannin poia poesaie,
Lapse laitade vahhele ! —

Annus Saresaksa poega,
Se löi russika rindoje,
Kui se tammise kurrika,
Hõbbedasse pärjelauda :
Anna andeks Jesukenne,
Lasse lahjaksi Jummal !
Minno tõ, minno teggeva !
Minno se poega pärralta,
Minno se omma ollekse !

Läksin kaevult vetta toma, NB
Pühapäila ommikulla ;
Sullaselle silmivetta,
Perremee'le peavetta
Tulli Ria rikkas pois,
Tallinna rahha tagguja
Narva naasto *) kirjutaja
Võrno võtteme veddaja.
Pakkust sõrmust sõrmeeni,
Teista teiseje käddeje,
Kolmat kulda peigelaie,
Neljat vaski varbaie.

*) Flitterschreiber.

Minna jooksedes koioje.
Vastas eite, vastas tati:
Mis sa nuttad tüttar vaene?
Mis ma nuttan eidekenne?
Läksin kaevult vetta toma

u. s. w. bis

Neljat vaski varboaie. —
Eite kohhe kostis vasta:
Olle vaita tüttar vaene!
Võtta võttemed Võrrulta,
Minne aita ehtimaie,
Kirstole kinnitamaie.
Seäl on kirstud kirsto peäl,
Laekad laeka peäla
Panne selga sidi särki
Ülli sidi ümmeriko,
Võ võle virve kirja,
Pää päрге päva kirja
Võtta sõrmus sõrmeeni,
Teine tõiseje käddeje
Kolmas kulda peigelaie,
Neljas vaki varbaaie.
Poe pois illusikenne,
Se on penem pestaksani,
Kassinam on kattaksani
Sirgem sirbi hoidaksani.

Minna aga kavval poisikenne,
Läksin moisa kündemaie,
Künnin päva, künnin kaksi,
Läksin kolmandel koioje,
Rede õhta reielegi.
Reie minna peksin rõmogagi,
Laddemed minna laulogagi,
Rei ei pekseta minnota
Vart ei lüa vaevatseta. —

Minna aga kavval poisikenne,
Läksin minna reie reie alla *)

Vottin pitka pene kotti
Vottin matti, vottin kaksī
Läksin kolmat vottemaie,
Jubba pappi tulli peäle,
Vottis vasta varnaasta,
Lõi minno pitki pihta möda,
Lassi minno labba luida möda.

Ma vottin pappi rinnust kinni,
Lõin minnna pappi pitkaliste,
Reie pappi rinnuliste.
Pappi perse pougatelle,
Kui selle sure sõnni perse
Märatuma härja perse.
Pap sai maast jo üllesse,
Vottis agga kõied varnaasta,
Ohjad ukse kogustagi,
Siddus mo käed, siddus mo jallad,
Siddus mo süddame soned. —
Vidi siis mind moisa kohto ette,
Sure herra ukse ette.
Seäl mul kohut moistetie,
Soost mul todi sojad vitsad
Paiust todi pallavad vitsad.
Kasikust kallid kaseoksad
Vitso mul selga lödi!

Minna agga kavval poisikenne,
Võtsin pussi *) püksistagi
Katki minna leikan kõie keermed,
Ohjad otsani arrotan.
Siis sain vaene mees vadduma **),
Pitka püksi mees punnuma ***),
Läia käppa mees ladduma —
Sain siis kalli kasse metsa,
Sinna armsa avikuie,
Astusin mahha mätta otsa.

Minna agga kavval poisikenne:
Seäl annin käele suuda,
Seäl annin jallale suuda,

*) Vorriege.

*) kleines Messer.

***) davonlaufen

****) ausreissen

Suud sure varbaale:
Soudke säred, joudke jallad!
Varbaad varro piddage *)
Kinnivotjad tullevad,
Kümme sülda köita käessa
Kümme sõlme köie seessa! —

J ä n n e s.

Minna pissokenne linnokenne
Ollin pakso paio rägga sees,
Hurt ei näinud, Jäger näggi,
Jäger laskis püssiga,
Oskas pitka oddaga
Verri agga välja vurtsti!
Hurt viis siis jo jägri kätte,
Pandi saddula koljode peäle
Vidi moisa kokka kätte.
Kok hakkas mind jo nülgima,
Minna kokka palluma:
Kulla kok, rasva mok!
Ärra nülli kibbedaste,
Ärra paista pallavaste.
Muud kurja polle ma teinud,
Aia auko polle ma teinud
Orrast ollen vähhe sõnud,
Hava rago närrinud
Nisso orrast nälpinud!
Kok ei vot' sest kuuldavaksi! —
Lingud, lingud **), langokessed
Kui teie iäh'te sinna pole,
Kallage Kadrina pole,
Vige mo issale teäda,
Vige mo emmale teäda,
Vige mo vie vennalegi,
Vige mo nelja naeselegi.
Nüüd ma ollen otsa sanud,
Püssiga mind lastud,

Oddaga mind pistetud,
Pandud saddula koljode peäle
Vidud moisa kokka kätte
Kok mind ärranülginud
Kok mind ärrapradinud!

Minno ella vennikenne!
Vottin mullo nore naese,
Tunnamullo teise pole.
Oli priske ja punnane,
Oli valge ja vellede *),
Oli terve ja terrane,
Olli kerme ja kerreda.
Läksin ella heinamale
Votsin naese kasaaiie
Nitis heina illosaste,
Vottis logo lusti pärrast,
Aias kare kaunikessa;
Nitis heina, elkis **) metsa,
Vottis logo, löksus metsa,
Raius paio, paukus metsa! —
Hakkas põlveda pöddema,
Säre marjada maggama
Kinga paeluda kidduma! —
Minna nuttedes koiioje
Jooksin kermest jo küllaje:
Külla eided eidekessed!
Eite varsti vasta kostis!
Mis sa nuttad poega nori?
Minna moistin, kohhe kostin:
Miks ma ei nutta eidekenne!
Vottin mullo nore naese
u. s. v. bis
Kinge paeluda kidduma. —
Eite moistis kohhe kostis:
Poiakenne vennikenne!
Viska linnakse ligguie

*) Sorge tragen.

***) so viel als langud.

*) flink

**) hellises.

Kaerad kaksi mattukseie *)
 Odrad otseti veddeie.
 Te siis öllut punnane
 Te vina virde**) karva;
 Joda siis naene öllelani,
 Öllelani, vinalani;
 Siis saab naene terveekse,
 Siis on terve ja terrane
 Siis on valge ja vallusa!

Meil olli üksi illus lindo,
 Lennas ülle meie oue,
 Aida tahha koppelie,
 Seäl olli kolmi poesakesta
 Üks olli sinnine poesas,
 Teine olli punnane poesas
 Kolmas kulla karvalinne.
 Ei ta tahtnud sinnist poesast,
 Põlgas se punnase poesa,
 Vottis kulla armaaksi,
 Hakkas sinna pessa kogguma,
 Koggus ku, koggus kaksi
 Kortel kude kolmatagi,
 Pari peäle päivikessi —
 Hakkas siis munne munnema,
 Munnes ku, munnes kaksi
 Kortel u. s. w. — — — bis
 — — — — päivikessi.
 Sai siis munne munnened,
 Hakkas poigi hauduma
 Haudus kui, haudus kaksi
 Kortel u. s. v. bis päivakessi.
 Sai siis poiad haudunud
 Hakkas poigi jaggama;
 Jaggas ku, jaggas kaksi
 Kortel u. s. w. bis päivakessi.
 Sai siis poiad jagganud

Ühhe panni tähheks taeva alla,
 Teise panni lippuks linna peäle,
 Kolmanda kirriko peäle.

Sinnisirje*) linnokenne! +
 Sinnisirje, silmapilge**), ⌈
 Lende läkse, loke***) läkse, ⊥
 Lennas ülle nelja metsa,
 Nelli olli metsa kõrvistikka,
 Üks olli kulla kuuske metsa,
 Teine öile ouna metsa
 Kolmas olli kallis kaske metsa
 Neljas olli niiske nie metsa! —
 +
 ⌈
 ⊥
 Lennas ülle kolme järve,
 Kolm olli järve kõrvistikko,
 Üks olli vihha vina järve,
 Teine öile ölle järve,
 Kolmas mölgutas mödduda. —
 +
 ⌈
 ⊥
 Lennas ülle kolme välja
 Kolm olli välja korvistikko.
 Üks olli kallis kaera välja,
 Teine ruge rukki välja,
 Kolmas nikkerdas nissoda. —
 Mis olli kulla kuuske metsa,
 So olli noorte meeste metsa;
 Mis olli öile ouna metsa,
 Se olli noorte neitsikeste;
 Mis olli kallis kaske metsa
 Se olli noorte naeste metsa;
 Mis olli niiske nine metsa,
 See olli vanna meeste metsa. —

*) zwischen zwei Lacken.

**) vielleicht virre

*) Blauvögelchen.

**) Augenblinzler

***) in Biegungen.

Mis olli vihha vina järve,
 Se olli noorte meeste järve;
 Mis olli ölle järve,
 Se olli noorte naeste järve;
 Mis seäl mölgutas möddoda
 Se olli noorte neitsikesta. —
 Mis olli kallis kaera välja,
 Se olli noorte meeste välja;
 Mis olli ruge rukki välja,
 Se olli noorte naeste välja;
 Mis seäl nikkerdas nissuda,
 Se olli noorte neitsikesta! —

Läksin vennalt mada sama, NB.
 Sulla mada, södi mada,
 Asokesse, radikuda *)
 Nurga noorta kusikuda.
 Venda moistis, kohhe kostis:
 Mis teeb nido neidussela,
 Pöld teeb põllekandiale?
 Hallatelles**) vennakenne
 Hallatelles, armastelles,
 Hallatelles andis mada,
 Sulla mada, södi mada,
 Kūhho ma sinneta ***) külvan,
 Kus ma heidan herneeda,
 Kus ma tallan tatterida
 Pillutellen****) pipperida. —
 Läksin homme vatamaie,
 Taas tunna kulamaie,
 Kas hernes ennese pitkune,
 Kas tattar ennese tassane,
 Liina saia*****) arrolinne. —
 Läksin venna palveele:
 Vennakenne, vennikenne!
 Panne pati pandelaie,
 Kõrbi kulda rõngaaie,

Halli aisade vähhele.
 Sada seppale Virroie,
 Taggujale ma tahhaie,
 Te mulle tinnane sirpi,
 Lasse vaskiga vallada,
 Kera kulda keskeele,
 Misga ma sinneta leikan
 Misga ma puuneta poimin.
 Kust ma heidan herneeda,
 Kust ma tallan tatteraida!

Kui hakkann minna minnema, NB.
 Läksin luige lunda möda;
 Lõin slis märgid mättaaie,
 Armid aia teibaaie
 Ristid Ria roikaaie
 Kes tulleb taggaaiaama,
 Välko märgi mättaasta,
 Armi aiateibaasta
 Risti Ria roikaasta.
 Läksin luige lunda möda,
 Halli linno*) aeda möda
 Masikas möda mäggede
 Jõhvikas möda jõggede
 Part läksin paio äarta möda.

Sõdda hakkas soudemaie,
 Vennelane veremaie
 Pohlakas põlletamaie
 Saksa laevad laskemaie,
 Minna nore nuttemaie,
 Rohho ladva langemaie.
 Ota hüvva vennikenne
 Purjestage patid kõrged,
 Kunni ma koiuje lähhan,
 Kunni ma otsin ostiaida,
 Ennasta lunnastajaida! —

*) steinigés Land.

**) mitleidig.

***) blaufarb. Pflanze.

****) ausstreuen.

*****) hundertzweigig.

*) die Gans.

Kesse mind söasta lunnastab?
 Söa eest, söa taggant,
 Söa sõrmede vahhelt,
 Kurrelasse alta kue
 Vennelasse alta vilti, *)
 Alta haljaste nuggade,
 Peältä moõga mõttesta! —
 Läksin eide palveelle:
 Oh minno ella eidekenne
 Lunnasta minno söasta,
 Söa eest, söa taggant
 Söa kero keskeita! —
 Misga ma sinno lunnastan?
 Sul on kolmi põllekesta;
 Üks on põlle kulla toime,
 Teine on hõbbeda toime
 Kolmas vanna vaske toime.
 Mis parrem on panne minnusta,
 Anna ainust tütrestagi!
 Eite kohhe kostis vasta:
 Enne lobun tütteresta,
 Enne kui heasta põlledesta —
 Tüttar tänna hommeneksi,
 Põlle keigeksi eaksi!

Sõdda hakkas soudemaie
 u. s. w. bis

Rohho ladva langemaie.
 Seiske Saksa laevad sured,
 Purjestage patid kõrged
 Kunni ma koiõje jooksen,
 Kunni otsin ostiaida,
 Ennasta lunnastajaida u. s. w.
 Bis Peältä moõga mõttesta!
 Läksin issa palveelle:
 Oh minno ella issakenne
 Lunnasta minno söasta!
 Misga ma sinno lunnastan?
 Sul on kolmi härrikesta.
 Üks on härgi kulda sarve,
 Teine vanna vaski sarve.
 Kolmas on hõbbeda sarve.

Enne lobun tütteresta
 Enne kui heasta härgadesta.
 Tüttar pävasta kahhesta
 Härga ellusta aiasta. —
 Sõdda hakkas soudemaie u. s. w.
 Peältä moõga mõttesta. |bis
 Läksin venna palveelle:
 Oh minno ella vennekenne!
 Lunnasta mind söasta! u. s. w.
 Misga ma sinno lunnastan?
 Sul on kolmi täkkokesta.
 Üks on täkko kulda lakka,
 Teine on hõbbeda lakka,
 Kolmas vanna vaski lakka.
 Mis parrem panne minnusta,
 Anna ainust õestagi!
 Enne lobun üedesta
 Enne kui heasta täkkodesta.
 Õdde tänna hommeneksi
 Täkko keigeksi eaksi! —
 Sõdda hakkas soudemaie u. s. w —
 wie oben — — — — —
 Läksin õe palveelle:
 Oh minno õdde maddala!
 Lunnasta õdde söasta bis kes-
 keelta!

Õdde kohhe kostis vasta:
 Misga ma sinno lunnastan?
 Oh mo ella õekenne,
 Sul on kolmi pärjikesta,
 Üks on kohhe kulda pärga,
 Teine on hõbbeda pärga,
 Kolmas vanna vaski pärga.
 Mis parrem panne minnusta,
 Anna ainust õestagi.
 Õdde kohhe kostis vasta:
 Kunniks õdde on minnule?
 Õdde kuust ja kahhesta
 Pärga ellusta aiasta. —

Sõdda hakkas soudemaie u. s. w.
 bis Rohholadva langemaie. —

*) Filz.

Pea, kinni pürje *) poega
Ota armas Harjosaksa,
Kunni lään abbi otsimaie,
Pärje pead lunnastamaie.
Kes lunnastab minno sõasta? u.s.w.
Virropois mo vennikenne!
Lunnasta neido sõasta
Sõa eest, sõa taggant
Sõa kero keskeelta!
Misga ma sinno lunnastan?
Sul on kolmi kabokesta.
Üks on vanna vaski kabo **)
Teine usi hõbbeda kabo,
Kolmas on jo kulda kabo.
Mis parrem panne minnusta,
Anna ainust neiustagi!
Kunniks kabo on minnule?
Kabo pävasta kahhesta,
Neidu ellukse eaksi!

Moistke, moistke mehhed nored,
Teädke, teädke naesed targad:
Mis seal meile tehhanekse,
Virro kuuskede villusse,
Harjo tammede taggane?
Minna moistan, miks ei moista:
Seäl tehha kallis kaubakirsto, ***)
Vikkitakse vina laeva.
Viis on kirvest vikkimassa,
Sadda sagi sagimassa,
Tuhhat tapperid tahhumassa. —
Sai se laeva valmiesta,
Vikkitud sai vinalaeva,
Vidi se laeva veddeje.
Pandi vannad soudemaie,
Nored peälta vatamaie.

- *) Bürgersohn
**) Hut.
***) Schiff.

Vanad soudsid, pead vabbisid. —
Pandi nored soudemaie
Vannad peälta vatamaie.
Nored soudsid, purjed nõtkid,
Venne vaskine vabbises. —
Soudis laeva linna *) alla,
Linna alta, Ria alla,
Ria alt Venne raiale,
Venne railalt Viburille,
Viburista Viljandije.
Mõirgas merre musta härگا,
Ammus Perno päitso lehma,
Laulis Ria rigi kukke,
Tallinna koiad kummasid,
Harjo akkenad pörrusid,
Kurama mäed kumasid. —
Virro pigad penikessed!
Harjo neiud neitsikessed!
Tulge kaupa ostemaie,
Poisid põlle poortisida, **)
Naesed tanno narmaida ***)
Tütterid sinnekivvida.

Maggasin marrimäela,
Näggin und maggadessa:
Vigi pu toa eessa,
Kollapu ***) koia lävvela
Sarrap' suri sauna tela,
Ounapuu oue peäla,
Arrokask olli aida tela. —
Eidekenne, vennekenne,
Moista mo unnenäggoda!
Tüttartana, lastatana,
Mis on sesta moisteminne,
Mis on polele ööldud!
Vigi puud: sul jodavinad,

- *) Reval.
**) Borten.
***) Franzen.
****) Vielleicht Eller.

Kolapuud : sul käisid kosjad.
Sarrap' : so saea vannemi.
Arrokask : sinno armokenne.
Ounapuu : so õnnekenne.

Kuddres *), Kudres poisikenne,
Kudres, Kudres, sullane,
Ku sullane, päva poega,
Pille **) tüüteri piddaja,
Malle ***) tüüteri maggaja!
Maggada sallo seessa
Meie metsade vahhele!
Siis hakkas sallo häbbima,
Sallo kännas kõrvemaie!
Otsitie ristiaida,
Ristiaida, kastiaida,
Sallo pitka pirajaida,
Meie metsa leikajaida.
Todi pappid Paideesta,
Kõsterid ülle kirriko,

*) Name.

**) Name.

***) Name.

Meisterid ülle mäggede.
Ristitie, kastetie
Sallo pitka piratie,
Meie metsa leigatie.
Siis hakkas sallo sinnama,
Sallo kännas kasvamaie,
Käütsad *) peäle kukkumaie,
Kukkus kolmi käokesta.
Üksi kukkus : hole, nole!
Teine kukkus : leina, leina!
Kolmas kukkus kulda kele **)
Mis seäl kukkus : hole, hole!
Siis ma holeda otin.
Mis seäl kukkus : leina, leina!
Siis ma leinada lehhitin.
Mis seäl kukkus kulda kele.
Siis ma kuldada kohhendin,
Hõbbe helmida hellistin,
Rahha kando katselessi,
Risti rinda seädelessi.

*) Kuckuck.

**) mit goldener Zunge.

Register.

	Seite:
12. Pääv. (Ein Gedicht)	151
13. Süggise-laul.	152
14. Jummal. (Ein Lied.)	153
15. Innimeste vajm. (Ein Lied.)	154
18. Elts ja Tio, karjatsed	155
19. Jaak ja Jürri. (Ein Gedicht.)	157
20. Ein Brief an J. H. R.	158
21. Sõbradus. Eine Ode	159
22. Karjaste laul, egga Jago leinolaul. Eine Ode	160
23. Poesien der Esthen	161

Kristian Jaak Peterson,

ehk se, mis ta mõtles, ja teggi, ja kuidas ta ellas, ja mis ta teada sai omma ello sees, isse-eneselt üllespandud 17-al ello-aasta seest, ello-otsani.

*Ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος ἐκ
Μιᾶς δε πνέομεν
Ματρὸς ἀμφότεροι.*

Pindar. Nem. εἶδος 5'.

Ria-linnas. 1818.

Ükskord ütles minno ödde, kui ta lapsokenne veel olli: „Kui innimestele taevast on, siis peab lomadele ehk ellajattele ka taevast ollema, sest neil on jo ka 'ing sees.“ Teistkord ütles ta: „Seep olle jo mitte tõssi, et mailm on lodud, sest mis olli siis enne mailma? Olleks enne mailma vet olnud, kust siis tuli se vessi?“ — Sedda ütles üks lapsokenne, ja sured kirjatundjad näitvad sedda keigesurema vaevaga ülles. Vide Bidderi dissertat. de cogitat. aetern.

Kui sa risti-innimenne olled, — miks tahhad sa siis pagganatte-õppetaja (Διογενῆς) õppija olla? küssis üks tarkussetundja minno käest. Sellepärast, ütlesin, et ma ei voi sada ni 'ea, kui Kristus olli, agga kül ikka nenda kui Tiogenes. Kristust eeskuiuks vottes, tahhan selle künikusse kombineeda parrast ellada.

Kalliks piddada omma aega, ollen paljo inimessi õppetand.

Mul olli paljo söbro, agga tallopoia-kuega tõdde võttis, neid minno käest ärra. Et sagedaste kül inimessed ütlevad: „meie ei vata mitte kue peäle, vaid selle peäle, kes kannab tedda“; siiski ommas süddames naad mõtleivad: illus kuub on ikka parrem kui sant kuub. Agga, olle vait Jaak! mis sa rägid? Kui neil rahhakot, on käes, siis naad jo ei nä mitte kotti peäle!

Kui lauloteggia ellava vaimudest rägib, siis temma nou on teada meile anda, kui suur selle vaimo 'eadus ehk kurjus on. Sellepärast, kui Milton Jummal, ja Kloppstok Messia surust ning pühastust meile üllesnäitada tahtvad, siis lovad parrema üllesnäitmisse parrast, ühhe kurja vaimo, mis naad, sest et se nimmi jo keigile teada on, kurradiks nimmetavad, ja laskvad ni kui Jummalat, nenda ka kurradi inimeste visil rägida, sellepärast et naad inimestele kirjutavad. Kui need lauloteggia agga, inimestele kirjutades, need vaimud inimeste kombineeda

meile näitvad, agga suremad ning üllemad kui meie, siis rägivad naad ka nende paigast, kus need vaimud ellavad, se on taevast ja pörgust, ja nende sullastest. Kui agga nenda se peab ollema, siis ei olle jo mitte sedda laidata, kui Milton ning Kloppstok 'ea ja kurja inglidest rägib, nenda kui Voltaire ütleb: Les François riaient encore quand on leur disait que l'Angleterre avait un poëme épique dont le sujet était le diable combattant contre Dieu, et un serpent — etc.

Vannad kasvatasid inimessi ülles, meie kasvatame ülles agga vaimusid, nenda kui olleks lastele aggo vaimo, ja ei mitte ihho ka. Ja se, mis nüüd ihhule antakse, ei olle, kui se jo peaks ollema, rammo ning tervist, — vaid se on illusad naesekombed, mis rummala modi pärrast on, ja nõrkotus, mis ikka sakste ellomaiades voime nähha. O õppetud mailm!!!

Meie aial inimessed arvavad modikombed olleuvad 'eadust; ja monda, kes kül 'ea mees on, arvatakse kurjaks, sest et ta teiste tühja kombede pärrast ei ella. Nenda on se luggu ka minnoga, sellepärrast et mul tühja kombede õppimisse aega ei olle, kui tarkust ma tahhan õppida.

Kuuldes inimest õppivat tantsida, pean ma ikka naerma, — sest mispärrast ei õppi nemmad ka maggada? — Meil jo kül on ellorõmusid, miks siis veel õppida rõmus olla?

Kui Kristussest ööldakse: ta olli *ὁ μονογενης υἱος Θεοῦ*, tähhendab sedda se: Joannes ommas Evangeliummis kirjutades: *Ὅσοι δε ἔλαβον αὐτον (τον λογον), εδωκεν αυτοῖς εξουσιαν τεκνα Θεοῦ γενεσθαι* (se on: kes tödde vastovottab ja tõe pärrast ellab, on Jummalaps) kirjutab pärrast: Kristus olli *ὁ μονογενης υἱος*; se on, temma oli keigesurem ning keigeparrem nende inimeste seast, kes kui *τεκνα Θεοῦ* Jummalaps mele pärrast ellasid.

Kui ma Rialinnas olin, tuli üks söbber Meiemaalt, tubbakut liggituës, mis seal olli kasvanud. Sedda tubbakut, sest et ta Meiemaalt olli, jöin ma agga pühhapäval!

Kas ristiinnimestel ei olle 'äbbi ütteldes: Nach und nach ward in dieser Periode ganz Sibirien — unterjocht? — Vata: pag. 223 Hand Buch der Geschichte des Kaisertums Russland. 8. Göttingen, 1802.

Nori, illusaid mehhi vägga armastades, votsin neid ommale söb-raks, tarkust ning 'eadust neid õppetamas. Agga, lõ tulli ülles, ning otsi! Tõeste, künikast sa ei leia.

Se ep olle mitte 'ea varra ettevotta, noordust Laddina- ja Kreeka-keelt õppetada, ja keigeännamisste on se luggu Laddinakelegga. Parrem olleks et naad, enne omma emmakeelt 'eästi ärraõppiksid, ja siis, kele-õppetusse sannad ja asjad teädes, teise-ma kele vottaksid ette. Monni, ei teädes egga arro sades, mis Verbum activum on, loeb Nepost ja Aisopusse juttud.

Monnikord jäin ma keige asjade pärrast, mis mo mele pärrast ei olnud, vägga vihhaseks; teistkord jälle voiks keik mo mele vasto olla, ei ma saand suggugi vihhaseks.

Mis Jakobus tittleb ommas ramatus, 6. peajaul: Ποθεν πολεμοι και μαχαι εν υμιν; Οὐκ ἐκ τῶν ἠδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μελεσιν ὑμῶν; 'Επιθυμείτε, και ουκ εχετε: n. t. s. ning jälle: οὐκ οιδατε, οτι η φιλια τοῦ κόσμου, ἐχθρα τοῦ Θεοῦ εἰσιν; se on vägga tõssi. Meie ihho on meie vaimo rist, ehk temma sullane, kes keik se peab teg-gema, mis vaim ärramõtleb ja tahhab. Et ta voiks sedda, peab tervist, rammo ning kaitsmist temmal ollema. — Et agga innimessed omma ihho, ning temma rõmud nii sureks piddavad, unnustavad naad omma vaimo ärra, ning mõtteldes mõtlevad agga ihho kassuks. Vaimul, kui ta omma ihhoga ei nõrkotud ja orjaks orja melega tehtud ep olle, ei olle need rikkussed, ning need kombede pärrast rõmud [ei] tarvis. Ta on agga siis õige vabba omma ihhoga, kui tal agga väike assi tarvis lähheb, mis Jummal iggäuuhhele annab; ja saab siis keigevabbam ollema, kui se ma, ja se ihho omma 'immodega temmal ennam ei olle.

Monni ussub et ta ühhe asja teab, nenda kui: — et innime peab 'eadust armastama, — agga küssi temma käest: mikspärrast peab se nenda ja mitte teistvisi ollema? — siis temma middagi ei tea. Sé tul-leb_sest et naad, ilma jureta puud seädvad.

Se, mis Vennekeles Praeteritum kutsusakse, nenda kui: зналъ, on üks Praeteriti Participium, sest et tedda mitte Verbi visi pärrast

vaid Adjectivi (verbalis) kombel veretakse: онъ зналъ (mehhesuggu); она знала (naesesuggu); оно знало (asjasuggu). Siin on sesamma luggu, mis Iuda ja teiste Asiama-keeltes on: קַטְלָה, קוּטַל; pluralis:

יָם, יוֹת, יוֹת ning Arabia-keles: قَاتِلَةٌ, قَاتِلٌ n. t. s. kui naad nüüd-ollevat aega tahtvad tähhendada.

Krekalised, Romalised ning Iudamarahvas omma lauludes laulsid nenda, kui nende ma, nende keel, nende rahvaseadused ja usk; ning kui se, mis nende seas olli sündinud, lauloasjad neil kätte andis: Selle pärrast voime nüüd ka rägida nende rahvaste iggaühhe laulosuggudest. Kas sesamma luggu on ka meie aial rahvastega? — Kust se tulleb, et saksa mees, middagi et tea oma issade kombedest ning teistest asjast, mis neil ommaseks olli? Kuidas se võib sündida et allam ning mitte õppetud saks — ja se tulleb ka nendasammoti teise rahva kätte — et ta nende lauludest mis temma keles kirjutud on, õige arro ei voi sada? — Se tulleb sest et võõramade lillid, nende aida on seätud, mis, parrema maalt olles, nende maal ei voi kasvada ülles. Krekalinne ning 'Ebrealinne moistis, mis laulja temmale ütles, teades mis se olli; saks aga, võõraid asjo luggedes, neist ei voi mitte arro sada.

Ollen jälle leidnud ühhe sõbra, ning temma seest — o suurt imme! — ühhe künikusse; kes, vaene olles kui minna, parrem võib arro sada mis se on; innime väike tarvidustega on keigevabam ning keigeõnsam.

Nenda kui noor ounapu, vanna ounapu suggu pärrast, kelle seemnest ta ülleskasvis, peab ollema; nenda peame meie, kui Jummal on, ja kui meie Jummalast olleme, temma suggu pärrast ollema ning ellama, se on: Olle 'ea, innime!

I find that much has been given man to enjoy, yet still more to suffer; ütleb Goldsmith ommas ramatus: the vicar of Wakefield. Agga, ei ma ussu sedda töt ollevat, Sest, innimeste ello ei olleks ni õnne- ja rõmoto, kui naad 'ästi õppiksid mis õige õn ja õige rõöm on. Õige õn on, minno arvades, se kallis rahho, mis 'eadussest tulles, iggaühhe meles on ellamas. Agga, kuidas se rahho neil võib olla kui iggaüks tühhi assi, nenda kui rikkus ja au, ja kõik need tühjad kombekessed, nende meelt seggaseks teeb, kui jögge, mis ei tea, kus ta piddi jooksmas.

O kui 'ea olleks et iggäüks ma, sellega rahhul olleks, mis temmal on; sest Jummal jo, andes Italiamaale Pomeransimetsad, andis Pohjamale uhki tammipuid, ja neist on iggäüks illus omma suggu pärrast. Sellepärrast on se vägga tõssi, mis Rootsimees laulab: (Franzén.)

Ingen Erato på Tules fjällar
Gratierna böd till dans. Der klang
I dess stormbebodda hällar
Ingen Lesbisk sång. Blott Rota sprang
Tjutande kring heden; och i spären
Döden flög från rad till rad.
Barden stod på klippans brant: och håren
På hans hjessa reste sig. Han quad:
Såsom nordanvinden skarpa
Stormade hans ljud: och på den harpa,
Der hans djefva finger lopp
Stänktes blod af slagna kämpars tropp.
Pärast ütleb temma:

Och ren gro på Mälarns strand
Pindens blommor. Ack! men de förtvina
Undan värden, Stjernhjelm, af din hand.
Främlingar här under Polen,
Sakna de den eld, som stänks af solen
Öfver Mantuas lagerlund,
Öfver Lesbos myrtenkrönta sund.

Rootsikeelt öppides, sannaramatut minno käes polnud middagi, ja, et ma kül keik sannad, mis eest leidsin, teistest keeltest piddasin otsima, siiski sedda keelt ni 'eästi ollen öppinud, et, luggedes ning rägides, kõik moistan.

Vennekele lauludes pea kõik jallad Spondaiussi on, sellepärrast et se keel vägga 'eäleta-tähtega on täidetud, nenda kui siin:

Другій пронырствами отъ нихъ спастись умѣль.

Üks jut immeteggest.

A d o. Minna, ning ka mu innimessi, ei voi uskuda, tõeste immeteggsid ollevad. Ja se, mis Kristus on teinud, polle tehtud nenda, kui Evangelistid ütlevad.

J a a k. Kas naad siis on valletanud ?

A d o. Polle mitte valletanud, vaid naad on eksinud oma silmadega.

J a a k. Voib olla. Agga anna mulle vastust se peäle : Mis tähendab se sanna : immeteggo ?

A d o. Se on kõik sedda mis mailma seädusse parrast ei voi sündida.

J a a k. Kes siis on teinud neid seädussi ?

A d o. Jummal.

J a a k. Kui meie ühhest seädussest rägime, siis rägime ühhest asjast, mis teisel ehk teisel aial on säetud. Agga Jummalal polle mitte aega, sest ta on iggavenne. Meie, ellades ma peäl, tunneme omma aega sest, et ma, ennese, ning päva ümber joseb. Jummal, kes kõiges mailmas ellab. on iggavenne, ni kui mailm ilma pireta on. Eks se olle nenda ?

A d o. Minno arvates.

J a a k. Kui meie nüüd Jumjala seädustest rägime, siis peavad need seädussed iggavessed ollema.

A d o. Küll ikka.

J a a k. Nüüd on k'üssida, kas Jummal kõik asjad on seädnud ?

A d o. Mis siis :

J a a k. Sest tulleb et tal polle enam tarvis middagi teha ?

A d o. See on nenda.

J a a k. Siis ta ei te middagi, ja kui temma seädussed on iggavessed, siis ta ei teinud iggaveste middagi, ning kõik mis mailmas sünib, peab issiennesest sündima.

A d o. Se ei voi mitte olla.

J a a k. Ei ? — Nu, vata ! Kül peavad siis ka so seädussed, tühjad ollema. Ja Jummal, iggaveste ellades, peab ka iggaveste (kui se sünnib ütelda nenda) mailmas omma tööd teggema, s. o. vallitsema. Sepärrast, mis eal sündimas, se on sündimas, ei ta seädusse, vaid ta tahtmisse läbbi.

A d o. Sedda pean kül vastovotma.

J a a k. Sa ütlesid agga, kui seädussed on, siis ei voi mitte immeteggu olla. Agga so seädussed on jo surma käes, mis siis ?

A d o. Agga kuidas voivat olla need immeteggu !

J a a k. Se on üks tõine küssimine ! Meie ei voi kõik teada, agga sepärrast, et meie ei tea kuidas se on, voib se teadmatä assi kül olla. Kas inimeste suggu ikka on olnud ma peäl ?

A d o. Polnud mitte.

J a a k. Ütle siis, kuidas tulli 'ing lotud ihho sisse ?

A d o. Ei voi.

J a a k. Sesamma luggu, on sinnul, ning mul immeteggu dega. Jä Jummalaga.

Meie silmades on üks assi immelik, sest et ta palju tuhhat aastades polle sündinud. Jummalal agga se aeg on kui silmapilk.

Üks jut Simoga.

Sim o. Kül ma, armas söbber, tean et innimessed siin ma peäl on ellamas, agga miks on ellamas ei ma tea. Sest monned ütlevad 'eaks, monned önsaks samisse pärrast.

Ja a k. Nu! sa nääd jo, et kõiged tahtvad 'äid päivi kätte sada. Agga ütle minnule, kui üks assi on, kuidas kül tahhaks Jummal et se assi peab ollema?

Sim o. Kül se assi peab kõigeparremal visil ollema.

Ja a k. Sedda minna ka ussun. Kui siis meie ka olleme, ehk ellame, kuidas meie ello peab ollema?

Sim o. Meil peab ka siin ma peäl kõigeparrem luggu ollema.

Ja a k. Agga nüüd on küssida, mis on se kõigeparrem luggu, mis voime kätte sada?

Sim o. Minno arvades, önnistus.

Ja a k. Sest tulleb et meie siin önnistusseks ellame.

Sim o. Se on kül nenda.

Ja a k. Agga mis on önnistus?

Sim o. Seeb se on, mis ma ei tea.

Ja a k. Kui sa ei tea, siis ma ussun sedda, nenda kätte sada. Kas üks pu kül voiks 'eästi kasvada kui temma jureta on? Ehk kas se pu siis voiks kõigeparremal visil olla?

Sim o. Se polle mitte uskuda.

Ja a k. Miks ei?

Sim o. Sepärrast et tal üks tarvis assi pudub.

Ja a k. Kui siis meil middagi pudub, mis meile tarvis lähhäb, kas voiksime siis önsad olla?

Sim o. Ei mitte.

Ja a k. 'Ea kül! agga ütle minnule, mikspärrast puul juur tarvis lähhäb?

Sim o. Sellepärrast et ta ilma jureta ei voi olla.

Ja a k. Siis on kõik sedda tarvis, mis ühhe asja ollemist teeb, ja meil on kõik sedda tarvis, mis meie ollemist teeb; eks se olle nenda?

Sim o. Kül on.

Ja a k. Se mis meie ollemist teeb, peab, kui meie iggavessed olleme, iggaveste meile jäma; sellepärrast lähheb agga sedda meile tarvis, mis iggavenne on; nenda kui moistus. Eks se ka nenda?

Sim o. Ma ei voi middagi vasto üttelda.

Ja a k. Agga, kas so moistus ikka nenda jääb, kui ta on, voi ta on ikka parremaks samas?

Si mo. Temma saab ikka parremaks ning suremaks.

Ja a k. Kui meie ikka sedda sovime, mis parrem on ning täielinne, kas siis ei peame vaeva näggema et meie moistus ning kõik meie olleminne pääv pävalt ennam täelisseks saaks?

Si mo. Ma ussun nenda ollevat.

Ja a k. Kui sa siis ikka ennam täelisseks olled samas, kas siis ei kasva ka so önnistus?

Si mo. Kül peab kasvama.

Ja a k. Sest on arvada, et meie, täelissemaks sades, õnsad olleme. Agga meie olleme, ilmale tulles, nenda kui ellajad; middagi issiennesest ei teädes, maggame emma poues. Meie moistus on nõdder, ja kõik meie olleminne on nenda kui lillikenne pungas. Kes siis meie eest 'oolt kannab, kes kasvatab meie ollemist ülles?

Si mo. Kül on teäda, et teised innimesed.

Ja a k. Kui innimenne üksi on ellamas, kas siis temma kül voiks sada täelissemaks?

Si mo. Ei voi.

Ja a k. Siis ta ei voi ka önnistust kätte sada. Ja kui ta sedda tahhab, siis peavad teised innimesed temmale appi tulleva. Eks se olle nenda?

Si mo. Tõssi kül.

Ja a k. Se püüdminne, et innimenne teiste önnistusseks ellab, on 'eadus; ja kõigest sest on teäda et meie issiennese ning teiste önnistusseks peame ellama. Nenda on ka Jummal kõige ellajatte önnistusseks ma-ilma vallitsemas; ja kui meie ka nenda teme siis olleme tõeste, kui Kristus ütleb. temma lapsed.

Mul olli üks söbber, kes, et ta kül ennam mind ei armasta, ommetigi ikka minno süddames on ellamas; sest ta on mul kõigest minno söbradest kõigearmsam. Teised kül naervad sellepärrast, agga minna mõtlen nenda: kui mo armas söbber olleks ilma silmita, kas siis teda ei peaks armastama? Nüüd tal polle mitte mele silmad, sest ta ei tunne mind öiete mitte; mis ma nüüd pean teggema? Kas pean lõppima tedda armastamast? — Ei! — ma mõtlen tedda surnud ollevat, ja ikka tedda meles piddades, ning kõige 'alledama süddamega armastades tedda, lodan temmaga tõises maailmas jälle kokko sada, kus temma silmad lahti on sanud.

Kas innimestel on vabbandus?

Ja a k. Terre, terre En! Kus sa nüüd lähhad?

En. Kus minna lähhän, otsin metsast vabbandust kätte sada.

Ja a k. Mis se on? Kas sa olled orjaks sanud,?

En. Kül tahhan ütelda sulle. Ei ma tea õiete mitte, kas ollen vabba, voi ei, se on: kas ma kõik, mis ma ollen teggemas, omma tahtmisse läbbi teen, voi teen ma sedda sellepärrast, et teistvisi ei voi tehma. Nüüd, armas Jaak, tulle minnule appi, ja näita ülles, kus pean vabbandusse pole minnema!

Ja a k. Kül ma ussun et so vend Simo on ütelnud sulle, miks-pärrast siin ma peäl olleme ellamas, ja kül sedda sa tead.

En. Eks se olle, et õnnistusseks ellame?

Ja a k. Õige kül! Agga ütle, kas sa tunned ühhe innimesse, kes ei sovi õnsaks sada?

En. Ei tunne, sest kõik jo püüdvad õnnistust kätte sada.

Ja a k. Sinna, sinno vend Simo ning minna, olleme, pääv pävalt täelissemaks sades, õnsad, agga kas kõik innimesi, nendasammoti arvavad kui meie?

En. Ei!

Ja a k. Mis siis?

En. Tõine arvab rikkust õnnistust ollevat, tõine auo, tõine jälle muid asjo.

Ja a k. Agga, kas se on õige õnnistus?

En. Polle mitte.

Ja a k. Kui Jummal tahtmisse pärrast kõik innimesi õigeks õnnistusseks peavad ellama, kuddas siis se võib sündida, et monni mitte nenda ei ella? Kül siis peab nende käes nisuggust voimust ollema, et voivat nenda ellada, kui 'eaks arvavad, se on: naad peavad vabbad ollema. Eks se olle nenda?

En. Peab kül ollema!

Ja a k. Agga vata! — meie voime omma vabbandust ka tõistvisi kätte sada. Ütle minnule, mikspärrast Jummal meile moistust on annud?

En. Sellepärrast, minno arvades, et moistusse läbbi voiksime õnnistust meile sata.

Ja a k. Kül sa targaste kõik olled teädmas, vanna En! — Agga kui meie polle mitte vabbad, mis olleme siis?

En. Kül on teäda, et orjad.

Ja a k. Siis peame kõik, mis moistus meile juhtub üttelema, sellepärrast teggema, et meie teistvisi ei voi tehma. Agga, eks se olle mitte nenda, et teisel innimesel enam, teisel jälle vähhem on moistust?

En. Se on kä!

Ja a k. Nu vata; kes enam moistab, peab enam teggema, ja seddavisi on se, kes tark, orjam kui se, kes rummal. Sellepärrast peab se keigetargem, ka se keigeorjam ollema, ja kes on targem kui Jummal?

En. Oi, oi! ma vaene, se ei voi olla mitte.

Ja a k. Ei? — Kül sa olled siis metsast omma vabbandust leidnud. Jä terveks!

Mardi Lutterusse pääv olli mul iggal aastal pühapävaks, sest siis ollen ma omma keigearmsama söbra leidnud; agga kas ta mind veel tul-letab omma melesse? — Jaak, olle mees sest se on tössi: kõik 'ea on mis Jummal teeb.

Maavallitseja peab omma allamatte 'eaks ellama. — Hea kül, sedda tean minna ka; eks sa nä kui suur kunningatte 'immo on allamatte eest 'oolt kanda, sest naad polle jo mitte nende meestega rahhul, kes nende al on; vaid innimeste verd ärravallades, tahtvad ka töiste made innimes-sed omma aujärje varjo alla panna.

Kristus tuli sellepärrast, et ta innimesed õppetaks, kuidas naad peavad moistusse läbbi önsaks sama, ning teisedgi armastama, se on: ka teiste önnistuseks ellama. Se, olli temma suur Jummata õppetust! — Kui siis temma, moistusse tähhele pannemist neid tahtis õppetada, siis peame need kirjad, mis temma õppijatte käest meie kätte sanud, nenda ärraselletama, kui meie aial innimesed rägivad. Sest kuidasvoib pohjamaa-mees keigest sest, mis lounapolle mees ommal visil ütleb, öige arro sada? — Kui vessi 'allika seés üllestouseb, ütleb Judalinne taeva ingel aiab sedda vet ülles. Pohjamaamees, sedda luggedes, ussub ka et se olli üks ingel; ja nenda rummala ussoga peab temma moistus ikka nõdremaks sama, ja kui tal middagi on tehha, siis ta otab senni kui Jummal ingel taevast peab mahha tulleva, ja tedda aitama. Agga mis sest on rägimist? Ni kaua, kui Teologid polle mitte Vilosovid, ni kaua kui naad issi, ehk kül uhked omma moistusse peäl, siiski ommal visil ebbausklikkud on, ja monned nende seast enam omma sure kõhho eest kui pissokesse koggodusse eest, mis nende al on, 'oolt kandvad: — ni kaua ei sa selle asja luggu mitte teistvisi ollema.

Mailmas on kaks ollemist iggaveste olnud, teine on vaim, teine emmaassi (materies). Se iggavenne vaim on Jummal, agga iggavessest emmaasjast on mailm sündinud. Kõik mailm on elloto, ja kõik mis seal sünnib, se, et maa päva ümber kõnnib, se, et maa peäl puud kasvavad, se et kõik on ellamas, ei voi issiennesest, egga kui Ilmatundjad arvavad, emmaasja voimudest sündida, vaid se on Jummal, kes kõik sedda teeb.

Jummal ning mailm.

Jut.

Mart. O kui rõmus on minno südda, need illusad taeva tähhed nähhes, mõtteldes et ka seal ellavaid vaimusid on önsaste ellamas. O kui suur peab Jummal ollema, kes kõik sedda on lonud!

Jaak. Kül Jummal on lonud need taevaasjad! Agga ütle mulle, söbber armas, kui se mailm polnud veel lodud, mis olli siis?

Mart. Kuddas ma voin sedda teada!

Jaak. Tahhan küssida nenda: kui sa nääd ühhe maia, siis sa ütled: se on pudest tehtud; nähhes ühhe torni, ütled sa: se torn on kivvedest tehtud. Nendasammoti peab iggaühhel asjal, mis on, veel üks assi ollema, kust ta tulnud, ja mis jo erne on olnud. Kust siis se mailm on tulnud?

Mart. Minno arvades Jummalast.

Jaak. Se vastus tulli kül ussinaste! Agga Jummal on jo üks vaim, kuddas võib se, mis polle mitte vaimolinne vaid ihholinne assi, vaimust tulla? — Ja, kus middagi ei olle, seal ei voi ka middagi sada.

Mart. Kas siis mailm on iggavenne?

Jaak. Issi mailm polle iggavenne mitte, vaid se, missest mailm on tehtud, mis meie, seltepärrast et ta kõige asjade 'allikas on, emmasjaks voime kutsuda. Nenda, vanna söbber, saab se assi ollema!

Tartolinnas. 1819.

Köik 'ea on mis Jummal teeb — sest ma sain omma ainsa söbra taggasi, ta armastab mind jälle, ja saab iggaveste mind armastama.

Minno öppiija, (pag. 174.) se mees, kedda arvasin Künikust ollevat, läks ka minno käest ärra. — Oi! ma vaene, pean naerma, ha ha, ha!

Innimenne polle mitte, ni kui tõised ütlevad, ihho ja vaimoga kokko-seädud, sest kuidas se võib olla? Egga Jummal ei olle mailmaga kokko-seädud; siiski temma muidogi mailmas teeb, mis ta tahhab. Mailm issi ep olle Jummal, vaid se on Jummal vaimo riist. Nendasammoti on meie ihho luggu ka. Sest ihho polle inimesseks arvada, vaid temma on inimesse, se on vaimo, riist. Sest on teada et se polle õnneks arvada, mis ihhule juhhub tulleva, ja vaim võib ikka õnnis olla, kui ta issi tahhab.

Siin on minno suggu :

Villandi-maa :

Voidomaa :

Kikka :

Tamme :

En † Pavel †

Peet †

Tönnis †

Jaak — Mert

Jaak † — Jaan † — Kärrika Tönnis

1801 1803

Jaak—Jürri—Rudo.

Minno suggulaste külladest on sedda leida : Musta veske — Val-küüt, kaks ounapuud — Laastiko 'einamaa, kus val on — Audra- ja Labba-mäggi — Kül'm 'allik — Linderarro, Merdi 'einamaa nimmi.

Talve aeg, ehk issa omma poiaga.

Vanna tallopoeg Peet istus üksine ommas maias ahjo jures; jubba 'allid ollid temma juuksed, kui põllo-maa süggise aial. Agga veel paist-sid temma silmakessed selgeste, ja ta näggi rõmoga omma ainsa poja Jago peäle, kes oues röömsaste naabri lastega mängis. Jaak tulli tuppa ja ütles oma issale :

Voi, pappakenne. kül'm on vägga kange. Keik lilled on nüüd ärra-närtsinud, ja metsa linnokessed ennam ei laula. Kes Jummal sedda teab kus nemmad nüüd on jänud.

Issa. Monni, armas poiakenne, istub omma pessa sees, monni läks ärra võõrale male, ja tulleb kevvadel jälle taggasi meie jure. Kül olled sa näinud kui päsokessed teggid omma pessad meie maiakesse kattusse al, ja kurred tullevad ka iggal aastal meid vatama.

Poeg. Agga mikspärrast ei jä nemmad ikka meie jure ?

Issa. Sest et talve aial neil ei olle koggoniste mitte peatoidust meie jurest leida. Sellepärrast Jummal sadab neid võõrale male lendma, kust naad sedda, mis tarvis, voivat leida. Kül sa sest nääd, armas poiakenne, et taevane issa ka lomade eest vägga palju 'oolt kannab.

Poeg. Agga parrem, issakenne, olleks kül, et sui ikka jääks.

Issa. Kui sa päva aial olled mänginud, ehk karjaga orro sees käinud, ja kui päike jo 'akkab loja minnema, eks sa siis tahha ka öse aial maggama 'eita, ja kui valge tulleb, jälle üllestousta ? Sinna teed ennast siis ridest lahti, ja lähhad omma asset teggema. Nendasammoti tahtvad ka põllomaad ja metsad ja 'einamaad 'ingada, kui nende 'ingamisse aeg tulleb. Puu-lehhed langevad siis mahha, lilled ja rohhokessed närtsivad ärra, ja lumml kattab neid. —

Nenda kõnneles vanna Peet sagedaste omma poiaga, ja Jaak panni keik issa sannad tähhele. Ja kui temma issi jo olli vannaks jänud, siis kõnneles temma nendasammoti, ommas maias, piboke suus, omma lastega.

Üks jut.

Talve olli jo male tulnud. Linnud ollid vait. Külmane tuul puhhus metsas ja ajas lund angole. Metsas istus lummise männapuu al, pissokesse tulle jures Jaak, kes ühhe linna läks omma armsad vannemad vatama. Ta olli üksi metsa sees, tulle leek tousis ülles, ja puu raksus põlledes. Jaak, teekäimissest vässinud, kottis omma pibo, ja tubbako-kotti; ja pibo põllema pannes 'akkas ta issiennese jures seddavis mõtlema:

„O Jummal! Kaugel veel on mo armsad vannemad, ja nende poeg on siin üksi sures metsas talve käes. — Kül nüüd mo vanna issakenne aiab jutto emma, öe, ja vennaga, ja kül temma küssib ka: kus on nüüd meie armas Jaak? — Ei nemmad tea sedda mitte, et Jaak ikka nende pole jouab. O! Kui rõömsad savad ollema, kui nende silmakessed savad mind näggema tuppa tullevat. Siis loen jälle ommad laulud nende jures. Ja issakenne 'akkab siis laulma ja tantsima. Emma 'eidab pärrast maggama, ja siis aian minna vanna issaga 'ead jutto puddel öllut ees ja pibud suus.“

Nenda mõtles Jaak, tousis ülles, kustus tuld ärra, panni omma punga jälle selga, moök rabbises temma kõrval. Siis 'akkas minnema senni kui oma vannematte jure sai. Kui suur temma ning nende rөөm olli, sedda võib iggaüks issi arvada, minna sedda ei voi siin kirjutada.

Siin on, armas söbber, keik minno Tudendi-ried!

1. Siis sain rebbäseks.
  3. Siis olin ka rebbäne veel.
  2. Se on tulli-rebbäne.
  4. Se ka.
  5. Vanna pois.
  6. Vanna pois.
-

Essiminne lähhäb kollegiummi öppima.

Teine lääb agga metsa köndimaie

'Ommikulta 'ullimaie.

Kolmas on kommersi-poisi,

Neljas agga made-marsija.

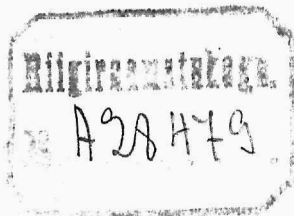
Vies seisab seäl prae-rides ilma rahhata.

Kues mötleb issiennese jures: Kurradi pärralt, nüüd pean ka

Villistreks sama!

Jummalaga Tarto-Musalin!

Järgnevad pildid.

Üllesnätja.

Leh. külj. — Assi

- 191 — Laste tarkus. 1.
- 191 — Künikismus. 2.
- 191 — Aeg. 3.
- 191 — Tödde. 4.
- 191 — Milton, Klopstok.
- 192 — Ülleskasvatamine. 1.
- 192 — Modikombed. 2.
- 192 — Tantsiöppetud. 3.
- 192 — *ὄμιος θεοῦ*. 1.
- 192 — Tubbakas. 2.
- 192 — Unterjochen. 3.
- 193 — Minna. 4.
- 193 — Laddinakeel. 1.
- 193 — Minna. 2.
- 193 — *ἐχθρα θεοῦ*. 3.
- 193 — tühhi mõtte. 1.
- 193 — онъ зналъ. 2.
- 194 — laulosuggu.
- 194 — söbber. 1.
- 194 — оупарии. 2.

Leh. külj. — Assi

- 194 — Goldsmith. 3.
- 195 — Franzén.
- 195 — Rootsikeel. 1.
- 195 — Vennekele-Spondaiussed. 2.
- 195 — Immetegud. 3.
- 197 — Immelik.
- 197 — Uks jut Simoga.
- 198 — Mo söbber H...
- 198 — Vabbandus.
- 200 — Suur pühapääv. 1.
- 200 — Maavallitsejad. 2.
- 200 — Teologid. 3.
- 200 — Vaim ning emmaassi.
- 201 — Jummal ning mailm.
- 201 — Lotus. 1.
- 201 — Öppija. 2.
- 201 — Innimenne. 3.
- 202 — Minno suggu.
- 202 — Talve aeg.

E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna

poolt korraldatud

Noorsoo kirjavara nimestik.

E. K. S. Koolikirjanduse toimkond jätkab oma tegevust 1922. aastast pääle laiimal alusel, muretsedes kooli- ja rahvaraamatukogudele tarvilikku kirjandust, mis oleks soliid keele ja välimuse poolest ja vastaks pedagoogilistele ja esteetilistele nõuetele.

Väljaantavad raamatud jagunevad sisu ja lugejate ea järele järgmistesse seeriatesse :

- I. Eesti autorite seeria.
- II. Maailma-kirjanduse seeria.
- III. Populaar-teaduslik seeria.
- IV. Noorsoo jutukirjanduse seeria.
- V. Lastekirjanduse seeria.

Siinjuures annab toimkond täieliku (selle hulgas ka varemini ilmunud) Noorsoo kirjavara nimestiku :

1. **Eesti ennemuistsed jutud.** Piltidega. Kogunud ja trükki toimetanud M. J. Eisen. Teine trükk. G. Roht'i kirjastus Tartus 1921. 192 lhk. Hind 90 m.
2. **Greeka muinaskangelased.** Eestistanud Anna Haava. Piltidega. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. (Ilmumisel.)
3. **Veelune riik.** V. Lunkevitschi järele vene keelest. M. Hermanni kirjastus Tartus 1910. 45 lhk. (Trükk otsas.)
4. **Ojamõlder ja tema minija.** Lydia Koidula jutustus. Kolmas trükk. Redigeerinud A. Raud. E. K. S. Koolikirjanduse toimk. kirjastus Tartus 1922. (Ilmub augustis.)
5. **Elu sügavusest.** Juhan Liiv. K. Sööt'i kirjastus Tartus 1910. 80 lhk. (Trükk otsas.)

6. **Kõu ja Pikker.** Rahvasuust saadud ainete järele salminud M. J. Eisen. Kolmas trükk. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1920. 38 lhk. Hind 20 m.
7. **Laanehunt.** Seton-Thompsoni järele eestistanud A. Põllusaar. Piltidega. G. Zirk'i kirjastus Tartus 1910. 64 lhk. (Trükk otsas.)
8. **Ennosaare Ain.** Jutustus Eesti minevikust. Kirjutanud E. Aspe. Teine trükk. M. Hermanni kirjastus Tartus 1910. 148 lhk. (Trükk otsas.)
9. **Rooma muinaskangelased.** Piltidega. Eestistanud Anna Haava. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. (Ilmumisel.)
- 10-a. **Kalevala I.** Eestistanud M. J. Eisen. Teine trükk. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. IV+170 lhk. Hind 80 marka.
11. **Lookesed loodusest.** Trükki toimetanud M. Kampmann. Piltidega. Georg Zirk'i kirjastus Tartus 1911. 138 lhk. (Trükk otsas.)
12. **Kuidas inimesed vanasti elasid.** Piltidega. F. Gansbergi järele Anna Haava. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1911. 88 lhk. (Trükk otsas.)
13. **Oma tuba, oma luba.** Kirjutanud J. Pärn. Teine trükk. K. A. Raagi kirjastus Tartus 1911. 50 lhk. (Trükk otsas.)
14. **Bob Ellerhein.** Jutustus Eesti minevikust. Kirjutanud M. Põdder. H. Laakmanni kirjastus Tartus 1912. 184 lhk. (Trükk otsas.)
15. **Kooli näitelava I.** Vali õeke. Laste naljamäng kahes vaatuses. Vene keelest O. Truu. H. Leokese kirjastus Viljandis 1911. 32 lhk.
16. **Luige Laos.** Suve-Jaani sõpradele. Kolmas trükk. Redigeerinud Aino Paltser. E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna kirjastus Tartus 1922. (Ilmub septembris.)
17. **Kasumets.** Koolilaste vabad mõttemõlgutused. Korraldanud ja trükki toimetanud M. Kampmann. A. Buschi kirjastus Tallinnas 1911. 151 lhk. (Trükk otsas.)
18. **Tuhat-üks ööd.** Hommikumaa muinasjutud. Tõlkinud H. Oras. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1921. 182 lhk. Hind 175 mk.
19. **Ühismängud nooresoole.** Kogunud õpetaja A. Rull. K. Sööti kirjastus Tartus 1911. 184 lhk. (Trükk otsas.)
20. **Fr. R. Kreutzwaldi Kalevipoeg.** Eesti nooresoole toimetanud P. Org. IV trükk. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1921. 352 lhk. Hind 180 m.

21. **Hääl tujul — kaunil kujul.** Lood ja laulud lastele. P. Grünfeldt. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1913. 170 lhk. (Trükk otsas.)
22. **Õnnelik kuningapoeg ja teised jutud.** Oskar Wilde järele M. Kurs-Olesk. K. Sööt'i kirjastus Tartus 1913. 69 lhk. (Trükk otsas.)
23. **Suur Tõll, Saaremaa vägimees.** P. Süda. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1921. IV trükk. 64 lhk. Hind 40 mk.
24. **A. P. Tshéhovi väljavalitud jutud.** Tõlkinud O. Truu. K. Sööt'i kirjastus Tartus 1911. 98 lhk. (Trükk otsas.)
25. **Must kuub.** Jutustus Eesti ärkamisajast. Kirjutanud J. Pärn. G. Zirk'i kirjastus Tartus 1913. 131 lhk. (Trükk otsas.)
26. **Karri ja Hallkasuka elulugu.** Selma Lagerlöfi järele M. Nurm. A. Buschi kirjastus Tallinnas 1911. 48 lhk. (Trükk otsas.)
27. **Vestelood loomadest.** Eesti keele Anna Haava. G. Pihlaka kirjastus Tallinnas 1911. 102 lhk. (Trükk otsas.)
- 28-a. **Vested loodusest I.** Dr. Budde järele H. Oras. A. Mickwitzi kirjastus Tallinnas 1914. 144 lhk. Hind 50 mk.
29. **Andersoni muinasjutud I.** Eesti keele välja valinud A. Haava. J. Kaarna kirjastus Tartus 1913. 240 lhk. (Trükk otsas.)
30. **Eesti muistsed jumalad ja vägimehed.** M. J. Eisen. Kolmas trükk. G. Roht'i kirjastus Tartus 1921. 184 lhk. Hind 80 mk.
31. **Asmus Semperi noorusemaa.** Otto Ernsti romaan ühest lapsepõlvest. Eesti keele Anna Haava. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. 245 lhk. (Trükk otsas.)
33. **Orleani neitsi.** Friedrich Schilleri romantiline kurbmäng. Ümber pannud J. Jõgever. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1912. 130 lhk. Hind 60 mk.
34. **Unenägu-Elu.** Neljavaatusline dramaatiline muinasjutt. Franz Grillparzeri järele tõlkinud Anna Haava. J. Kaarna kirjastus Tartus 1913. 106 lhk. Hind 75 mk.
35. **Kasuõde.** E. Aspe novell. „Maa“ kirjastus Tallinnas 1913. 92 lhk. (Trükk otsas.)
36. **Münchhauseni imevärki juhtumised maal ja merel.** Eesti keele välja valinud A. Haava. „Postimehe“ kirjastus Tartus 1913. 188 lhk. (Trükk otsas.)
38. **Muinasjutud loodusest.** Karl Ewald. Eesti keele Anna Haava. 1912. 47 lhk. (Trükk otsas.)
39. **Eesti vanasõnad.** Suurest korjandusest kokku põiminud M. J. Eisen. G. Roht'i kirjastus Tartus 1914. 95 lhk. Hind 50 mk.

- 40 **Eesti muinasjutud I ja II.** J. Jõgever. Tartus 1922. (Ilmumisel.)
44. **Mõista, mõista, mis see on.** Mõistatused, keerulised küsimused ja mõistatusejutud M. J. Eisen. G. Roht'i kirjastus Tartus 1920. 53 lhk. Hind 30 mk.
47. **Piltidega lastejutud**, 2 kogu. V. Karrik. „Hariduse“ kirjastus Tallinnas 1914. I kogu 96 lhk., II kogu 80 lhk. (Trükk otsas.)
48. **Lapsepõlve Kungla.** Lood ja lallitused lastele. K. E. Sööta. Tallinna Eesti Kirjastuse Ühisuse kirjastus 1922. (Ilmumisel.)
49. **Valik Eesti rahvalaulusid.** V. Ridala. „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus 1919. a. 152 lhk. Hind 50 mk.
50. **Väike Kalevala.** M. J. Eisen. Teine trükk. „Rahvaülikooli“ kirjastus Tallinnas 1920. 96 lhk.
51. **Villem Navi elupäevad.** Kr. P. Mannteuffel. Teine trükk Redigeerinud Aino Paltser. Karskuseseltside Kesksuhtkonna kirjastus. 1922. (Ilmumisel.)
52. **Reinuvader Rebane.** Fr. R. Kreutzwald. Kuues trükk. Redigeerinud A. Raud. E. K. S. Koolikirjanduse toimekonna kirjastus Tartus 1922. (Ilmub augustis.)
53. **Ennemuistsed jutud.** Fr. R. Kreutzwald. Redigeerinud M. Küla. „Kooli“ kirjastus 1922. (Ilmumisel.)
54. **Laulud, päevaraamat ja kirjad.** Kr. J. Peterson. Korraldanud Aino Paltser. E. K. S. Koolikirjanduse toimekonna kirjastus Tartus 1922. 189 lhk. Hind 150 marka.
55. **Lindude riigist.** Dm. Kaigorodov. Eesti keele tõlkinud E. Schönberg. „Varraku“ kirjastus 1922. (Ilmumisel.)
56. **Jäähiiglane.** Kolm muinasjuttu. S. Topelius. Tõlkinud M. Küla. „Kooli“ kirjastus 1922. (Ilmumisel.)
57. **Poolusest pooluseni.** Sven Hedin. Tõlkinud H. Valma. (Ilmumisel.)
58. **Jänes Vemmalsääre imelikud juhtumised.** A. Svan. Tõlkinud prl. Luiga. Tallinna E. Kirjastuse Ühisuse kirjastus 1922. (Ilmumisel.)
59. **Wilhelm Tell.** Schiller. Tõlkinud Anna Haava. (Ilmub 1922.)
60. **Mesilane Maaja.** W. Bonsels. Tõlkinud R. Roht. Illustreerinud kunstnik E. Järv. E. K. S. Koolikirjanduse toimekonna kirjastus 1922. (Ilmub septembris.)
61. **Prints ja kerjus.** Mark Twain. Tõlkinud A. Oras. „Kooli“ kirjastus Tallinnas 1922. (Ilmumisel.)
62. **Ants Varesjalg.** E. Enno. Buschi piltidega. (Ilmumisel.)
63. **Helgaviisid.** Eino Leino. Tõlkinud A. Anni. E. K. S. Koolikirjanduse toimekonna kirjastus Tartus 1922. (Ilmub augustis.)
64. **Omal jõul edasi.** G. E. Luiga. Teine trükk. Tallinna E. Kirjastuse Ühisuse kirjastus 1922. (Ilmumisel.)

65. **Ihu ja hing.** Dots. K. Ramul. Psühholoogilised loengud E. K. S. Koolikirjanduse toimk. kirjastus, Tartus 1922. (Ilmub augustis.)
66. **Seitse venda.** A. Kivi. Tõlgib Fr. Tuglas. Ilmub E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna kirjastusel 1923. a. algul.
67. **Kolm juttu.** J. W. Jännsen. Redigeerinud A. Raud. E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna kirjastus Tartus 1922. (Ilmub augustis.)
68. **Gunderi jääri Krag.** Seton-Thompson. Tõlkinud Sophie Vardi. „Kooli“ kirjastus Tallinnas. (Ilmumisel.)
69. **Noorte jutud.** P. Rosegger. Tõlkinud Sophie Vardi. „Kooli“ kirjastus Tallinnas. (Ilmumisel.)
70. **Texase preerias,** I osa. Charles Sealsfield. Tõlkinud A. Oras „Kooli“ kirjastus Tallinnas. (Ilmumisel.)
71. **Viru lauliku laulud.** Fr. R. Kreutzwald. Teine trükk. Redigeerinud J. Johanson-Jaanson. E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna kirjastus Tartus 1922. (Ilmumisel.)

E. K. S. Koolikirjanduse toimkonna poolt kirjastatud raamatuid võib otseteed Eesti Kirjanduse Seltsi büroolt tellida (Tartus, Gildi t. 8; postkast 25).

E. K. S. Koolikirjanduse toimkond.

Märkus:

139^a ja 140 lehek. on eksikombel suurem vahe jäänud.

Eesti Kirjanduse Seltsi asjaajamise -büroo

asub Tartus, Gildi uul. nr. 8, teisel korral, Eesti Rahva Muuseumi ruumide juures. Asjaajamise tunnid, mil büroo avatud, on iga päev kella 9—3 (välja arvatud pühapäevad).

Seltsi eestseisus palub seltsi liikmeid aastamaksude õiendamise suhtes kui ka igal muul E. K. Seltsi asjusse puutuval juhtumisel büroo poole pöörata.

Rahakirjad palutakse adresseerida: Tartu, Eesti Kirjanduse Seltsi laekahoidja K. Sööti nimele. Lihtkirjade ja saadetuste aadress: Eesti Kirjanduse Selts, Tartus.

1920. aasta liikmemaks on 25 mrk., 1921. ja 1922. a. maksud à 50 mrk., eluaegne maks (ühikordne) — 1000 mrk.

Seltsi kuukirja „Eesti Kirjanduse“ 1922. aasta tellimise hind on 200 mrk.

Seltsi büroost on saada kõiki seltsi kirjastusel ilmunud raamatuid, mida veel müügil olemas.

Hind 150 marka.